Антологія

„Вінок П. Т. Шевченко"

(1844 - 1912 рр.)

Видання „Сніп",
„Одеса
1912 р

Збірник Т. Г. 1924 р. в Ирклієво

ПЕРЕДМОВА.

Слава Шевченкова ген-ген лунає по широкому світу.

Його поетичні твори, що виходили у світ дуже часто і у великому числі, переложені не тільки на споріднені великоруську, польську та инші славянські мови, а й трохи чи не на всі европейські, бо ті високі ідеали Шевченкові і поривання його творчого духа, виявлені палкими та влучним словом, викликають спочуття у всіх, кого чарує щира поезія.

Література про Шевченка така велика, що один лиш библіографічний перелік звісток про Шевченка до 1903 року складає цілу книжку (Див. мою книжку: „Т. Шевченко въ литературѣ и искусствѣ". Одесса. 1903 г. 140 ст. 8°), а з того часу матеріал цей побільшав трохи чи не вдвоє.

Мимоволі теж звертає на себе увагу велике число віршів, присвячених Шевченкові, як у наших українських, так і у російських поетів. Відомі присвячені Шевченкові вірші ще за життя його; смерть Шевченка (26 Лютого 1861 року) викликала скрізь по всій Україні тяжкий сум і безмірні жалі, котрі виявились між иншим у великому числі жалібних віршів, а після смерти Шевченка увійшло у звичай скрізь, де тільки єсть свідомі українці, що-году в день нарождення або смерти поета (25 і 26 Лютого) або близько коло цих днів справляти Шевченкові роковини, на яких звичайно читають чи проговляють реферати або річі про Шевченка, співають різні співи українські, переважно на слова з „Кобзаря", декламують вірші його, а також вірші, присвячені Шевченкові, котрі потім і друкуються в яких небудь періодичних виданнях або збірниках. В цім разі вірші, присвячені Шевченкові, окрім поетичної вартости, яку бачимо в де-яких віршах, мають безперечно історико-літературне значіння і не тільки як вираз спочуття до Шевченкової поезії, а часом ще й як пояснення чи додатки до тих поглядів, які висловлюються в різних критичних статях про напрямок та істоту Шевченкової поезії.

Отож, переглядаючись ці вірші, що порозкидані в різних виданнях, на протягу 70 років, починаючи з 1843 року, і спало

О. Нукова

міні на думку зібрати ці вірші, як українські, так і російські та инші, і завести їх в один збірник.

Всіх таких віршів, що про їх я маю певні звістки з надрукованих джерел, виявилося 180 пієс, але безперечно їх повинно бути більше, може й геть-то більше, бо не всі джерела мені доступні, та й не раз доводилось мені чувати, що в різних якихсь галицьких і російських виданнях, також у польських, чеських, сербських і навіть грузинських, єсть ще якісь вірші, присвячені Шевченкові, та, на жаль великий, не міг я дознатися — де саме треба їх шукати.

Але ж, як то кажуть, „не разом Київ будувався", і я мусив поки-що вдовольнитися тим, що міг зібрати, а збірка моя давно вже перевалила за сотню пієс. Збірку цю я мав на думці видати ще торік — до 50-х роковин смерти Шевченка, та, почувши, що в Галичині В. Супранівський має видати таку саму збірку, мусив я поки-що припинити своє видання. Тим часом збірник В. Супранівського, що вийшов торік в Галичині в Золочеві, під заг.: „На вічну память Тарасові Шевченкові", як виявилось по виході книжки в кінці минулого року, не усунув потреби мого видання, бо шановний видавець мав на меті не повний більш або менше збірник, а лиш антологію — вибір з тих віршів, і тому у його збірник увійшло всього 82 пієси, нічачи в тім числі і прозові пієси, і уривки, і переказ, причім вибір зроблено переважно з галицьких джерел, а українських виданій було у його на перегляді не багато, російських же — і зовсім не було.

Тож лишилось мені знов передивитись мою збірку та поповнити і упорядкувати її, на скільки це було можливо для мене, при ласковій запомозі вельми шановних: І. Білоусова, В. Гнатюка, С. Єфремова, П. Конопацького і О. Пчілки (О. Косач), що перші трое зробили для збірника виписки з тих виданій, яких не можна було тут роздобути, П. Конопацький — переклав для збірника на нашу мову польську і білоруську пієси, а О. Пчілка передала для збірника ті пієси, присвячені Шевченкові, які присланно їй до редакції „Рідного краю", та вже після того, як Шевченківський номер був закінчений. Всім вищезгаданим особам складаю при сім мою найщирішу подяку. Дякую теж шановній редакції білоруської газети „Наша ніва", що була така ласкава — вислала мені той номер газети і книжку „Huślar", де надруковані білоруські вірші Я. Купала, присвячені Шевченкові.

Проте, не вважаючи на всі мої заходи, збірник мій виходе не повним. В збірник не заведено 46 пієс з числа тих, про які я маю звістки. З них 25 пієс надруковані в таких виданнях, що

я поки що не міг їх розшукати, а решту вважав я не підхожими до збірника, бо де-які вірші, переважно галицькі, писані без огляду на наші цензурні і громадські умови, другі знов особисто пристрастні, а де-котрі зовсім недоладні.

Таким побитом в збірник мій заведено поетичні твори ста авторів, в числі 135 пієс, причім польські пієси і одну білоруську, друковані латинськими черенками, з огляду на трудності читання перетвору для українців, подаю з українським перекладом. Вірші ці містив я в хронологічному порядку, даючи скрізь перевагу часу написання, коли то мені відомо, перед часом надрукування і хіба лиш по недогляду трапились де-які ухилки од такого порядку. Під кожною пієсою подаю я звістки про всі ті видання, де і коли ті вірші надруковано; списані ж ті вірші для збірника просто з тих виданій, а 4 пієси списано з вищезгаданого збірника В. Супранівського, бо не було під руками першого джерела. Окрім того до де-яких пієс додаю я свої примітки для пояснення змісту віршів або де-яких виразів, коли то здавалось мені потрібним. На-послідок додав я ще список тих віршів, що їх не заведено в цей збірник, визначивши зіркою ті вірші, що не міг я їх роздобути. Дбаючи ж про можливу повноту такої збірки, прошу всіх, хому ті видання до рук дійдуть, списати ті вірші і прислати мені для другого видання цього збірника, за що наперед складаю щиру подяку.

М. К.

Одесса, 1912 року.

Гамзак
Ю.П.
1924
с. Мурвеш

Над домовиною Т. Шевченка.

Не в степу, не на могилі —
Над Дніпром широким —
Ти заснув єси, Кобзарю,
Вічним сном глибоким.

Над Невою, під снігами,
При похмурнім сонці,
Ти поліг єси, мій друже,
На чужій сторонці.

У головах не посадять
Червону калину,
Не привіта соловейко
Твою домовину...

Не закує і зозуля
Де-небудь в куточку,
У цвітючім та пахучім
Вишневім садочку...

Круг тебе чужа-чужина...
Та не чужі люде:
Є кому тебе оплакать,
Є — і довго буде.

Покоління поколінню
Об тобі роскаже,
І твоя, Кобзарю, слава
Не вмре, не поляже.

А. Чужбинський.

1861 р.

* Надруковано вперше в журналі „Основа" 1861 р., № 3, в ст. Л. Жемчужникова „Воспоминаніе о Шевченкѣ", ст. 10, потім в збірнику творів Афанасьєва-Чужбинського. (Собраніе сочиненій. СПБ. 1892. Книгоиздательство Г. Гоппе), т. IX, ст. 32.

Т. Шевченкові.

Гарно твоя кобза грає,
Любий мій земляче!
Вона голосно співає,
Голосно і плаче.
І сопілкою голосить,
Бурею лютує,
І чогось у Бога просить,
І чогось сумує.
Ні, не люди тебе вчили:
Мабуть, сама доля,
Степ та небо, та могили,
Та широка воля!
Мабуть, часто думка жвава
Труни розкривала,
І козацька давня слава,
Як сонечко, сяла:
І вставали з домовини
Закуті в кайдани
Вірні діти України:
Козаки й гетьмани.
І святі кістки біліли
Спалених в Варшаві,
І могили крівавили
Прадіди безглаві.

Мабуть, ти учивсь співати
На руїнах Січі,
Де ще рідна наша мати
Зазирає в вічі;
Де та бідна мати просить
Кожну душу щиру,
Хто по світу кобзу носить,
Щоб співали миру
Про козацтво незабутнє,
Вірне стародавнє,
Про життя козацьке смутне,
Смутне, але славне.
Знаю ж, братіку рідненький,
Як учивсь ти грати:
Ти послухав теі неньки —
Тай став нам співати.

А. Афанасьєв-Чужбинський.

1841, Ноября 26.
Чугуєв.

Вірші ці надруковано уперше в збірнику І. Бецького під заг. „Молодик", що вийшов у Харькові 1843 року, ч. II, ст. 102—104, потім в збірнику творів Афанасьєва-Чужбинського (Собраніе сочиненій. СПБ. Книгоиздательство Г. Гоппе), т. IX, 1892, ст. 33—34, також в збірниках: „Вік". К. 1902 р., т. I, ст. 75, „Розвага" К. 1906 р., т. I, ст. 221—222 і „Українська Муза" К. 1909 р., ст. 187.

* * *

Віє вітер над Київом,
Сади нахиляє;
Синій Дніпр старих сусідок,
Німих гір питає:
„Де гуляє, бенкетує
Син наш незабутий?
Вже й соловьї одспівали,
А його не чути!
Уже і Дух, і Купало,
І Петро минулись,
І чумаки із первої
Дороги вернулись;
Уже й жито половіє,
Час затóго й жати;
А він не йде — біля мене
Сісти, заспівати!"
Обізвались німі гори:
„Дніпре, старий друже!
Не питав ти України,
По кім вона тужить,
Не прислухáвсь, що дівчата
Плакали — співали,
Про що хвилі з берегами
Нищечком шептали.

Роспитай же буйних вітрів
З далекого краю,
Як наш кобзарь з важким ранцем
Під ружжєм гуляє!"

1847 р

Ці вірші надруковано вперше в збірнику „Хата", що видав П. Куліш в 1860 році в С.-Петербурсі (ст. 110), без підпису автора і без передмови, разом з двома иншими віршами, що всі вони надруковані під спільним заголовком: „Три сльози дівочі" і згадують про ту пригоду, що в 1847 році спіткала братчиків так званного Кирило-Меѳодієвського братства, коли і Шевченка заслано в далеку неволю. Опісля вірші ці передруковано в збірнику творів П. Куліша (Сочиненія и письма П. Кулиша. К. 1908. Т. I. Изд. А. Кулішъ. Подъ ред. И. Каманина, ст. 65), як вірші Кулішеві, але ж в примітці редактора (ст. 128) мовиться, що, по думці В. П. Горленка, ці вірші скомпоновані панною *А. Псьол*, а не Кулішем. Здається це буде вірніше, бо не дурно ж Куліш дав такий заголовок: „Три сльози *дівочі*", та й ніколи сам Куліш не лічив ці вірші за свої і не завів їх ні в один збірник своїх віршів, які видано за життя його (Досвітки, Дзвін, Хуторна поезія), а до того і по складу і по силі поетичного почуття вони більше нагадують відомі нам вірші А. Псьол. (Дивись, напр., Кіевская Старина 1893, кн. 3, ст. 466, 1894, кн. 2, ст. 323 і Зоря 1894, № 5, ст. 108 і 117).

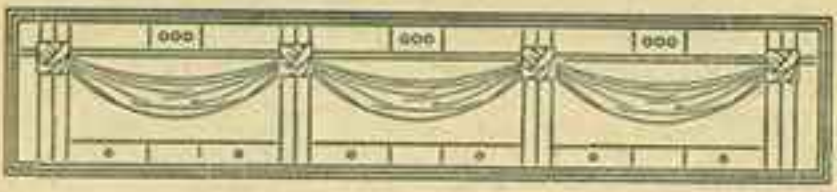

* * *

Молим Тебе, Боже правди, Боже благостині,
Не покидай сиротою у степу-пустині
Брата нашого! Як батько, як рідная мати,
Озовись до його душі, не дай унивати!
Збери, Боже, наші сльози в темнісеньку хмарку
І, як серцю розбитому стане нудно, жарко,
Тоді нехай вони бризнуть, як дощик весною...
Зроби чудо — вони стануть святою водою,
Живущою, цілющою, всі рани загоять,
Як в купелі викупають і душу напоять.

А. Псьол.

1848 р.

Ці вірші авторка додала до своєї приписки на листу Княжівни В. Репніної до Т. Шевченка, що послала вона, як каже професор Н. Стороженко, з г. Одесси, де вона тоді пробувала разом з А. Псьол, в кінці 1847 або спочатку 1848 року, до Шевченка, на заслання; надруковано ж їх уперше в 1893 році в статті професора Московського університету Н. Стороженка: „Новые матеріалы для біографіи Т. Шевченка". (Див. Кіевская Старина 1893, кн. 3, Март, ст. 466).

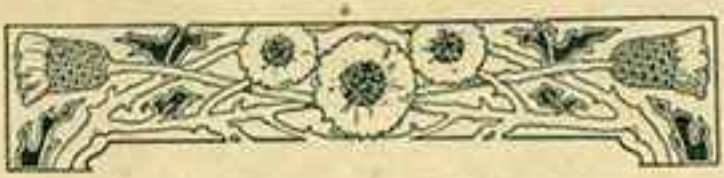

* * *

Здоров, Кобзарь, здоров, брате,
Іди — лиш до хати:
Годі тобі журитися,
Годі сумувати!
Уже старі позбірались,
Прибігли дівчата,
Уже й хлопців позбігалось —
Повнісенька хата.
Усі тобі зустріч вийшли,
Усі ми радієм,
Що Тараса побачили
Тим же добродієм;
Що й тепер він, як бувало,
Добре в кобзу грає,
Україну нашу любить
І гарно співає...
Заспівай же нам, Тарасе,
Про тую чужину,
Де ти бував, як покинув
Свою Україну:
Чи у полі, чи у лісі,
Чи, може, на морі —
Умивався слізоньками
У біді та горі?

Чи там світить ясне сонце
І зірки, як очі,
Або може хмари звисли
Од ночі до ночі?
Заспівай нам, сизий голуб,
Віддай серця долю:
Забуть тобі легше буде
Про злую неволю...
Сідай, друже, на покуті,
Кинь об землю лихом:
Нехай воно пропадає,
Або лежить тихо;
Нехай тебе, наш Кобзарю,
Хранить Божа Мати,
Подасть тобі довго жити
І довго співати.

Вірші ці, за підписом: *Потомок Запорожця*, знайдено в паперах Т. Шевченка після смерти його. Певно, що так привітав його хтось з прихильників Кобзаря при повороті його з-за каспійської неволі в 1857 році, але хто був автор — зосталось, на жаль, невідомим. Надруковано ці вірші в 1861 році в петербургському журналі „Основа", в 6-й книжці, в ст. „Значеніе Шевченка" (ст. 7).

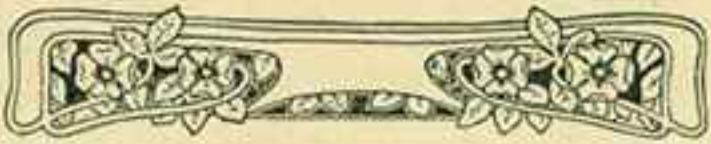

На святе Благовіщення
Тебе привітаю,
Що ти, друже мій, вернувся
З далекого краю!
Ой, як дуже за тобою
Тужила Вкраїна;
Усе тебе споминала,
А як мати сина.
Твої думки — туманами
По лугах вставали;
Твої сльози — росицею
По степах спадали;
Твої пісні — соловейком
В садах щебетали...
Та що й казать! Треба, кажуть,
Великої хусти,
А щоб людям завьязати
Говорливі усти.
А тепера вже й не треба,
Бо вже времья инше:
Тепер людям говорити
І дихать вільніше.
Хвалить Бога!.. Вже й ти з нами,
Наш любий Кобзарю!
Бувай здоров — нам на радість,
А собі — на славу.

Перебув ти тяжке лихо
І лиху недолю;
Заспівай же нових пісень
Про людськую волю;
Заспівай нам таких пісень,
Щоб мати Вкраїна
Веселилась, що на славу
Тебе породила!

Читано за обідом в честь Т. Шевченка, в Москві, 25 Марця 1858 року, при повороті його з-за каспійської неволі. Надруковано в журналі „Основа" 1861 р., кн. 6, в ст. „Значеніе Шевченка", ст. 8 і в галицькій часописі „Вечерниці" 1862, № 40, ст. 337. Автором цих віршів був профессор *М. Максимович*, як це виявилось з „Дневника" Т. Шевченка. (Твори Т. Шевченка. Видання В. Яковенка. СПБ. 1911 р., Т. II, ст. 322).

Do Brata Tarasa Szewczenki.

Wieszczu ludu — ludu synu,
Tyś tem dumny, boś szlachetny,
Bo u skroń, twych liść wawrzynu
Jak ton pień twych smutny, świetny.
Dwa masz wience, męczenniku,
Oba piękne, chociaż krwawe —
Boś pracował nie na sławę,
Lecz swych braci słuchał krzyku.
Jm zamknięto w ustach jęki —
Ach! i jęk im liczą grzechem!
Tyś powtórzył głośnem echem
Zabronionych jęków dźwięki
I nad każdym tyś przebolał
I przepłakał, nim urodził, —
Lecz duch z wyżyn ich okolał
I duch pierś twą oswobodził.
Smutny wieszcu! patrz — cud słowa,
Jako słońca, nikt nie schowa;
Gdy dzień wzejdzie — to nie może
Schować słowa nikt z tyranów; —
Bo i słowo jest też Boże
I ma wieszczów za kapłanów. —

Jak przed grotem słońca pryska
Ciemnej nocy mrok i chłód,
Tak zbawienia chwila bliska,
Kiedy wieszczów rodzi lud!

Antoni Sowa.

1858 p.

Автором цих віршів був відомий польський поет Едуард Желіговський, що писав під псевдонімом Антоній Сова. Шевченко товаришував з ним, бувши на засланні в Оренбурзі, а повернувшись в Петербург в 1858 році, застав його там і коли одвідав його 13 Мая 1858 р., то Желіговський передав йому ці вірші, котрі записані в „Дневнику" Шевченка, де вони й надруковані. (Див. Твори Т. Шевченка. Видання В. Яковенка. СПБ. 1911 р., Т. II, ст. 338—339). Раніше ж вони були надруковані в збірнику віршів Желіговського „Poezye A. Sowy. Petersburg. 1858 р." Ці вірші потім переложені на українську мову *М. Школиченком* і переклад цей надруковано в журн. „Правда" 1894 року, в № 11, ст. 113. Ось цей переклад:

Поете-пророче і сину народний,
Ти гордий, достойний, бо ти благородний.
Бо свіжеє листя лаврове навколо
Вінком оточає твоє горде чоло.
Вінок твій безсмертний, вінок незрадливий,
Як спів твій всесвітній, широкий, думливий.
Два страдних вінки ти одержав від слави,
Обидва чудові — обидва кріваві.
Бо в праці не слави ти вік добивався,
А в стогін братерський ти серцем вслухався,
Бо їм навіть стогін в устах замикають,
Гріхом та злочинством його уважають.
Ти ж одгуком стався братерської муки,
Луною відбив ти пригнічені згуки.
Болів ти над ними, слізми умивався,
Поки з твого серця той спів виливався.

Та Дух з високости хранив тебе всюди
Із мук визволяв він замучені груди.
Журливий поете! Слово чудо діє!
Як божого сонця ніхто не закриє,
Коли воно зійде і стане сіяти,
Так слова тирани не можуть сховати,
Бо сонце і слово суть божа основа —
Поети-пророки святителі слова.
Як промінь від сонця сяє біля грота,
Де холоду повно, туман і темнота,
Так сяє свободи хвилина святая,
Коли люд поетів на світ нарождає.

(Передруковано із збірника В. Супранівського: На вічну пам'ять Т. Шевченкові. Золочів, 1911 р., ст. 10).

Над домовиною Т. Шевченка.

Плачте очі, виливайте
До сльозини, до росини—
Боже ти мій! Яка сила
Пішла в домовину.
Се той лежить, що не треба
Було йому злата;
Се той, що душу й тіло дав
Без плати за брата;
І піснею сивий голуб
Гув по Україні,
Бився крильми об могили—
Святої руїни;
То полине по садочках—
Жалібно застогне
З дівчиною, що од зради,
Як билина сохне;
З удівонькою потужить,
Де діток, як бобу,
Кричать: „хліба!"—а тут нема...
Хоч із мосту в воду!
Кому ж діло?—безталанним
Все чужиї люди;
А він усім братік рідний,
Всіх приймав на груди,

І бідоту і всю в злоті
Та гіркую долю,
Що позиченеє лихо
Не дає покою.
В пісні його — янгол плаче
Про людську недолю,
Кожну душу пригортає,
Як матуся доню;
Та так щиро, та прихильно
З безталанним тужить,
Що і камьянеє серце
Ростопить, порушить.

Не в хоромах, не в роскошах
Смерть тебе постигла:
У хатині орел сизий
Склав широкі крила;
Дві свитини красять стіни,
Та і то старенькі,
Плахоткою сестриною
Запьяті гарненько, —
Тільки всього!...

Ой не тільки — дивись скільки
Зібралося люду
Різних батьків і язиків...
Зовуть тебе к суду!
Щож ви плачете, панове?
Судіте! Судіте!
Про діла його громаді
Голосно скажіте:
Скажіть, як тужив він щó-день
За тими, хто плаче,
Як гримів звонами правди,
Як щире, козаче,
Серце його пало всюди
Божою росою, —

І прийшли ви єднатись з ним
Чистою сльозою!

Сльози сії дощем теплим
Кануть в Україні,
Розіллються річеньками
І довго текстимуть.
Із них туманець що ранку,
На легеньких крилах
Буде летіть, нести росу
На твою могилу.
І ростиме та могила
Все вгору, та вгору
Широкая, та пишная —
Буде їй простору!..
Може злетиш ти, наш любий,
На ясних проміннях
На могилу, щоб глянути
Ген! на Україну.
Може узриш: край веселий,
Пісня по всім полю
Про Тараса — і забудеш
Свою гірку долю.

П. Н. Таволга.

1861 р.

На смерть Т. Шевченка.

Еще прекрасная скатилася звѣзда,
Еще могучая одна угасла сила!..
Нашъ милый братъ, ты ль насъ покинулъ навсегда?..
Украйна своего поэта схоронила...
Исхить же ты изъ сѣверныхъ болотъ
Священный прахъ поэта,—и въ землѣ родной,
Въ виду степей своихъ привольныхъ и цвѣтущихъ,
На берегу Днѣпра широкаго, сокрой!..
То было пламенной мечтой поэта
И не нарушишь ты высокаго завѣта
. . . . . .

Псковичъ.

1861 р.

Вірші П. Н. Тавлги і Псковича надруковано в журналі „Основа" 1861 р., № 3, в ст. Л. Жемчужникова „Воспоминаніе о Шевченкѣ", ст. 10 і 15.

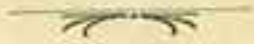

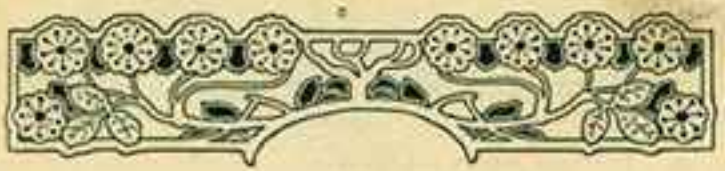

На смерть Т. Шевченка.

Вийшов місяць на могилки
З неба подивитись,
Кругом глянув ясним оком,
Став чогось журитись...
Далі в хмару загорнувся
Не схотів світити;
За ним й зірки поховались,
Як за батьком діти.
Ніч, мов ворон, чорна стала,
Хмари скрізь блукають,
Вітри буйниї з хрестами
Сумно розмовляють...
Чого ж місяць, чого ясний
Хмарами закрився?
Чого вітер, чого буйний,
Грізно розходився?
— Місяць бачив, як учора
Могилу копали,
І в могилу домовину
Стиха опускали...

Зачинилось в Україні
Покутнє віконце!
Заховалось під землею
Українське сонце!

Умер Кобзарь!.. Його пісні
Більше не гріміти...
І став вітер на могилі
Сумно голосити...
То завиє, то застогне,
Жалібно зальєтьця:
Наче сокіл об могилу
Крилами забьєтьця.
Бьєтьця, квилить,—свіжу землю
З могили змітає,—
Молить: „встань, мій вільний брате!..“
Ні! не дочуває!..
Спи, Тарасе, тихо—тихо,
Поки Бог розбудить;
Твого ж слова в Україні
Повік не забудуть.

О. Коніський.

1861 р.

Вірші О. Коніського надруковано спершу в журналі „Основа“ 1861 р., № 6, в ст. „Значеніе Шевченка“, потім, трохи поправлені, в збірнику його віршів „Порвані струни“, що він видав під псевдонімом *Яковенка* в Житомирі в 1886 році. Хтось прибрав голос до цих віршів і тепер вони, з де-якими одмінами, співаються трохи чи не всіми кобзарями на Україні.

Єсть відомості про польський переклад цих віршів *А. Станицького*, надрукований, як мені казано, у виданні „Biblioteka dzieł wyborowych“ Warchawa 1886 r., t. XVII, але видання цього я не міг добути, а доставлений мені список цього перекладу здався мені таким непевним, що я не зважився його друковати.

На смерть Т. Шевченка.

Поховали... Україна
Загадавшись плаче,
Поховали дух великий
І серце гаряче;
Кобзаря свого втеряла
Вдова-Україна,
Поховала бідна мати
Найкращого сина!
Ні, не всього поховали
Тебе на чужині...
Твоє слово животворне
Живе на Вкраїні;
Твоя дума, твоя пісня
Повік не загине,
Поки буде рости — жити
Козацька дитина;
Твоє слово ізмалечку
Повитвердять діти:
Будеш з ними зеленіти
Український квіте!
Теє жито, що посіяв,
Зійде... жати будем.
Розбудив єси нас, батьку...
Тебе не розбудим!

В. Кулик.

1861 р.

Надруковано в журналі „Основа" 1861 р., № 6, в ст. „Значенїе Шевченка", а потім в книжці „Писання В. Кулика" Л. 1893 р., ст. 31.

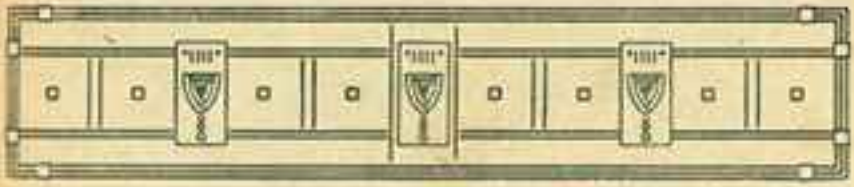

На смерть Т. Шевченка.

Вся утрата в певних людях —
Ой, як не тужити!
От і нашого Шевченка
Не стало на світі...
Порівнявся день із ніччю,
Сонце пригріває,
Пропада зіма велика,
Весна настигає.
От, затóго Дніпро скине
Ледяниї шати;
Стануть луги́ зеленіти,
Сади розцвітати;
Заспівають жайворонки
Весело у полі,
І возрадуються люде,
Що діждались волі.
А ти, друже, непробудно
Заснув на чужині,
І не будеш твоїх пісень
Співать на Вкраїні.
Не судилось, як хотілось,
Щоб у своїй хаті,
На тій горі наддніпровій
Життя зазнавати.

Иншу долю Божа воля
Для тебе судила,
Що високим даром пісѐнь
Тебе наділила:
Дала серце, щоб любило
Широкую волю,
Віщу душу, щоб боліла
За людську недолю;
Ясні очі, щоб лилися
З їх сльози гарячі,—
Щоб по світу роздалися
Твої дивні плачі...
Стоїть верба під горою,
На Дніпр похилилась:
За коханим своїм сином
Мати зажурилась
Вічна памьять тобі, друже,
Кобзарю єдиний!
Твоя пісня, твоя слава
Не вмре, не загине...

М. Максимович.

1861 р.

На смерть Т. Шевченка.

То не вітер стогне в полі,
Не хвиля у морі:
То постигло Україну
Тяжке — важке горе:
Наше щастя, наша радість,
Наша кріпка сила,
Душа чиста, праведная,
Як свічка згоріла!..
Плач же, нене, плач нещасна
Вдово — сиротино:
Наш Кобзарь, наш батько щирий,
Тарас нас покинув!
Хто ж піснею високою,
Чистою, святою,
Тут підніме наші душі
З мертвого покою?
Не роздасться смілий голос
На всю Україну,
Не порадить щирих діток
У лиху годину...
Тільки встав ти —
Тільки визволивсь — і щирий
Голос твій роздався,
Тільки — що живее слово
Між нами пробігло,
Як ізнову похололо,
На віки застигло

На устах твоїх холодних,
І без тебе діти
Осталися сиротами
Малими на світі...
Осталися... А ти ж, орле,
А ти ж, рідний тату,
Піднімав нас всіх угору,
Привертав до хати;
Єднав славян всіх до купи
У сімью велику,
Благав Бога, щоб злилися
Славянськиї ріки,
Щоб братами люде стали
Во віки і віки.
Літай, орле, й з того світа,
Літай поміж нами,
І віщуй нам живе слово
Й мертвими устами,
Віщуй дітям слово правди,
Щоб не забували,
І любовію святою
Ввесь світ обгортали!

А. Навроцький.

1861 р.

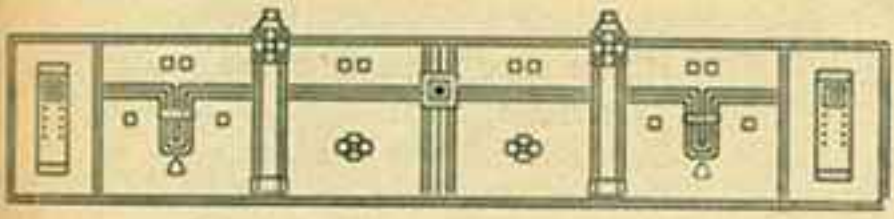

На смерть Т. Шевченка.

Не втихомирилась душа,
Сумує і плаче,
Виливає тугу — горе
І серце гаряче,
Виливає гіркі сльози,
Як мала дитина...
То не одні мої сльози —
Чистая росина:
В моїй тузі — то по тобі,
По великім сину,
По тобі, Тарасе, плаче
Мати Україна:
Стогне, бьєтьця і голосить,
Жалібно ридає,
Що без тебе порадоньки
Де найти не знає...
Твоя пісня не озветьця
Соловейком в гаї,
Не розважить, не рознесе
Вдовиного жалю;
Не наповнить знову душі
Живою росою —
Цілющою, живущою
Дрібною сльозою...

Ні, не вмре вона, не згине
Та пісня висока:
Всім запала вона в душу
Глибóко, глибóко;
Хоча б, батьку, після тебе
Затихло, змарніло
Наше слово молодеє
Й навіки в могилу
Полягло воно з тобою,
То нам, хвалить Бога,
На вік вічний стане твого
Слóва голоснóго.
Не вмре воно — животворне,
Не вмре — не поляже,
І про твою тяжку славу
Всім людям роскаже;
І освітить всьому миру
Твій рай — Україну,
Всім покаже, що не даром
Жила сиротина;
Що її тихая доля —
Не пустоцвіт в світі,
Що і ще колись здадуться
Її щирі діти...
А ти, батьку, й з того світу
Доглядай за нами,
Щоб не пішли твої діти
Чужими шляхами.

А. Навроцький.

1861 р.

На смерть Т. Шевченка.

Пугу — пугу! ні, не чути!
Вже Тарас не відгукнеться
Надало йому майнути...
Хто сльозою засміється,
Хто про горе нам заграє,
Щоб аж лихо танцювало...
Батька нашого не стало:
Хто ж сиріт нас привітає?!
Плачте, браття, плачте, діти,
Сталось люте горе:
Наша доля сльози лити...
Вильєм ціле море:
Ні, не стане й моря — мало —
Горе утопити...

Гай-гай! Кете — лиш, кресало
Люльку запалити!..
Ой, на серці дуже тьмяно,
А дихнути — важко, важко.
Душу всю укрили рани...
А де ж наш ватажко!?

Ти все знав, Тарасе, Кобзарю наш рідний,
Чого реве вітер в безкраїм степу,

Чого він питає козацькі могили,
І сумно гуде про вдову-сироту.
Ти знав, чого чайка над Дніпром кигиче,
Об чім соловейко співа на тополі,
Чого й пугач стогне, і жалібно кличе
Когось-то, щоб глянув на гіркую долю...
Ти знав, чого й батько — Дніпро наш широкий,
Надметьця і хвилю горою здійма,
І кинетьця в море і в Чорнім, глибокім,
Чогось і шука й підіймає зо дна.

А. Василенко.

1861 р.

Вірші М. Максимовича, А. Навроцького і А. Василенка надруковані в журналі „Основа" 1861 р., кн. 6, в ст. „Значеніе Шевченка".

На смерть Т. Шевченка.

Голубе, Тарасе,
Дідусю сивенький!
Чому так хутенько
На ясній зорі
Задумавсь, та мовчки
Умер бідолаха,
І кобзу покинув,
Свою сироту?..
А ти ще недавно
До щирого друга
Так поважно, тихо
Та гарно співав.
І той десь далеко
Чи чув твою пісню,
Чи ні?.. А ми чули,
Що Ганки вже більше
Не буде й нема!
Хіба ж на одвіт він
Тебе, наш Тарасе,
Покликав до себе,
Покликав та мабуть
Од щирого серця
Та близько до серця
Свого пригорнув?

У двох і зомліли...
Обидва замовкли —
І Ганка великий
І славний Тарас!
А ми так бажали
Тебе із далека,
І гірких чимало
Лили слізочок;
Бажали що-року,
Що й діти до батька
Не так то хилились,
Як ми до тебе.
Чи сонечко гляне
З блакитного неба,
Чи тхне та повіє
Було вітерець:
Зійдуться до купи
У поле дівчата
Веснянки співати,
Питати луну,
Гукають, регочуть...
А далі Тараса
Згадають — і сльози,
Непрохані сльози
Із очей веселих
Рікой потечуть.

Ото ж і діждались
І пісні почули,
Розважили серце,
Мов свято прийшло:
І весело сталось,
І голосно всюди
Тарасову пісню
Почули і знов,
Почули... зраділи.

А ти, наш Кобзарю,
Сивенький Тарасе,
Махнув на громаду,
Мов: годі вже, хлопці!
Спочити-б то треба,
Полагодить кобзу,
Бо вже підтоптались
Обидва... тай вмер!

Іван Богомолов.

1861 р. 27 Февраля.

В. Ганка — славний чеський філолог і діяч національного відродження чехів — справді помер того ж року, що й Т. Шевченко, але ж Шевченко писав не до його, а до другого славіста П. Шафарика, котрому він присвятив свою поему: „Іван Гусс", і котрий помер того ж самого 1861 року, що й Ганка і Шевченко, то набуть так, що автор віршів через це і змішав цих двох славистів. Вірші Богомолова надруковано спершу в петербурській часописі „Сѣверная пчела" 1861 р., № 54. Потім в 1905 році, Ю. Романчук надрукував їх в „Записках Наукового товариства ім. Шевченка", як незнані вірші, котрі він знайшов між паперами Гулака-Артемовського. (Див. „Записки", т. LXIII, оддїл Miscellanea, ст. 7—8, відкіля ж й передрукував ці вірші).

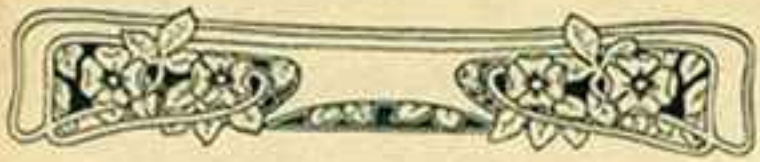

На похорон Т. Шевченка під Каневом.

Сподівалися Шевченка
Сей год на Вкраїну;
А діждалися побачить
Його домовину.
Стоїть в Каневі в соборі
Вся квітками ввита;
По козацьки — червоною
Китайкою вкрита.
Ідуть люде, — перед нею,
Поклон покладають,
І за душу Кобзареву
Господа благають.
Скільки виплакав він горя
Гіркими сльозами,
Скільки виспівав печалі
Віщими словами!
Все бажалось йому волі
Для свого народа...
І не діждав того часу,
Як зійшла свобода!
У столиці над Невою
Його поховали;

Честь великую і славу
Йому воздавали.
Тяжко-ж йому на чужині
І в вінку лавровім...
Душа рвалась на Вкраїну,
К горам наддніпровим.
„Там широко, там весело
Од краю до краю...“
Так співав він над Невою,
У великім жалю.
Із могили домовина
На світ піднялася,
Через Москву, через Київ
Сюди донеслася.
На Симона на Зилота
Задзвонили в дзвони:
Стали править Кобзареві
Нові похорони.
От, несуть його на марах
З собору під гору,
Де старий Дніпро — Славута
Іде по простору.
Увóлили твою волю
Українські діти:
На Чернечу несуть гору,
Де ти хотів жити.
Увóлили твою волю,
Друже незабутний...
І по смерти, як за жизні,
Твій путь многотрудний!..
Ходять хмари кругом сонця:
Вітер подихає,
Шумить Дніпро під човнами,
Тебе провожає...
Везуть тебе простим возом
До нової ями,

Везуть хлопці і дівчата
Кручами, ярами.
Перед тебе — червоними
Корогвами має...
Христос воскрес! Хор церковний
До гробу співає...
От і стали всі круг тебе
На горі Чернечій...
Чи ти чуєш людський гомін,
Надгробниї речі?
Чи ти чуєш: вічну памьять
Тобі возгласили:
Брати й сестри над тобою
Знов заголосили;
Плачуть, тужять твої други,
Ввесь народ сумує:
Сиплють землю тобі й кажуть:
„Нехай він царствує!"
Прощай, славний наш Тарасе!
Прощай, милий брате!
Справді,— лучче в своїй землі
І кісткам лежати.

М. Максимович.

12 Мая 1861 р.
Михайлова-Гора.

Надруковано в журналі „Основа" 1861 р., кн. 6, в ст. „Значеніе Шевченка. Проводы тѣла его въ Украину". Гора, на котрій поховано Т. Шевченка, звалася „Чернечою", тепер же вона здебільшого зветься „Тарасовою", а „Михайлова гора" — це так звався хутір профессора М. Максимовича на тім боці Дніпра, в Полтавщині, саме проти могили Т. Шевченка.

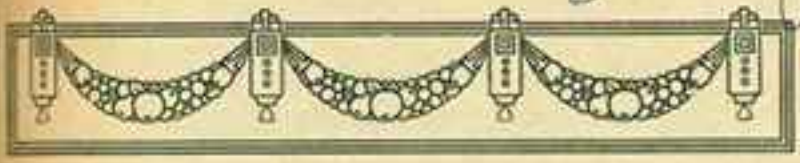

Варфоломеєвi
VII. 5.
1924
с. Чрни

З того світу Варфоломеєві Шевченкові.

Не хотіли панські діти
Мою воленьку вволити,
Щоб мене там поховали,
Де-б одраду серце мало.
Де-б мучене моє тіло
Тихо тліло, не боліло,
Де-б моя душа убога
Злинула колись до Бога.
І прохав я, і благав я,
І на кобзі вигравав я,—
Шкода співу кобзарського!
Шкода слова козацького!

Не хотіли паненята
Вислухати мого брата,
Щоб міні почет вчинити —
Китайкою мари вкрити,
Червоною китайкою,—
Заслугою козацькою.
І прохав він, і благав він,
І холопством дорікав він:
Занедбали паненята
Дорікання мого брата!

Не хотіли, та вчинили —
Китайкою труну вкрили,
Та й вислали до могили,
Де співав я, сумував я,
З Дніпром-братом розмовляв я.
Не хотіли, та вчинили —
Спочиваю на могилі,
Паненятам на досаду,
Товариству на одраду,
Україні на пораду.
Спочиваю, дожидаю,
Долі — волі виглядаю...
Годі, браття, сумувати:
Ще не вмерла наша Мати!

П. Куліш.

1861 р.

Надруковано спершу в журналі „Основа" 1861 р., № 9, ст. 49, потім в збірнику віршів П. Куліша під заг. „Досвітки", СПБ. 1862 р., Київ 1876 р., Харьків 1899 р. і в збірнику творів П. Куліша: „Сочиненія и письма П. Кулиша", подъ ред. Камянина. К. Т. І 1908, ст. 83—84. З примітки П. Куліша в останьому виданні (ст. 6) видно, що між петербурськими земляками була незгода — де поховати Т. Шевченка і як справляти похорон, про що Куліш і згадує в своїх віршах, присвячених В. Шевченкові — другу і названному брату Т. Шевченка. Труну Шевченкову справді покрито було червоною китайкою по давньому козацькому звичаю, як домагався Куліш, та він же найдужче стояв і за те, щоб Шевченка поховано було не на кладовищі, а в степу, над Дніпром, під Каневом.

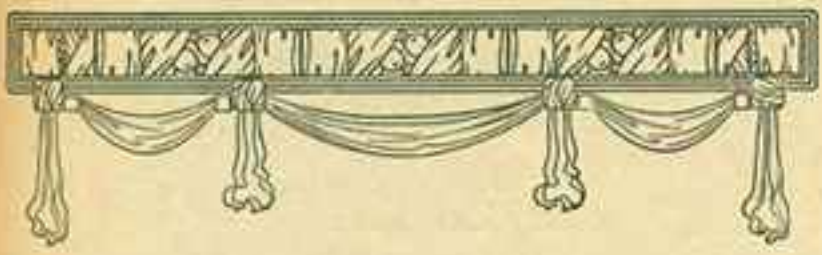

Брату Тарасові на той світ.

У пахарській хаті
Україна мати
Обох нас родила;
У чистому полі
На одному лоні
Обох нас пестила;
Однакові пісні
Обом нам співала,
На єдине діло
Обох споряжала.
Розійшлись ми різно
Дітьми молодими,
Зустрілися пізно
Між людьми чужими.
Вкупі працювати
Брат із братом брався;
Що одна в нас мати,
Ти не догадався.
Братався з чужими,
Радився з чужими,
Гордував словами
Щирими моїми.
І на той світ вибравсь
Із семьї чужої...

Зоставсь я без тебе
Круглим сиротою.

Що ж мінї чинити?
Як у світі жити,
Щоб душі живої
Не занапастити?
Чи мінї по тóбі
Сумом сумувати,
Чи твою роботу
Взяти докінчати?

Докінчаю, брате,
Не загину марне,—
Втішу Україну,
Матір безталанну.
Усміхнетьця, брате,
Заплакана Мати,
І любо їй буде
Дітей спогадати:
„Різно діти, різно
В світі пробувáли,
Та єдину душу
У двох вони мали.
Різно діти, різно
Пó світу блудили,
Та на одно діло
Душу положили".

П. Куліш.

1861 р.

Надруковано вперше в журналі „Основа" 1861 р., № 10, замісць епілога до поеми „Настуся", потім в збірнику віршів П. Куліша: „Досвітки". СПБ. 1862 р., Київ 1876 р., Харьків 1899 р. і в збірнику творів П. Куліша: „Сочиненія и письма П. Ку-

лиша, подъ ред. Каманина". К. 1908, т. I, ст. 135—137. Хто ці чужі люди, що про їх згадує Куліш,— невідомо. В примітці до поеми „Настуся", надрукованій в збірнику „Досвітки". Х. 1899 р., Куліш каже, що ще в 1846 році виникла думка вирядити Шевченка за границю, щоб вирвати його з якогось „ретроградного гуртка", в який він попав тоді, та на заваді стала та пригода, що 1847 р. спіткала їх обох. Певне тут річ іде про тих панів, що з яких зійшовся Шевченко під час свого пробування на Україні в 1845—1847 р., але ж в „Историчному оповіданні", надрукованному в книзі „Хуторна поезія" (Львів 1882 р.), Куліш висловлюється про це инакше. Він каже, що зустрів тоді Шевченка на Україні на висчому ступеню розвитку. „Се вже був не кобзарь, а національний пророк. Для мене ж сяєво його духа було чимсь надприродним", каже він і саму думку про подорож за границю пояснює бажанням дати змогу поетові розгорнути свій геній до „повної повні".

Батрак ПРГ 24/1924 р. с. Чужие

До братів на Вкраїну.

(Уривок).

Хто мене не знає—
Сам себе питає:
Чи то вечір погасає,
Чи ранок світає?

Ой мовчав я, браття,
Словом не озвався,
Поки батько український
Піснею впивався.

Хоч мовчав устами,
Співав я душею,
Та боявся з ним різнити
Кобзою моєю.

Настала година,
Що вся Україна
Заридала по Тарасу,
Як мала дитина.

Настала година—
Ні одна людина
Не взялася за бандуру
Мужицького сина.

Задзвонили сумно
По Вкраїні дзвони.
Висить мовчки старосвітська
Бандура в коморі.

Уже ж на їй струни
Тай пообвисали,
Голоснійші, вимовнійші
Вороги порвали.

Чи до віку ж, браття,
Будемо мовчати?
Благословіть міні кобзу
Німую узяти!

Підтягну я струни
На голос високий,—
Не сумуй, Тарасе батьку,
В могилі глибокій!

Ой хто мене сýдить,
Хто мною гордує,
Нехай правду, нехай щиру
Від мене почує.

Нехай всяке мляве
Серце стрепенетця —
І новою, здоровою
Думою забьетця.

П. Куліш.

1862 р.

Надруковано спершу в журналі „Основа" 1862 р., кн. 3 Март, ст. 29, а потім в збірнику творів П. Куліша (Сочиненія Письма П. Кулиша). К. 1908, т. І, ст. 233.

На вічну памьять Тарасові.

Сходило сонце, заходило:
Воно не гріло, не світило,—
Його не бачили у нас...
Явився віщий наш Тарас,
І бач! заплакана родина
Всміхнулася у перший раз,
І нині стало жити в нас:
В умі засяло, бьється в груди,—
Є гадка, є серце, є люде!

Співав єси, наш Кобзарю—
Пісня загреміла:
Вчула пісню Україна
Слухала і мліла.
Співав єси віщим словом:
„Було горе й буде!
А хто винен сьому горю?
Самі винні люде!"
. . . . . .
Співав єси, наш Кобзарю—
Пісня загреміла:
Вчула пісню Україна,
Слухала, горіла:

Бо ти співав віщим словом:
„Схаменіться, люде!
Була здавна доля славна,
Ще славніша буде!
Схаменіться! обійміться!
Більші стануть сили,
Як ті війська, що колись-то
Трупом кладовились!
Схаменіться! просвітіться!
То й засяє воля,
Краща тої, що у зброї
Гарцювала в полі.
Гаразд було, а минуло,—
Тай лихо минеться;
Сама впала Україна,
Сама й подвигнеться!"

Заворушилася родина,
Стала жити знову,
Хто ж се вдіяв таке чудо?
Співець — рідним словом!
Твоя отсе, наш Тарасе,
Твоя отсе слава!
За се-ж тебе вся родина
Батеньком назвала;
За се-ж колись твоя слава
Піде на край світа,
Що ти збавив од затрати
Свій люд — свої діти,
Що сиріток розійдущих
Зібрав у громаду,
Що ми таки свому лиху
Дамо колись раду...

Дамо йому раду, дамо — хоть-би всюди,
На світі, край світа, знікчемніли люде,

Стоптали всю правду, зреклися свободи;
Дамо йому раду — хотя-б всі народи
Невольні на вольних хотіли вставати;
Дамо йому раду — як схочемо дати!
Хіба що остатній із руського люду
Одцураєсь роду і правду забуде,
Забуде одвічний завіт України,—
Тоді хай загине — хай люд той загине,
Сліду не оставить... хай зваляться гори,
Дніпро нехай висхне, і виступить море,
Й затопить ті люде — бездушні потвори!
Но доки на горах, край моря і в полі
Народ наш великий, пропащий без долі,
Живе — проживає, милуючи правду —
Дамо собі раду, дамо собі раду!
Із попілу фенікс — з тієї руїни
Таки ще воскресне доля України!

Кс. Климкович.

1861 р.

Автор цих віршів Ксенофонт Климкович — один з видатних поетів галицьких 1860-х років. В його віршах, як і в инших творах галицьких письменників, зустрічаються назви: Русь, руський, які й досі вживаються в народі, разом з назвами: Україна, український, хоч останні назви в послідні роки все більше входять в ужиток. Ці вірші надруковано в галицькій часописі „Вечерниці" 1863 р., № 9, ст. 65.

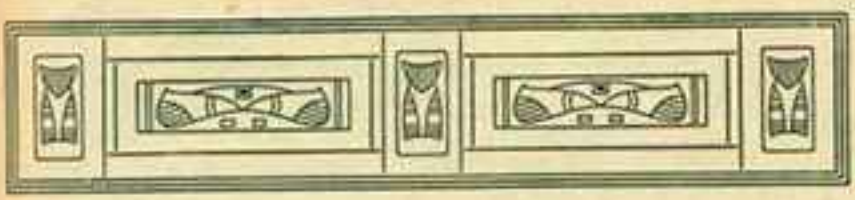

В роковини смерти Тараса Шевченка.

I.

Було колись: зоря зійшла
І освітила Україну;
Із хати вбогої, з села
Ішла на проповідь дитина:
„Убогий, темний, ще й кріпак"
Тарас ішов благовістити:
Що годі Вкраїни синам
В ярмі, в неволі панській жити,
Що час настав ярмо зламать,
Неволю тяжку зруйновати.
І слово правди понеслось,
Як слово Божеє з Сіона;
І руське серце занялось,
І закипіла кров в Самсона.

II.

В кайдани і тебе, Тарасе, ковали,
В чужину далеку тебе виправляли,
На тяжкиї муки, пекельниї муки
За слово любови, за слово науки!
В пустиню Киргизів, над диким Аралом,
Далеко, далеко, аж там за Уралом

Поета-пророка на муштру водили,
Як людей вбивати, там його учили.

III.

І ти, кобзарь, страждáв! мовчав,
„Не нарікав ти ні на кого",
Свою надію покладав
На кращий час, на поміч Бога.
І час настав... Вже більш нема
Крепацства...

IV.

Чорниї хмари здалека ідуть
Сумниї вісти з собою несуть:
Немає Тараса... батько у могилі...
І слізно ридає уся Україна...
Немає Тараса, навіки спочив...
На борбу велику нас благословив,
Заповідь велику нам заповідав,
Щоб малий й великий Русь обороняв.

V.

Поглянь на нас, поглянь, Тарасе!
Що ми живем! Молись за нас!
Молись, світи нам, сонце наше,
І укріпляй в дорозі нас...
Усі, усі живем, Тарасе!
І памьятаєм твій завіт;
І сподіваємось: світило наше
Засвітить ясно на весь світ!

О. Перебендя.

1866 р.

Надруковано в галицькій часописі „Русалка" 1866 р., № 9, ст. 65.

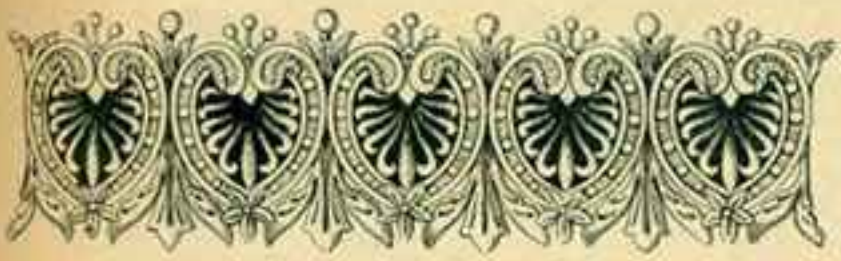

Mogiła Tarasowa.

Ku nowej nieznanej mi Mogile,
Co świeżo wyrosła u Kaniowa
Z dalekich stron siwą głowę chylę:
Przesławna mogiła Tarasowa.

Ów Taras — naśledni wnuk Nauma:
Nauma-ć w obudwóch nas wczucie,—
Piastunką nam była jego duma,
Nim serca rozbrzmiały w swojej nucie.

Czem ziemia nasiąkła lat koleją,—
Rodzimych powieści woń i krasa,
Zarówno źwierciadlą się i wieją
Wskróż dumy i mojej i Tarasa.

Tarasie! współplewco mój kozaczy!
Twój żywot był krótki, wielce twardy,
Z trój-ziela nassałeś się rozpaczy,
Używszy sieroctwa ludzkiej wzgardy.

Strapiłaż się właśnie dusza twoja,
I słowa zgorżkniały w sercu chorem,
. . . . . .
Za lackim uganiał się upiorem.

Waśń stara — tonęła już w otchłanie
. . . . . .
Ty zamiast podzwaniać w pokajanie,
Wtórować wolałeś w dzikie gody

A przecież w odludziu cię Kirgiskiem,
Wtęsknego tułactwa zawierusze,
Lach darzył — łzą bratnią i uściskiem —
. . . . . twoją duszę.

. . . . . .
Poskramiaj-że braci grzeszne wstręty,
Podsłuchuj w Mogile wieszczby ptasie,
Z Mogiły powołuj o mir święty,
Polański spółpiewco mój — Tarasie!

Ku nowej — nieznanej mi Mogile —
Co świeżo wyrosła u Kaniowa —
Polański wieszcz — swą głowę chylę:
Przesławna-ć Mogiła Tarasowa!

B. Zaleskij.

1866 p.

Вірші ці надруковано спершу не сповна в галицькій часописі: *Stoło*, Pismo zbiorowe, poświęcone rzeczom ludowym ukraińsko-ruskim, zeszyt I, str. 136, Lwów 1866 r., а потім сповна в збірнику його творів під заг.: Pisma I. B. Zaleskiego, т. IV, Lwów, 1877, str. 65 — 67, та, на жаль, цього видання я не міг добути. Разом додаю український переклад П. Конопацького, може й не зовсім достоменний, та зроблений з цілої пісні. Як видно, Б. Залеський, поважаючи поезію Шевченка, ставив в докір йому ніби ворогування до поляків, певне мавши на увазі такі його пісні, як „Тарасова ніч", „Гайдамаки" то-що. Та мабуть Залеський не читав передмови Шевченка до поеми „Гайдамаки", де він пише: „Серце болить, а росказувать треба: нехай бачать сини і онуки, що батьки їх помилялись, нехай братаються знову з свої-

ки ворогами, нехай житом-пшеницею, як золотом покрита, не розпежованною останеться на віки од моря і до моря славянська земля!"

ТАРАСОВА МОГИЛА.

До тебе, свіжая Могило,
З країв далеких я зітхаю...
Де хрест могильний під Каневом,
Я сиву голову схиляю.

Тарасе! Внуче ти Наума!
В мінї Наумова теж сила —
Нас пестувала віща дума
І нас, Тарасе, поріднила.

Усе, чим славна Україна
Крізь довгі віки істнування,
Ось в наших думах вся родина —
Твої й мої це спогадання.

Тарасе! брате мій! Козаче!
Зазнав в житті ти бідування:
Напивсь з трой-зілля ти роспачі,
Зазнав сирітства і згнущання.

Тарасе! Дух твій все сумує,
Що в горі гіркости набрався...
І ти небачно, брате, всує
За лядським маревом вганявся!

Зникав спір давній поміж нами
У спільній нашій вже недолі;
Ти, замісць ліків — з ворогами
До наших ран завдав ще й солі!

Про те в засланні, на чужині,
Куди загнали тя на муку,

Лях, як брат щирий, в цій годині
Ділив і сльози і роспуку.

Тарасе, брате мій коханий!
Спочинь тихенько! З домовини
Віщай любенько, хай затягне
Всі рани нашої родини.

Віщай, що доти і спокою
Не будеш мати в домовині,
Аж побратаються з собою
Поляне Вісли й України.

Мій товаришу, Полянине!
Тарасе! клич до нас з могили:
„Хай в братніх звадах край не гине,
Хай не на марне гинуть сили!"

Могило славна край Канева!
Хоч тя не бачу і не знаю,
Віщун полян — я гну коліна
І сиву голову схиляю.

Переклав *П. Конопацький.*

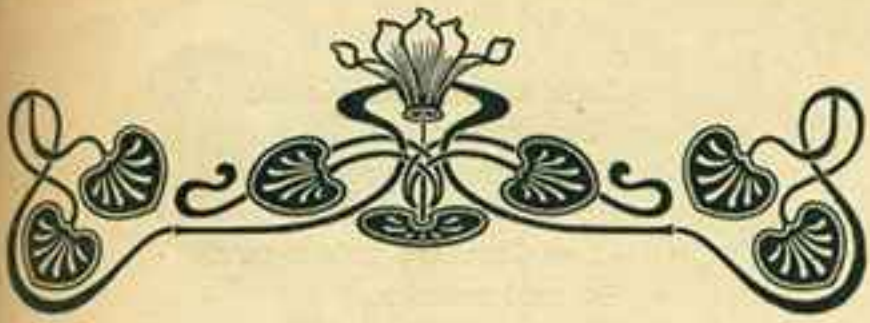

На пятнадцяті роковини смерти Тараса Шевченка.

Ще рік минув — знов сонце встало,
Над славним Львовом ясно сяє,
Привітно дивиться на нас;
З ним гляне й батько наш Тарас!..
Ще рік минув, знов місяць сходить,
Знов зорі з зорями говорять;
Гадає кожен знов із нас:
В сей день спочив на вік Тарас!..
Ще рік минув — огонь знов сяє,
Зійшлась громада, розмовляє:
Пятнадцять літ, великий час
Минув, як наш спочив Тарас!..
Ще рік минув, зійшлись ми знову,
Щоб славу вічню, вічно нову
Воздать поетові ще раз,
Прислухайсь, батьку наш, Тарас!

Ой про тебе, наш Кобзарю,
Батьку наш єдиний!
Отсю пісню, твої діти,
Ми людям зложили.

Твоя слава, наш Кобзарю,
Відомана світі:
Тебе знають, прославляють
Всі славьянські діти:
Й не Славьяне тебе знають,
Бо твої глаголи
Скрізь літають і вітають
Всіх людей в неволі!
Твоя муза всесвітняя,
Як божеє слово,
Всьому світові бажає
Волі і любові.
Твоя пісня — віща пісня,
Збудила Вкраїну
І усіх Славьян скликáла
У семью єдину.
Слався, слався, наш Кобзарю!
А ми, твої діти,
За твоїм підем завітом
Во віки і віки.

Приспів, приспів уже той час,
Щоб сповнить твій завіт великий:
В єдине море щоб звести
Усі, усі славьянські ріки;
Щоб море вольне те було,
Як хвиля вольная на морі,
Щоб добробитом скрізь цвіло
На всім славьянському просторі;
Щоб вся славьянськая земля
Була земля любови й волі;
Щоб правди, рівності зоря
В нас не заходила ніколи.
Приспів, приспів великий час —
З Балканів кров тече вже в море:
Туди, Славьяне! всі спішіть —
Туди, туди в Балканські гори!

Ходім, ходім на братній гук,
Давайте поміч, хто чим зможе!
Благослови, Тарасе, нас!..
Святому ділу й Бог поможе.

О. Перебенди.

1876 р.

Надруковано в галицькому журналі „Правда“ 1876 р., № 5, ст. 165, під час боротьби за визвіл Славьян (болгарів) з турецької неволі.

На Тарасовій могилі.

Поховали ми Тараса...
За Тарасом занялася
На Вкраїні нова зоря:
Час лишити давнє горе,
Час стару покинуть долю,
Час добути хліб і волю
Без огню, ножів і крові...
В нас лилося крові море,
Ми встилали трупом поле,
Цілі села ми палили,
Людей різали, топили.
А що з того? чи народу
Добули яку вільготу?
Як літ двісті, так і нині,
Народ стогне, народ гине...
Нужда, лихо і скорботи
Не дають життя народу...
Глянь на села: скільки жалю
Вони в душу наливають!
Та від чого ж так погано
Людям жити?.. Серце вьяне...
Ой панове — громадяне,
Світу треба хуторянам...
Дайте світу, дайте волі,
Дайте хліба, дайте долю...

1876 р. *В—р—ка.*

Надруковано в галицьк. журн. „Правда" 1876 р., № 12, ст. 445.

До виході пражського видання Кобзаря Т. Шевченка.

Читаю знов святі глаголи
Великомученика я,
Й такою тугою ніколи
Ще не пеклась душа моя:
Немов образа та крівава
Мене у пазурях трима,—
У їй і кривда і неслава
Й срамотня пляма від ярма!

М. Старицький.

[illegible] р.

Писано в 1876 році, але надруковано тільки в 1908, в книжці „Поезії М. П. Старицького". К., ст. 17.

На смерть Шевченка.

Не предавайтесь особой унылости!
Случай предвидѣнный, чуть не желательный:
Такъ погибаетъ по Божіей милости
Русской земли человѣкъ замѣчательный
Съ давняго времени. Молодость трудная,
Полная страсти, надеждъ, увлеченія,
Смѣлыя рѣчи, борьба безразсудная,
Вслѣдъ затѣмъ долгіе дни заточенія.

Все онъ извѣдалъ: тюрьму петербургскую,
Справки, допросы, жандармовъ любезности,
Все — и раздольную степь Оренбургскую,
И ея крѣпость... Въ нуждѣ, въ неизвѣстности,
Тамъ оскорбляемый каждымъ невѣждою,
Жилъ онъ солдатомъ съ солдатами жалкими,—
Могъ умереть онъ, конечно, подъ палками,—
Можетъ и жилъ то онъ этой надеждою!..

Но сократить не желая страданія,
Поберегло его въ годы изгнанія
Русскихъ людей провидѣнье игривое,—
Кончилось время его несчастливое,

Все, чего съ юности ранней не видывалъ,
Милое сердцу, ему улыбалося —
Тутъ ему Богъ позавидовалъ,
Жизнь оборвалася...

Н. Некрасовъ.

1876 г.

Вірші ці славного російського поета були вперше надруковані в журналі „Зоря" 1886 р., № 6, ст. 87, з такою приміткою від редакції: „Покійний Н. А. Некрасов 26 Грудня 1876 року, за рік до своєї смерти, зовсім уже слабий, подиктував своїй сестрі, А. А. Будкевич, вірші: „На смерть Шевченка", котрі вона і передала до редакції." Потім того ці вірші не раз були передруковані в різних виданнях, як от: в газеті „Русскія вѣдомости" 1901, № 56 чи 57 від 26 та 27 Февраля, в ст. Веденѣева „Памяти Т. Шевченка", в журналі „Образованіе" 1901 р., № 4, та в инших, але чомусь в збірник віршів Некрасова вони й досі не заведені. Німецький переклад цих віршів І. Франка надруковано в журналі „Ruthenische Revue" Wien, 1903, № 1.

Памяті Тараса.

Він вмірав — і Вкраїна стояла в очах,
Він вмірав і на неї молився:
На ту матір свою, що стоїть вся в сльозах,
Що за неї він бився і бився.
І він думав, що прийде година свята
Й оживе Україна безщасна,
Й заповіт він свій дав, щоб для матері ми
Працювали невпинно, щочасно.
І він вмер! Вшанували ми памьять його:
Голосили гіркими сльозами
І труну одиноку пророка свого
Ми квітчали, квітчали вінками!
Уквітчали її і од неї пішли —
І забули про неї, забули,—
А для праці тієї, що він нам казав,
Ми спокійно й недбало заснули.

І спимо... А Вкраїна безщасно в сльозах
Так і досі, як перше конає;
І, ридаючи, долю минулу свою
У недолі вона споминає...

Іван Перекотиполе.

1881 р.

Надруковано в галицькій часописі „Світ", річник І, 1881 р., № 11 і 12, ст. 185.

На спомин Т. Г. Шевченка.

Красувала весна, розцвітали садки,
Як ми батька в останнє стрічали;
Коли нам, молодим, серце рвало в шматки
Од великої туги-печали.

Між квіток і вінків ясенову труну
Ми несли від Дніпра на могилу,
І спустили з плачем у оселю сумну
Найдорожчу, утрачену силу.

Скільки ока — Дніпро перед нами лилів
І байдуже котив свої хвилі;
А нас, бідних сиріт, товаришів-братів,
Обнімали все думи безсилі...

І клялись ми ховать в серці твій заповіт,
Возлюбить щирим серцем голоту:
Сподівалися ми, що словес твоїх світ
Незабаром осяє темноту...

Двадцять років пройшло, вже й посивіли ми,
А усе ще ховаєм надії,
Що спадуть кайдани вікової зіми,
І тоді здіймуть слово мії.

Заспівають гуртом братолюбний псалом,
В спільній праці зміцнять свої руки...
І засяє тоді над убогим селом
Світло правди, любови, науки:

І пророків своїх, що терновий вінок
Понесли за сльозу ту кріваву,
Порозшукує люд між німих могилок,
І воздасть своїм страдникам славу...
В той час мення й твоє пролуна з краю
в край
І Тараса пізна всяка хата:
А поки над Дніпром, батьку наш, спочивай,
Та чекай того славного свята!..

М. Старицький.

1881 р.

Писано в 1881 році, тоді ж читано на роковинах Шевченка в Київі, потім було надруковано в журналі „Зоря" 1889 р., № 6 і 7, ст. 89, а на решті з де-якими дрібними поправками надруковано в книжці: „Поезії М. П. Старицького". К. 1908 р., ст. 107, відкіля тут і передруковано. Ці вірші переложені на російську мову С. Бердяєвим і переклад цей надруковано в Київський газеті „Заря" за 1882 рік, в № 46. Ось цей переклад:

ПАМЯТИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА.

(Съ малорусскаго).

Сіяла и цвѣла прекрасная весна,—
Когда его въ послѣдній разъ встрѣчали:
У каждаго изъ насъ душа была полна
Глубокой, искренней, мучительной печали!

Отъ тихаго Днѣпра мы гробъ простой несли,
Покрытый свѣжими и пышными цвѣтами,
Чтобы объятіямъ украинской земли
Пѣвца ея предать съ горючими слезами!..

И глядя на разливъ своей рѣки родной,
Катившей волны въ край чарующаго юга,
Напрасно слабою старалися мечтой
Мы — воскресить скончавшагося друга.

Но поклялись хранить въ сердцахъ его завѣтъ:
Работать горячо всю жизнь для блага голи,—
Надѣялися мы, что добрыхъ гимновъ свѣтъ
Разсѣетъ скоро тьму, съ зарей отрадной доли!..

И двадцать лѣтъ прошло,— на нашихъ головахъ
Замѣтна сѣдина! Все жъ не угасла вѣра,
Хоть цѣпенѣетъ умъ, а мысль о лучшихъ дняхъ
Теперь еще — одна наивная химера!

Мы въ жалкой робости давно уже молчимъ,
За общій честный трудъ не могутъ взяться руки,—
Покуда не взойдетъ надъ краемъ дорогимъ
Свѣтило истины и братства и науки.

Пусть явится оно: искать бы сталъ народъ
Святыхъ бойцовъ любви великія могилы,—
И слава вѣчная тогда пророка ждетъ,
Кто прожилъ, не щадя на пользу ближнихъ силы!

Добромъ помянетъ людъ въ желанный часъ утра
Тараса, нашего безсмертнаго поэта:
Учитель, мирно спи надъ берегомъ Днѣпра
И жди, какъ праздника, ты дивнаго разсвѣта.

С. А. Бердяевъ.

1882 р.

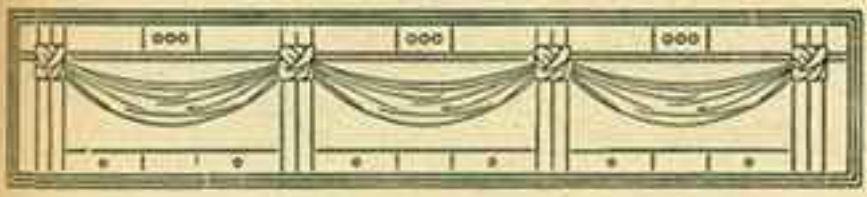

На роковини Шевченку.

(До поновлення могили).

За Канівом, на горах, аж на чóлі,
Де у низу Дніпро щось гомонить —
Могила єсть; її дощі поволі,
Розмили вкрай; дубовий хрест лежить;
І що-весни з гори рвуть хвилі глину,
Обвалюють у воду береги,—
Щоб вирвати в недбальців домовину
Й на дні сховать останки дорогі...
Хто ж там лежить? Кобзарь наш незабутній,
Що воспріяв „терновий" за любов;
На чужині зітхнув він дух славутній
І тліном лиш вернувсь до дому знов...
Ні, він не вмер! Похи ще наше слово
Лунатиме серед степів, лугів,
Його пісень розільється чудово
Мелодія по сизій млі віків.
І заповіт братерства та любови,
Що він нам дав, як стяг, на боротьбу,
Перелетить луною в инші мови
І правдою подужає злобу́.
Настане час, і з тим новим псаломом
Ми підемо по стогнах городів,
І воздамо з тімпанами та дзвоном
Хвалу йому, заступнику рабів.

Настане час... Хоч і зіма панує,
І в глупу ніч мовчить ще правди дзвін,—
А темний люд і поночі простує
На гору ту, де мученика тлін.

М. Старицький.

1882 р.

Вірші ці, викликані звісткою про те, що на могилі Т. Шевченка повалився хрест деревьяний, писано 1882 р. і тоді ж читано на роковинах Шевченка у Київі, а надруковано в книжці „Поезії М. П. Старицького". К. 1908 р., ст. 36. Отож після тієї звістки і заходилися земляки поновити могилу Тарасову і, дякуючи В. Тарнавському, опорядили могилу і поставили новий залізний хрест на доброму постаменті.

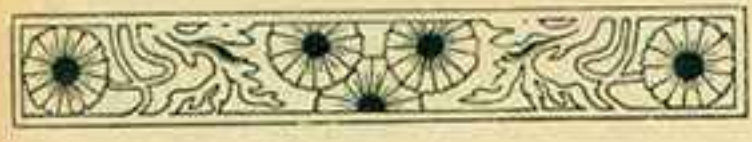

На двадцяті роковини великого похорону.

(Уривок).

Поховали — закопали
У могилу силу;
Пишним лавром ізкрасили,
Дорогу могилу.

Не так лавром изкрасили,
Як слізьми зросили,
Що не стало на Вкраїні
Віщової сили.

То була спасенна сила,
Що взяла могила,
Щиру правду проявила,
Очі нам одкрила.

Крізь туман письменства клятий
Зирно прозирнула,
І з занедбаної хати
Сяєвом сяйнула.

І як древле серед ночі
Ясла возсияли,
Так людські незрячі очі
Світ во тьмі вбачали...

П. Куліш.

1882 р.

Надруковано спершу в книжці П. Куліша „Хуторна поезія", що вийшла в світ у Львові 1882 р., ст. 48, а потім в збірнику творів Куліша (Сочиненія и письма П. Кулиша) К., т. II, 1908, ст. 5.

Українська мова.

(Памяти Т. Шевченка).

Діамант дорогий на дорозі лежав,—
Тим великим шляхо́м люд усякий минав
І ніхто не пізнав діаманта того.
Ишло багато людей і топтали його.
Але раз тим шляхом хтось чудовий ішов
І в пилу на шляху діамант він найшов.
Камінець дорогий він одразу пізнав
І до дому приніс і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дивний той камінець
І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засіяв
І проміннням ясни́м всіх людей здивував,
І палючим огнем кольористо блищить,
І проміння його усім очі сліпить.

Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла,
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усі сили свої,
І в народний вінець, як в оправу ввела,
І як зорю ясну́, вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засіяла вона,
Як алмаз дорогий, як та зоря ясна́.

І сіятиме вік, поки сонце стоїть,
І лихим ворогам буде очі сліпить.
Хай же ті вороги поніміють скоріш,
Наша ж мова сій що-години ясніш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,
Щоб поглянувши сам на створіння своє,
Він побожно сказав: „Відкіля нам сіє!"

В. Самійленко.

1885 р. 12 Листопаду.
Київ.

Написано в 1885 році, але надруковано вперше в журналі „Зоря" 1886 р., № 10, ст. 163—164, потім в збірниках віршів Самійленка під заг. „Україні", виданих у Львові 1906 р. і у Київі 1910 року, також в збірниках „Досвітні огні" К. Видання друге 1908 р. і в газеті „Село" 1910 р., № 9.

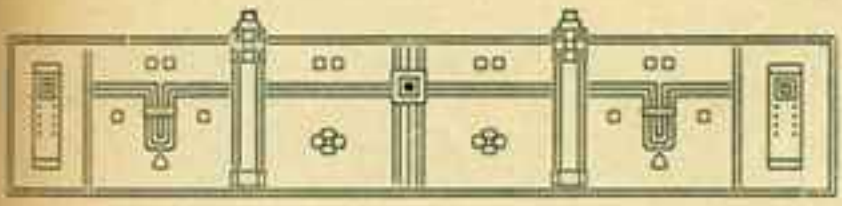

Могила Шевченко.

Надъ степью высится гора — могила.
Съ землею въ ней опять слилось земное,
И лишь въ ея незыблемомъ покоѣ
Покой нашла измученная сила.
Но пѣснь законы смерти побѣдила
И, страстная, какъ вѣтеръ въ южномъ зноѣ,
Вѣкамъ несетъ то слово дорогое,
Которымъ прошлое она бодрила.
Склони чело, молись, пришлецъ случайный!
Душѣ легко отъ радости свободной,
Хотя отъ слезъ здѣсь тяжелѣютъ вѣжды.
Кругомъ — синѣющій раздолъ Украйны,
Внизу — спокойный Днѣпръ широководный,
Здѣсь — крестъ, здѣсь — знакъ страданья
и надежды.

Граф *П. Бутурлинъ.*

1885 р.

Перше було надруковано в журналі „Наблюдатель" 1885, кн. 10, потім в книжці „Стихотворенія Графа П. Д. Бутурлина". К. 1897, ст. 36.

Чудова книжка.

(Памяти Шевченка).

Вчись читати, мій синочку, працюй найпильнійше,
Коли навчися, дам книжку, од усіх дивнійшу,
Що надумана в неволі, писана сльозами,
А здолала оживити й мертвих проміж нами.

— Ой на щож ви, мій таточку, це мині сказали,
Мойму серцю великого тим жалю завдали?
Бо коли ж це я потраплю ту книжку читати,
Хоч навчуся й надто швидко письмо розбірати?
У нас в школі є хлопьята, що читають гарно,
Та що з того? Лиш час псують та працюють марно!
Отті книжки, котрі в школі, може так чудові,
Та всі вони написані не на нашій мові.
Кажуть хлопці, що й в два роки, як ходять до школи,
Не навчились тії мови навіть і навполи...

— Годі, хлопче! Дармо плачеш, бо в книжці чудовій,
Що дам тобі, написано все на нашій мові!
Хоч там і є таке, що ти умом молоденьким
Не второпаєш, так вчуєш дитячим серденьком.

Написав її Тарас наш, „дитя сивоусе",
Її змістом схаменутись тих злодіїв змусив,
Що гарбали не худобу, не харч, ані гроші —
Крали волю, той дар божий, той скарб найдорогший!
З того бачиш, яку силу тая книжка має,
Коли й злодіїв завзятих правді научає.
Читай її, мій синочку, як письму навчися,
Та за душу Тарасову Господу молися.
А поки що, скажу тобі: „чужому навчатись"
Велів Тарас з заповітом „й свого не цуратись".
Своє рідне він за неньку казав почитати,
Додаючи, що гріх тяжкий неньку забувати.

Ів. Омельченко.

1886 р.

Павловське на Дону, 11 Липня 1886 р. Надруковано в зеті „Зоря" 1886 р., № 20, ст. 332—333.

В двадцять пяті роковини смерти Т. Шевченка.

Чверть сотні літ пройшло від твої смерти,
Кобзарю наш, тяжких чверть сотні літ!
Мов круки ті, що тягнуть трупи жерти,
Так сотні бід тяглись за нами вслід.
Щоб нашу честь, язик, імя затерти —
Насилье й лож сідали на совіт;
Руйновники наш дім розрубували в штуки,
А наші блуди [1]) їм топір [2]) давали в руки.

Потоки сліз, що на твою могилу
Вся Україна з жалю пролила,
Немов в самій згасили жар і силу:
Тебе втерявши, у старці пішла,
Лиш душу віщую, ширококрилу
Твою, як скарб найкращий, понесла,
Шоб на всесвітньому базарі нею нині
Для себе виблагать хоть трохи милостині.

Ох, та гірка та милостиня вбога,
Затроєна [3]) й докором ще не раз:
Що в нас же й власна нива є розлога,
Що й других би могла кормить при нас,—

[1]) Помилки. [2]) Сокира. [3]) Отруєна.

Ми ж не приклали рук до перелога,—
Не хліб на нім пишаєсь, а хабаз!..[4])
О сором! В чверть ста літ, що й трупів оживили,
Лиш в нас не виросли, хіба змаліли сили!

А з щирих друзів, що в однім упрузі
З Тобою враз орали переліг,
Один — робітник добрий — впав при плузі,
Великий труд велику силу зміг;
А другий — ох! зневірився в союзі,[5])
По рідній ниві сіє терне й гліг![6])
Лиш Твій дух, наче той огненний стовп в пустині
Йде перед гоненим народом України.

Яка ж тепер та рідна Україна,
Котрій на світі і рівні нема?
Я бачив її! Гуляє хуртовина
Із краю в край, і тисне все зіма.
А люд, немов обдерта сиротина,
Поки що буде, в сумерку дріма
І снить про слушний час. Та що то з нього буде?
І хто він?.. Хто ви є? Ви руські? — „Ні, ми люде!"

Де ж ті, що раді-б люд той подвигнути
І повести до вільних, добрих діл?
Я бачив їх. Безсильєм власним скуті
Вони тремтять, ждучи ворожих стріл,
Над працею невільною зігнуті
Лиш думами летять до вбогих сіл.[7])

---

[4]) Хабаз — хворост. [5]) Тут певне згадуються М. Костомаров і П. Куліш, що перший з них помер 1885 року, а другий в пізніших своїх творах не раз виступав проти колишніх своїх поглядів і друзів. [6]) Гліг — гліц, ростина grataegus oxyacantha. [7]) Сіл — сел.

Бо ділять їх від них так сильні частоколи,
Що й голос їх туди не доліта ніколи.

Часо́м лише́нь в вечірню пізну до́бу
Вони зійдуться на розмову враз;
Немов живая искра на дні гробу,
Так мисль їх щира блискає в той час,
Змагаєсь *) ум — пройти тяжку сю пробу,
Та з серця оклик рветься: „Мало нас!
Куди ж то рватись нам? І хто піде́ за
нами?..“
Я плакав з ними враз крівавими сльозами.

А молодіж, надія України,
Мов птиця в кліті, о запори бьєсь; *)
В надії величньої переміни
Без праці вьяне, хоч до діла рвесь;
Або прорвавши заповідні стіни
Нові дороги віднайти бересь...
Що жертв і крови й сліз упало, сили й волі,
Під прапором чужим і на чужому полі!

О Батьку! Де ж в Україні ще глядіти
Кутка такого, чи то вдаль, чи в близь,
Де-б Тво́му слову вільно гомоніти,
Де-б Твоїй мислі вільно розростись?
Чи тут хіба, де підкарпатські діти
Імя Твоє пошанувать зійшлись?
Та бідні ми числом, і розуму мало́го,—
А нині-б не дітей,— мужів тут треба много!

Хоч вільно спів твій гомонить між нами,
Та не ростуть всі Тво́ї мислі тут.
Бо й наша нива вкрита бурьянами,
І люті хмари проти нас ідуть,

---

*) Змагаєсь, бьєсь — змагається, бється.

В убогий кут наш бьючи перунами,
І ниви нам зорати не дають,
А люті вороги підкрадуються скрито,
Щоб замішати нам кукіль між яре жито.

Слабі ми, Батьку! По Кавказ від Сяну
Слабі, розбиті на атомів дріб!
І кождий в серці носить рану,
Склада надії не розцвілі в гріб.
І хто розбудить нашу „правду пьяну?"
І хто голодним дасть поживний хліб?
Тарасе, Батьку наш, замучений пророче —
Чи скоро буде світ по тій страшенній ночі?

Іван Франко.

1886 р.
Львів.

Надруковано в галицькому журналі „Зоря" 1886 р., № 6, ст. 85. Передруковую відтіля, з поясненням декількох галицьких слів, що на Україні не для всіх зрозумілі.

Шевченкова могила.

Тихо льється Дніпр широкий
І каміння обмиває;
Берег голий та високий
Безустанно підриває.
Над водою, стороною
Широченне поле мріє,
Там могила сиротою
Мов би стогне, мов би мліє...
А в могилі, в домовині
Спочива по Божій волі
Той, що любій Україні
Щиро прагнув щастя — долі.
Спи ж, Кобзарю, у могилі;
В ній твоя щаслива доля:
На Вкраїні рідній, милій
Ти пануєш серед поля.
Слава прах твій покриває,
Світ її геть-геть розлився;
Всяк про теє добре знає,
Як ти жив і як трудився...

В. Річицький.

1887 р.

Надруковано в збірнику „Складка", № 1. Спорудив В. Александров. Харьків. 1887 р., ст. 68.

Жалібний марш.

Вмер батько наш!
Тай покинув нас!
Ох, і смутний настав час!
Сиротою наша мати зосталась!
Звідки ж тебе виглядати?
Чи по степах, чи по лугах шукати?
Чи сокола послати?
Батечку ж наш!
Та вернись до нас!
Та порадь же ти, батьку, нас,
Як без тебе в світі жити Україні
При лихій годині?
Вирядили ми свого батенька в далеку дорогу,
А за його Україна-ненька помолиться Богу.
Наш кобзарь в могилі буде тихо спочивати,
Ми ж по йому будем плакати—ридати!
Гей! браття милі!
Батько наш в могилі,
Та на Україні
Слава його не загине!
Бо зостались вічні
Думки ті величні,

Думи його праві
На сторожі його слави!
Слава його, браття,
Наче те багаття,
Сіятиме ясне,
Повік не загасне.
Пісня не вмірає,
На ввесь мир лунає.
Щиро та правдиво,
Ворогам на диво!
Вмер батько наш!
Тай покинув нас!
Ох, і смутний настав час,
Мов на небі місяць ясний згас!
В небі один місяць ясненький,
В світі один батенько рідненький,
Наш голубонько сивенький.
Жалю ж наш! Туга нас дійма —
Кобзаря нема!
Тож по йому плаче — тужить
Україна-ненька
Жалібненько!

1888 р.

Це віршоване голосіння *невідомого автора* надруковане в такому виданні: „*Жалібний марш.* (До дня 27 роковин смерті Т. Шевченка) 25 Лютого 1888 року". Музика М. Лисенка. (Чий текст — не пояснено). К. Нотопечатня И. Чоколова. 12 ст. 4°. Ц. 60 к. Дозволено къ исполненію. СПБ. 25 Октября 1903 г. Дозволено цензурою. СПБ. 19 Ноября 1903 г.

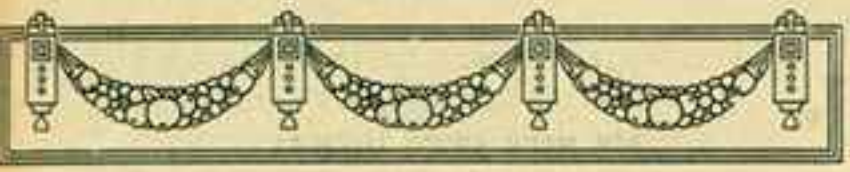

Наша слава.

От де, люде, наша слава,
Слава України!..

Як сонця весняного промінь,
Між скелями Ети сумної
Безсмертною славою сяє
Могила святого героя...
І Кліо лавровим віночком
Високу могилу квітчає:
Поліг там борець непохитний
За волю родимого краю!
Нащадки його не забули,—
Там моляться правнуки Спарти
І в муках блука по узгірью
Пекельна мара Ефіальта.
На горах Дніпрових славутних
Чорніє висока могила:
Борця за просвіту, за волю
Сховала там рідна країна!
Народ його вислав за себе
Боротися з кривдою злою,
Нерівня його не злякала,
Не збила з дороги неволя.
Терновим вінком уквітчалось
Апостола праведне чоло,
Та слава його на родині
Не згине ніколи, ніколи!

Унуки і правнуки скажуть:
Нема що нам заздрить на Спарту:
„Ми мали свого Леоніда
І безліч своїх Ефіальтів!"

Петро Явор.

1889 р.

Надруковано в журналі „Зоря" 1889 р., № 7, ст. 120, а потім в збірнику В. Супранівського „На вічну память Т. Шевченкові". (Леонід — що вславився обороною Фермопільського проходу, а Ефіальт — зрадник, що показав персам стежку до обходу Фермопилів).

26 Лютого.

є в році день один — його святкуєм ми,
Зібравшися в братерські кола,
Щоб промінь ще додать у лютий час пітьми
Поетові до ореола.
І скрізь, де ще живуть України сини,
Незрадниї народу діти,
Те свято справити зіходяться вони,
Щоб разом плакати й радіти.
І смуток свій несуть за скривджених людей,
І віру в кращий час приносять,
І з стогоном тяжким з намучених грудей
У Бога правих правди просять.
І пісня голосна, як наш народ смутна
Гуде в мелодії чудовній:
У тонах жалібних росказує вона
Про наші болі невимовні.
А там промова знов у пишній похвалі
Тараса гучно прославляє;
І чується тоді, що знов він на землі
І тихим словом промовляє:
„Міні однаково, що бучно так міні
Ви спомин правите що-року:
Міні однаково, що в честь мою пісні
Складаєте в хвалу високу;

Однаковісінько було-б міні й тоді,
Як би були мене й забули,—
Але я радий тим, що у такій біді
Ви ще душею не поснули.
Я радий тим, що в вас любов пережила
Часи страшної безнадії;
Нехай же й вам за те моя хвала,
Що в вас живі чуття святиї.
О, бережіть її, ту чистую любов,
До обездоленого люду!
Я за-для його жив і кайдани знайшов,
Його й на небі не забуду.
Любіть же ви його, працюйте, бороніть
Від темряви, що душу вяже.
Довічняя любов — то мій вам заповіт,
А та любов вам шлях покаже".

В. Самійленко.

26 Січня 1890 р.

Друковано в журналі „Правда" 1890 р., н. 11, в. V, ст. 129—130, а потім в збірнику віршів В. Самійленка під заг. „Україні", що вийшов у Львові 1896 р. і в Київі 1910 р.

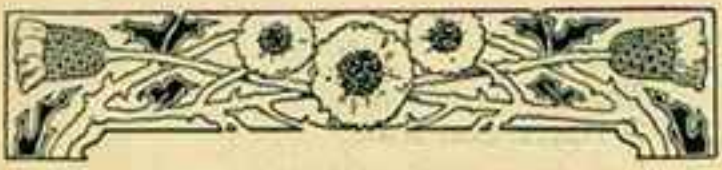

Три зорі — три могили.

(Т. Шевченка, галицького поета Маркіяна Шашкевича і буковинського поета Юрія Федьковича).

В темній ночі ген на небі
Три зорі явились;
Й своїм світом ясно, рясно
Всю Русь освітили.
Перша зоря освічує
Вкраїнську земельку,
Освічує степ безкрайний,
Траву зелененьку.
Друга зоря освічує
Буковинські гори
Наддністрянські і надпрутські
Мужицькі обори [1]).
Зникли зорі з небосклона,
В морі ся сховали,
Але лучі їх сіяти,
Ні — не перестали;
Перша зоря сховалася
У Дніпрові волни,
Там сном тихим спочиває
Серденько бездольне.
Друга зоря сховалася
У Дністер ревучий,
Там втопило щире серце
Жаль гіркий, пекучий.

[1]) Тут наче бракує одного куплета.

Третя зоря сховалася
В Прута сині води,
Там спит серце незвиклої,
Чудної уроди.
Три зіроньки в темній ночі
Красно нам сіяли:—
Три могили — скарб народний
Нам лиш ся остали.
Ми сльозами ті могили
Вірно поливаєм,
Як до мощів святців Божих
До них ся зближаєм.
В першій спить Кобзар Тарасій,
Марка друга криє,
В третій спить наш боян Юрій:—
З жалю серце ниє.
Україна, Буковина,
Галич плачут з нами,
Та ридають, як сироти,
Діти за батьками.
О, не плачте! Із могил тих,
Зрошених сліозами,
Зійде сила, зійде воля,
Бо правда за нами!

Гнат Гуцуляк.

1890 р.

Надруковано в буковинській часописі „Буковина" 1890 р., № 6, ст. 4.

Роковини смерті Т. Шевченка.

Вдова безталанна й „покритка“ — від пана,
Що сльози за них проливав ти,
„Байстря“ не обуте, під тином забуте,
Що батька не зна, як і звати,
І гори високі, і кручі глибокі,
Степи ті широкі, безкраї,
І вся Україна і навіть дитина —
Сьогодні тебе поминають!
Глагол твій могучий розніс Дніпр ревучий,
З Дніпра вже і вітер розвіяв,
І зерно здорове — твоє щире слово,
У нашому серці посіяв.
Те слово велике нам людям — калікам
Ти в піснях та думах оставив,
І в світі як жити, як треба любити —
Себе ти на віки прославив.
А ми вже ходою йдемо за тобою
Та сієм твою батьківщину,
І пісні співаєм, в них Бога благаєм,
Щоб дав нам з зерна хоч стеблину.

І може настане те времья жадане
І стебло у цвіт розівьеться:
„Обніме брат брата й заплакана мати"
Погляне на них і „всміхнеться".

Г. Кернеренко.

1890 р.

Надруковано вперше в збірнику його творів під заг. „Невеличкий збірничок творів" Грицька Кернеренка, Харьків, 1890 р., потім в ст. Д. Мордовцева в петерб. газеті „Новости" і в одес. газеті „Одес. Новости" 1896 р., № 3561 і в київській газеті „Рада" 1908 р., № 47, від 26 Февраля, а нарешті в збірнику творів Г. Кернеренка під заг. „Менти натхнення", Гуляй-Поле, 1910 р., ст. 27.

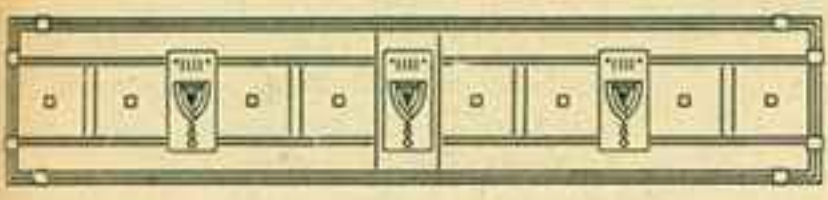

На роковини Шевченкові.

Умірав ти, наш славний Кобзарю,
І радів, що вже сходе зоря.
І ти мислив собі, що не дурно
Виливалася пісня твоя,
Що не дурно тебе роспинали,
Проливали безвинную кров;
Ти гадав, що ті муки Тантала
Знов повернуть на землю любов.
Ти лічив уже дні, а не літа,
Коли встане роскутий наш світ,
І щоб діла свого довершити,
Ти покинув нам свій заповіт...
Та не так воно сталось, Тарасе...
Рік за роком минає у слід,
А світ правди і мутне, і гасне,
Забувається твій заповіт;
Встає темрява знов без просвіту,
І гнобителі правди встають,
На каліку твою недобиту
Вони пута нові кують.
На батьків, на дідів наших мову
Вороги наложили печать;
У народу твого вони знову
Хочуть долю окрадену взять...

І Вкраїну окутала знову
Безпросвітна холодна зіма,
Та немає Тараса другого
І борців за свободу нема...

Гнатенко.

1891 р.

Надруковано в журналі „Правда" 1891 р., в. II, ст. 72—73.

Тарасове свято на чужині.

В дальній Кавказчині, в краю чужому
Мріється рідная хата:
Свята найбільшого ми дочекались,
Нашого любого свята.
Вся Україна сьогодні справляє
Памьять своєму пророку,
Ми із чужини так само возносим
Славу сердечну, глибоку.
Згадуєм сумно за рідну Вкраїну,
Повну принади землицю,
Повну ланів і гаїв, і садочків,
Повну краси чарівницю.
Згадуєм сумно за рідну Вкраїну,
Повну злигоднів селянських,
Повну насильства, одчаю та муки,
Повную лютощів панських.
Нене — голубко! до тебе я лину:
Тут я чужий чужениця.
„Аще забуду тя, Єрусалиме,
Будь мі забвенна десниця".
Хай до гортані язик мій прилипне,
Скоро тебе я забуду
І в чужині одібьюся од служби
Нашому рідному люду!

Батьку, Тарасе, ти чуй присягання:
Ми українські діти,
Матір і бідного меншого брата
Будем по віки любити.
Будем боротися, їх визволяти
З пазурів сина Едома!
Каже надія: діждемся напевне
Вільного рідного дома.

А. Кримський.

1891 р.

Надруковано в журналі „Правда" 1891 р., в. IV, ст. 227—228, з псевдонімом *А. Хванько*, потім з де-якими поправками і з підписом *А. Кримський* в збірнику його віршів під заг. „Пальмове гилля". Звенигородка, 1902 року, ст. 83, а також в збірнику „Досвітні огні". К. 1908 р. Видання друге, ст. 243.

Шевченкова могила.

Степи простяглися широкі,
Степи простяглись навкруги́;
Прославшись до моря стяго́ю,
Дніпро підмива береги́.

В степах тих високі могили,
Найвища ж, найбільша одна
Стоїть над Дніпром срібно-водим,
Стоїть одинока й смутна.

Висока й велика могила!
В могилі спить батько Тарас...
Багато він мучивсь на світі,
Багато зробив він для нас!

Він рідній віддав Україні
І душу, і серце свої,
Своїми піснями — сльозами
Він виспівав горе її.

Своїми піснями сльозами
До правди й любови святих,
До світла ясно́го, науки
Він кликав старих і малих.

За правду на світі він бився
І правду до смерти любив,—
І тихо на світі заснув він
І спить серед рідних степів.

Степи простяглися до моря,
В степах над широким Дніпром
Стоїть одинока могила
З високим чавунним хрестом.
І тую могилу велику,
Й тогó, що в могилі поліг,
Уся Україна їх знає
Й по вік вона знатиме їх!

В. Чайченко.

1891 р.

Надруковано в журналі „Дзвінок" 1891 р., № 5, ст. 39—4

Памяти Т. Г. Шевченка.

(На вечерницѣ въ годовщину его смерти).

Привѣтъ тебѣ, святая тѣнь!
Прервавъ глубокій сонъ могилы,
Ты въ міръ явилась въ этотъ день,
Чтобъ вновь увидѣть край свой милый:
Пріюты мирныхъ хуторовъ
Въ тѣни черешневыхъ садовъ
И вѣковые тѣ курганы,
Гдѣ спятъ подъ сѣнью вѣчной мглы
Украйны старые орлы,
Дружинъ почившихъ атаманы,—
Чтобъ вновь услышать звукъ живой
Твоей родимой милой рѣчи,
Чтобъ повитать въ тѣни ночной
Надъ пепелищемъ древней Сѣчи,
Гдѣ отблескъ алый льетъ заря
И степь таитъ нѣмую думу,
Гдѣ вторитъ волнъ Днѣпровскихъ шуму
Струна слѣпого Кобзаря,
И льются звонкими струями
Родные звуки въ ширь и въ высь...

Шла тризна. Шумными толпами
Сыны Украйны собрались,
Чтобъ память милаго поэта
Почтить печальнымъ торжествомъ.

Была чужда мнѣ тризна эта:
Въ иной семьѣ, въ краю иномъ
Я росъ, питомецъ горькой доли:
Иныхъ скорбей, иной неволи
Мнѣ роковой удѣлъ сужденъ.
А память скорбная временъ,
Тобой воспѣтыхъ съ чудной силой,—
О, какъ томитъ мой духъ унылый,
Какъ больно серце жметъ она!
Я вижу: кровь моя родная
Течетъ, тѣ степи обагряя,
Гдѣ безпощадна и грозна
Текла Украйны старина,
Куда не разъ, кобзарь угрюмый,
Ты улеталъ суровой думой,
Чтобъ и губившихъ воспѣвать
И надъ погибшими рыдать.

Такъ отчего жъ на эту тризну
Съ такой я радостью спѣшилъ,
Неся въ душѣ не укоризну
За эту кровь и рядъ могилъ,
А слово теплаго привѣта
Завѣтной памяти поэта,
Который сердцу любъ и милъ?
Не оттого-ль, пѣвецъ Украйны,
Что въ пѣсняхъ тѣхъ, что пѣлъ
намъ ты,
Лежатъ плѣнительныя тайны
Непостижимой красоты,—
Что, осѣненный свѣтлой думой,
Твой духъ покой и миръ любилъ,
И подъ суровостью угрюмой
Ты сердце мягкое таилъ,—
Что кровь и муки воспѣвая,
Ты самъ душой болѣлъ, рыдая

И глубоко скорбя втайнѣ
Объ этой мрачной старинѣ?..

О, пусть же зоренькою ясной,
Живой предвѣстницею дня,
И лучезарной, и прекрасной,
Сіяетъ память намъ твоя!
И пусть Украйны слово милой,
Гдѣ встарь текли въ степи унылой
Напѣвы скорбные твои,
Звучитъ отнынѣ съ новой силой
Лишь въ пѣсняхъ мира и любви!..

С. Г. Фругъ.

1891 р.

Надруковано вперше в журналі „Восходъ" 1891 р., кн. 3, ст. 83—85, а потім заведено в збірку творів С. Фруга, дивись наприклад: „Полное собраніе сочиненій С. Г. Фруга". Изданіе журнала „Еврейская жизнь". СПБ. 1904 г. т. II, ст. 120—122.

Шевченкова могила.

Ой, багато могил над Дніпром
Простяглося одна за другою,
Та одна тільки з їх вабить душу мою
І найвищою сяє красою;
І не більша вона, і не вища других,
Але доля їй славу послала:
Та могила Шевченка взяла,
В своє серце поета сховала...
Ой, могило, холодна, німа!
Ой чого ти стоїш потихеньку?
Озовися до нас, оповідай ти нам
Те, що чуєш в своєму серденьку!
Роскажи ти нам думки того,
Що до себе навіки забрала,—
Ти вартуєш його, розмовляєш із ним,
Ти усю таїну його взнала!
Ти вже бачила, певне, не раз,
Як поетова тінь виступає,
Як на грудях високих твоїх,
За Вкраїну він Бога благає!
Ти наслухалась вісточок тих,
Що Дніпро до Тараса приносить,
Так промов же ти нам, що міркує поет,
Що в своєму він серденьку носить?

Чи вістимо йому, що родина його
Стрепенулась, росте, оживає,
Що Україна-Русь любих діток своїх
До своєї господи скликає?
Що дала їм надію святу,
Що вказала їм чесну роботу,
Що працює сімья, і що праця її
Розганяє матусі скорботу?
Оповідай же нам ти, могило німа,
Чи про все оце батько наш знає?
Та могила мовчить, лиш вітрець
прошептав:
„Він перевертнів там проклинає".

М. Школиченко.

1892 р.

Надруковано в журналі „Зоря" 1892 р. № 5, ст. 91.

Тарасе!

Ти розніс Украйни славу
Далéко, широко,
І в Славьян сімьї великій
Ставив нас високо.
Ти показав, що народ наш
Ще живе здоровий,
Що язик наш так спосібний,
Як і инші мови.
Ти розкрив нам сонце ясне,
Ти нам дав прозріти,
Що ми правду розпізнали
„І чиї ми діти".
„Подивились на рай тихий,
На свою країну:
Полюбили щирим серцем
Велику руїну".
„Полюбили мучеників,
Що за нас страждали",
Що їх вороги за правду
На смерть розпинали.
Правда, є в нас свої „Німці",
Пхають нас в „Моголи",
Та на всує,— ми за ними
Не підем нікóли,

Бо се Ти нам показав те,
Що не там нам доля:
„В своїй хаті своя правда
І сила і воля!"
Ми завіт твій зрозуміли,
Знаємо вже, хто ми,
І „Посланіє" витвердили
З „титлами до коми".
„Учимося", як велів Ти,
„Думаєм, читаєм",
Та й „найменшого брата"
Разом просвіщаєм.
І просвіта вже несеться
Від хати до хати;
Щира праця нам приносить
Вже полон багатий.
Вже й „найменші наші браття"
Нас і себе знають,
І на вічах права свого
Вже ся домагають.
Бо се бач, уже прозріли
Ті незрячі маси...
Усміхнися-ж з-за могили,
Усміхнись, Тарасе!

Остап Левицький.

1892 р.

Надруковано в журналі „Зоря" 1892 р. № 13, ст. 246. До цих віршів галицького поета редакція додала примітку, що автор закінчав цими віршами свою промову, якою він вітав гостей на урочистих вечерницях, що заходом товариства „Станіславської Руської Бесіди" одбулись 4 Іюля 1894 року в Станіславові (в Галичині) на памьять 31-х роковин Тарасової смерти. Перед тим же одбулось в Станіславові народне віче, про котре згадує поет.

Над Дніпром.

Шумить Дніпро славний і досі шумить:
Всього надивився — і щастя, і горя;
З далекого краю біжить він, біжить
До рідного степу, до Чорного моря.
Була колись доля; траплялось тоді
І слави чимало, багато і шкоди...
Минулось, забулось... по бистрій воді
Гуляють берлини, свистять пароходи.
Над берегом є там крутая гора,
На ній бовванie самотня могила;
Усі її знають — старі й дітвора:
Земля Кобзаря там на віки покрила.
Співав колись щиро, і пісня його
Орлом бистрокрилим літала усюди,
На божому світі дознавсь він всього —
І слави, і ласки, і кривди іуди...
Тече Дніпро славний, як голуб гуде:
Синіє туман у широкому полі;
Стоїть над горою хрест Божий і жде
Апостола правди і доброї долі.

1893 р. *Л. Глібів*

Надруковано в журналі „Зоря" 1893 р., № 5, ст. 90, а потім в збірнику „Акорди" — Антологія української лірики. Уложив І. Франко. У Львові 1903 р., ст. 36. Заведено теж в збірку творів автора під заг. „Твори Леоніда Глібова". У Київі 1904 р. Видавництво „Вік" № 14, ст. 302.

Т. Шевченкові на той світ.

Спородила тебе мати
У пахарській хаті;
Спородила й заповіла
Про горе співати.
І співав Ти, орле сизий,
Співав до могили,—
Всім у серденько запали
Пісні Твої милі.
Ми над ними сумували,
Плакали, сміялись,
І до правди, до любови
Серцем поривались.
Виливаєм свою душу
Твоїми словами,
І апостолом на віки
Ти став поміж нами.

А. Гаврин.

1893 р.

Надруковано в журналі „Зоря" 1893 р., № 5, ст. 90.

На спомин Т. Шевченка.

Посвята В. Ф. Си—ку.

На пригорку за Каневом
Стоїть одинока
З Дніпра видно бованіє
Могила висока.
Не дуже то вона пишна
І хрест не сияє,
Проте старе і малеє
Ту могилу знає.
Чиї тлінні там останки
Лежать, спочивають,
Що і діти маленькиї
І ті навіть знають?
Кого спитай, кожен скаже,
Що там спочивають
Кості того, чиї думи
По світі лунають.
Скажуть тобі, що то ніби
Тарас спочиває,
А на справді він між людьми
Живе, не вмірає.
Не раз бачив рибалочка,
Ідучи до дому

У півночі й дивувався
Кобзарю старому,
Що і досі старий Кобзарь
Ще не вгомонився,
Не раз Тарас на пригірку
Стояв та молився.
В чорній рясі, мов в кирей,
Над Дніпром гуляє,
Та із Дніпра Україні
Долю викликає.
А иноді соловейки
Обсядуть могилу
Та з Тарасом і співають
Про Вкраїну милу.
І Дніпро їм помогає,
Реве, завиває;
Вітер гуде і гай шумить,
Аж луна лягає.
Дуже, дуже хороші
Там пісні співають.
Ціле літо отсі пісні
Над Дніпром лунають.
От так бува, де спочива
Тарас, на могилі,
Він і тепер співа, плаче
По милій руїні.
Там співають про те лихо,
Що давно минуло,
І про нове просять Бога,
Щоб швидче заснуло.
Кличуть долю, закликають
В милу Україну,
Щоб хоч тепер привітала,
Як мати дитину.

Не затихне старий Кобзарь,
А буде співати,
Поки доля Україну
Привіта, як мати.

П. Т. Сич.

1893 р.

Надруковано в журналі „Правда" 1893 р., в. XLVIII, № 2 за місяць Лютий, ст. 80 — 82.

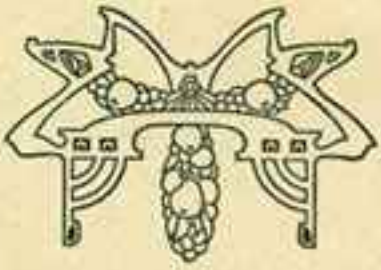

До Шевченка.

Перед могилою Твоєю
Стою і сльози гірко лью
Й своєю грішною душею
За Тебе Господа молю.
Не я один, а вся Украйна
За Тебе плаче, що так рано
Покинув Ти дітей своїх,
Дітей невтішених, слабих.
Вся Вкрайна молиться за Тебе,
Щоб Бог послав Тебе із неба
Ізнов до нас на білий світ:
Прийди, правдивий наш піїт!
Прийди, прийди і подивися,
Як ми живем, і заспівай
Про бідолашне життя наше
Й на кобзу голосно заграй!
Бо вже пройшло багацько літ,
Як ти покинув білий світ,
Рік тридцять третій наступає,
А нам ніхто ще так не грає
На такій кобзі, як Ти грав;
Ніхто пісень так не співає,
Як Ти колись то нам співав!

Ніхто не роскаже, ніхто не заплаче
За літа́ стариї Вкраїни козачі,
І не заспіває, як діди жили,
Як вони гуляли, славу здобували
І як за Вкраїну вони полягли!
І як „Катерина" москаля шукала,
Козака дівчина як в Січ провожала,
Що робило панство
І які були
Пани нелюдимі:
Як з людей згнущались,
А люди терпіли,
Терпіли й тягли
Ті ярма тяжкиї!..
Заснула Вкраїна,
Кріпким сном заснула
Та вкупі приспала
І своїх синів;
А ті, раз заснувши,
Не хочуть устати
Людям росказати
Про своїх братів;
А старе лицюють
На всякі маніри:
Багато віршують
Про місяць, про зорі,
Про те, що приїлось
Всім давним-давно,—
Як вітер бурхає,
Як рожа схилилась,
Як дивиться сонце
Уранці в вікно;
А того немає,
Щоб нам росказати
Із життя що небудь:
Чи про бідняка,

Про вдову, про сиріт,
Або, як багатий
Купець товстопузий
Дере з мужика,
Або ще що нébудь...
Та чи то ж то мало
Є у нас такого
Про що-б написать!
Як би взявсь писати,
На пів віку-б стало;
Та нема такого:
Всі мовчать, мовчать...
Ніхто України
Так тепер не любить
І ніхто не вміє,
Так, як Ти, співать!
І ні чиї струни
Не вміють так гучно
Розбитого серця
Мову виливать,
Як струни Твоєї
Кобзи золотої,
Якої тепер нам
Уже не чувать!
Твої пісні — думи
Могучі, правдиві
Повіки пребудуть
У людських серцях:
В убогій хатині
І в пишних палатах,—
Найдуть собі місце
У всяких кутках,
І память про Тебе
Повік не загине:
Нехай за цим віком
І ще вік мине,

Той, хто щиро любить
Матір-Україну,
Завжди добрим словом
Тебе помьяне!

А. Шабленко.

1893 р.

Надруковано в журналі „Зоря" 1893 р., № 5, ст. 90—91.

Цвітка на могилу Шевченка.

Обличчя гордиї гетьманів,
Валки орлів — січовиків,
Барвисте море тих жупанів,
Шабель, нагострених списів,
Козацтва, Січі давня воля,
Вкраїни слава голосна,
Що мов зразок святої долі,
По всіх світах була чутна.
Великі бучі, грім могутний,
Що по Вкраїні скрізь лунав,
Що волю рідну, люд славутний
Від ворогів обороняв.
Минуло все, усе пропало!
Забуттям стилим поросло
І те, що славою лунало,
І те, що з долі нам було!
В степу українськім широкім
Замовк безкраїй рев гармат,
Замерло все у сні глибокім
Після бучних великих свят...
І все життя і скарб Вкраїни,
Здавалось, в мерлости сумній,
Як щось слабе, навік загине
В бучній минувшині своїй!

Але бач ні!.. В тяжкі години
Істніння злого, у борні
Та мук, славетная родино,
В пекельнім стражданні, у сні
Ти, несподівано для світа,
На зло катам твоїм старим,
Ти піднеслась, вінцем сповита,
В промінні ясно золотім.
Моя Вкраїно дорогая!
На неомірених крилах,
Ознака славоньки святая,
Угору знявсь твій вільний стяг!
Не рев гармат, не сила мочі,
Не бич крівавих довгий грім,
Тебе звели з темряви-ночі
Зусиллям буявим своїм.
Тебе звели слова злотії,
Пісень питомих рідний спів,
Що розпалив чуття святії,
Серця Вкраїнцям розігрів.
Зьявившись сонечком з-за хмари,
Над облогом засохлих нив,
По всій Вкраїні, наче чари,
Пісні, Тарасе, ти розлив...
Се ти, що рідному розвою
Зложив початок нерушний!
Се ти, що піснею дзвінкою
Наш скарб розбуркав віковий,
Що по всьому людському світі
Розніс в живучій течії
Плачем та правдою политі
Пісні могутнії свої.
Се ти, що нашу любу мову
По всіх світах оголосив,
Се ти, що славу нашу знову
З давен далеких воскресив.

І власним генієм високим
Всему всесвіту зьясував,
Що наш народ з чуттям глибоким
Ізнов ожив і знову встав!..
Хвала ж тобі, Тарасе любий,
Хвала, Кобзарю наш ясний,
Що ти свій вік у страті, згубі
Тримав висóко прапор свій!
Хвала тобі, що не лукаво
Катів проклявши навісних,
За рідний край, за рідну славу
Боровся вік у муках злих!..
І Ти не марно вік пекучий
У праці важкій звікував,
Не марно ти, як світ блискучий,
Вкраїну рідную осяв.
Межи усіх, що вкупі дбають
Про долю рідну, про народ,
Що стяг високо свій тримають
У морі темнім злих негод,
Твоє імя, велике, ясне,
По віки вічні буде жить
І світлом гарним, світлом щасним,
Мов сонце, світові світить!..

Ів. Сердешний.

1893 р.

Надруковано в журналі „Правда" 1893 р., ст. 114—116.

Роковини Тараса.

I.

Незмінчиво панують вікові закони,
Що все земне є марне, все минає...
Мов хвиля хвилю гонить, рине все і тоне
В безмірнім морі часу і щезає.
Життя найкраще, як та квітка вьяне,
Найдужчий мре, як час його настане!..
Вся роскіш світова, краса і чари,
Усі величні, дивно-пишні твори,
Марою гинуть і розходяться, як хмари...
Руйнує все всесильний час суворий
І сушить, як нудьга, красу чудову,
Як заморозки в осени діброву.
Рубає люто і нещадно часова сокира
Усіх і все під самеє коріння.
Руба до щенту і найдужчих сього мира,
І їх самих, і їхні покоління...
Як вдарить грім і дзвін судьби забовкне,
Той велетень могутній в мить замовкне...
Де всі сади і чудо-башта Вавилона?
Де роскіш баєшна Семираміди?
І що, скажіть, зосталось нам від Фараона?
— Страшенні мумиї і пирамиди!
Самі руїни від Атен, і ні знаку від Трої
І від Гомером вславленних героїв...

Де все, чим так безмірно за життя пишались
Недбалі королі і гордували,
Чим, наче діти, щиро бавились і грались
І за велике в світі щастя мали?
Де радощі, котрими серце билось?..
— Усе, усе пройшло те, мов приснилось...
Від королів яснійших, від гучної слави
Хоробрих діл, від тих часів далеких—
Осталися іще хіба сліди цікаві
В царських музеях і бібліотеках:
Замісто багряниці — там ганчірка,
А в ній кістяк сповит — на дірці дірка...

II.

Але не все так гине, як рослина річна,
Не все так марно в світі пропадає.
Ба, є на світі скарбівниця віковічна,
Котра в собі небесний скарб ховає.
Той скарб: безсмертний Дух, свята любова,
Спасенна правда, дужа сила Слова!
Бо Дух творив весь світ без краю і без міри,
Вдмухнув огонь небесний в наші груди,
І з дикарів, котрі в лісах жили, як звірі,
Зробив, що стали богорівні люди,
Котрим свідомі стали нерухомі
Закони всі в всесвітнім божім домі.
Та без любови не здолів би Дух творити,
Любов — святий огонь, що дух наш гріє,
Щоб добрим був утвір, нам слід його любити,
Не майстер той, хто без любови діє.
Любов скраша кожнісіньке створіння,
Як час весняний квітки проміння.
А в кім любов, той перш усього Правду любить,
Вона над все, перед нею все тут гасне,
Вона — той грізний меч, що зло і кривду губить.
У світі Правда друге сонце ясне.

Лиш Правда робить кожного спасенним,
Вквітчає нас вінком повік зеленим.
І Дух, і Правда, і Любов в нас не німують,—
Вони живущу силу виявляють,
Усе, що в Божім світі бачуть або чують,
Вони розумним Словом вимовляють.
І жизнь, і благодать, і Бог від Слова,
Як сказано в Івана Богослова.
То палить Слово нас, як полумья гаряче,
То в серце льється, як струмок потока,
То ніби в хмарі грім, воно гучить грімляче,
Із уст палких надхненного пророка...
Що жизнь була-б — ця загадка велика,
Коли-б не Слово — ця жива музика?
Тому-ж шаноба і молитвенні поклони
Вибранцям божим, котрі дар сей мають!
Вони, мов із дзвіниці великодні дзвони,
У храм спасіння гучно нас скликають,
І кращих днів зорю нам ознаймують,
Малюють рай і щастя нам готують.
Святу, довічну силу мають їх святі завіти,
Котрі з нас кожний із дитинства знає,
А в проповідях красномовних любо світе
Пророчий образ і проміннясто сияє...
Шануйте же, народи, ви своїх пророків,
Заслуги їх безсмертні і діла високі.

III.

І ви, о милі браття, України діти,
Діди ви наші, дуки і магнати,
І молоде козацтво — наші пишні квіти,—
Всі, мов „бурлаки до одної хати",
Зібралися, мовляв, на роковини,
Пошанувать пророка України.
Пророка-віщуна козацької недолі,
Печальника й заступника народу,

Співця солодкої і золотої волі —
Найкращого добра людського роду...
В цей день данину своєму пророку
Побожно платите, брати, що-року.
І добре, і гаразд ви дієте, панове,
Що незабутнього ви не забули,
Що почуття прихильности й любови
До України в нас ще не поснули.
Бо він учив: хто матір забуває,
Того і тут, і там Господь карає.

IV.

О, ти, співець, чия нам памьять так священна,
О любий образ, рідний ти нам Тату,
Твоя велика тінь, твоя душа спасенна
Вітає тут і бачить наше свято.
І бачить все, і чує, й добре знає,
Що думає козак, як він гуляє.
Чи козакові весело, як бенкетує,
Чи журиться в душі і нишком плаче,
Чи так собі гуля, чи справді щось святкує,—
Твій дух, що тут із нами, все те баче.
Не всякий бо веселий, як сміється,
Не всюди радощі, де брага льється...
Тебе святкуєм ми, кобзарю незабутній,
Наш батьку любий, рідний наш Тарасе!
Святкуєм світлу памьять, котру час могутній
Ніколи на Вкраїні не погасе,—
Святкуєм Твою славу, що не загине...
Наш празник — цілої Вкраїни...
Обраний Господом, Ти кобзою гучною
Збудив народ занедбаний, дрімливий
І стоголосою далекою луною
Понісся спів безхитросний, правдивий

По вбогих хатах і значних палатах,
В Кубані, в Україні, й по Карпатах...

І кобза голосно і жалібно гучала,
Як плачучи, співав Ти дні і ночі,—
На плач Твій ревний вся Вкраїна заридала,
Й заплакала свої вдовині очі!..
Неначе чайка понад Чорним морем,
Ти скиглив й плакав над народним горем...

Ти „сторожем літав" над рідними степами
І сумно Ти дивився на могили,
Де слава й воля наша вкупі з козаками
На віки непробудним сном спочили.
І сидя на могилах, Ти громаду
Будив і звав козацьку на пораду...
Сидів, і як Твій „Перебендя" на могилах

Співав нам: прийде час і переваже
Козацьку славу вища, невмируща сила,
Котра повік нас звяже й неполяже,
Як слава пісні нашої мови,—
То вища сила братської любови.

І дав завіт, щоб на чужині ми братались,
І щоб „найменьшого обняли брата",
Своєї хати ніколи-б не цурались,
Що правдою і силою багата...
І ще заповідав Ти нам, бояне,
Що рідні ми брати — усі Славяне.

Поглянь же праведна душе на нас із неба,
Чи так святий псалом Твій памьятаєм,
Чи заповіт посмертний Твій сповняєм?
Поглянь, яка зоря зійшла і світе!
Тебе се святкувать зійшлися діти.

Тепер шануєм ми Тебе, бояне,
Апостоле наш правди і науки..

А як ударить грізний час, і нас не стане,
То діти шануватимуть, онуки.
Шануйте-ж Його, гляньте і любуйте:
Він тут, він з нами! Браття, бенкетуйте!

Цезарь Білиловський.

1894 р.

Надруковано в журналі „Зоря" 1894 р., № 7, ст. 151, а потім в збірнику В. Супранівського „На вічну память Т. Шевченкові", Золочів. 1911 р., ст. 64 — 69, відділя і передруковано тут.

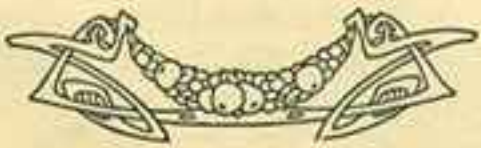

В роковини смерти Т. Шевченка.

Жінко моя люба,
Любі дитинята!
У людей сьогодні
Превелике свято:
Там в Карпатський Руси,
Де инші закони,
Там з дзвіниць сьогодні
Зраня гудуть дзвони,
До святого храму
Людей зазивають
І усі на зазив
Радо поспішають,
Правлять панахиди
За впокій Тараса,
За вічную памьять
Хлопа—віщогласа,
Що оплакав перший
Славную руїну
Зрадженую панством
Неньку Україну:
Що зьяснив нам перший
Давню її долю —
І зрадливість шляхти
В боротьбі за волю;

Що гукнув нас в лоно
Рідного народу
Написав на стягу
Рівність і свободу;
Що державсь до смерти
Міцно того стягу,
Витерпів неволю,
Кару і зневагу.
І умер з тим стягом,
Із рук не пустивши,
І в правоту діла
Віри не згубивши!
То зразок нам, діти,
Мóтора народу,
То зразок великий
Рицаря свободи!
Тим-то, мої любі,
Люди його й славлять
І в церквах за його
Панахвиди правлять.
Але ми сьогодні
Не почуєм дзвона,
Бо й на панахиди
Впала заборона...
Жінко моя люба,
Любі дитинята!
Полетім думками
В рідниї Карпати!
Там в цісарськім краї,
По той бік границі,
Люди впоряджають
Ради, вечерниці;
Про народні справи
Будуть радувати,
Мислі і надії
Будуть висловляти,

Будуть читать гарні
В рідній мові твори,
В співах оспівають
Спільне щастя й горе,
І отак чутóби
Й мислі поділивши,
Та на дальшу працю
Духа підкрипивши,
Ростечуться люди
В рідниї оселі,
Підсмілені духом,
Жваві та веселі.
Але нам не вільно
За дверима хати
Відкривати серця
Й мислі висловляти...
Жінко моя люба,
Любі дитинята!
Як же ми се свято
Будем святкувати?
Відсвяткуєм дома
В своїм рідним крузі,
Тут дамо ми волю
Радощам і тузі:
Самі між собою
Поговорим тихо,
Та чарки шампаном
Наповнимо з лиха.
Випьєм за Тараса
Віковічню памьять,
Випьєм за здоровья
Всіх, що день сей тямлять,
Випьєм за все теє,
Що нам дорогеє!
Поздоров же, Боже,
Неньку-Україну!

Прожени від неї
    Лихую годину!
Та поздоров, Боже,
    Наш народ забутий,
Вбожеством прибитий,
    Тьмою обгорнутий!
Та поздоров, Боже,
    Всіх на дух не нищих,
Всіх, хто любить щиро
    Вбоге родовище,
Всіх, хто свого часу
    Дармо не марнує,
На народне щастя
    Скільки сил працює;
Всіх, хто перепони
    Сміло поборяє,
Хто храбрує серцем,
    Розумом буяє;
Всіх, хто Кобзареві
    Зберіг заповіти,—
Всіх поздоров, Боже,
    Всім на многі літа!

Василь Лиманський (Мова).

26 Лютого 1894 р.

Надруковано в журналі „Зоря" 1895 р., № 5, ст. 89.

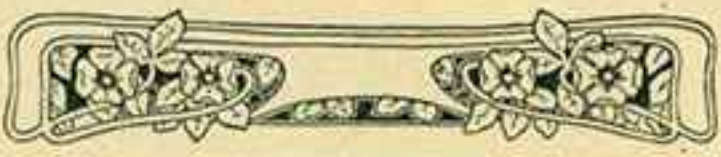

Тіні.

(Безсмертному Т. Шевченку).

Над грядою гір високих,
Що лежать понад Дніпром,
Із-за хмар поодиноких
Льється сяєво сріблом.
Врешті хмари розступились,
Виплив місяць на блакить,
Чорні гори освітились
І змінилось все у мить:
На горі зьявилась хата,
Поруч з нею хрест засяв,
А по згірью дід вусатий
Тихо, любо похожав.
На горбок зійшов старенький,
Став дивитись на Дніпро,
Що між гір котив тихенько
Чисті хвилі, як срібро.
Сяє Дніпр, гуляють хвилі
Села сплять, гора мовчить,
Дід стоїть і вуса білі
Тихий вітер шерудить...
— О, моя свята Україно,
О, мій краю дорогий,
Пишна ти, моя родино,
І бездольний краю мій!

Рік за роком пролітає,
А ти все собі сумна,
Смутну пісню Дніпр співає,
Разить серце аж до дна.
О, мій друже, мій Славуто,
Хвилі дужче розганяй
І як вільний, неокутий,
Вільну пісню заспівай!"
Тиха хвиля дідугана
Зашуміла, загула,
Ніби справді та догана
Їй серденько пройняла.
І старий очей не зводить,
Слуха пісню ту святу
І байдуже що надходить
Другий дід на гору ту.
Надійшов зовсім близенько,
Уклонився, шапку зняв
І старому приязненько
Свій привіт казати став:
— „Поклін тобі від України,
Поклін тобі від Галичан,
Поклін тобі від діда і дитини,
І від панів і від селян.
Розправ, Тарасе, хмурі брови,
Навколо весело дивись,
Наш край наблизивсь до обнови,
На ноги діти підвелись.
Ти тілом зник, але твій дух
Русь-Україну оживив
І міцний до свободи рух
З дороги каменя звалив.
Імя твоє, на славу України,
Міцніше мармуру у справах залягло,
На йому край мурує тверді стіни,
Воно життя родині наддало.

Дивися ж весело на рідну Україну,
Ти вмер і оживив родину".—
— „О, Леоніде, брате мій,—
Почулась радісна відмова,
Росте, живе наш край святий,
Цвіте наука, пісня, мова!..
Сюди, мій друже, близше йди,
Вкраїна Господа вблагала!
Молімось, друже"!.. І діди
На тій горі молитись стали.
На велетнів дивився зірок мир,
Блискучі паруси їх голови покрили
І... зникли в сяєві блискучих зір
Українські великі сили.

М. Школиченко.

1894 р.

Надруковано в журналі „Зоря" 1894 р. № 5, потім в збірнику В. Супранівського „На вічну память Т. Шевченкові". Леонід — се певне Леонід Глібів — славний байкарь український, що вмер 29 Октября 1893 року в Чернигові.

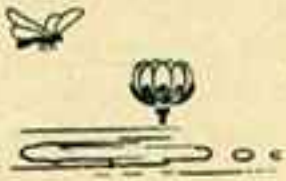

Памяти Т. Г. Шевченко.

Доброе, чуткое сердце!
Билось ты, горько тоскуя,
Болью терзаясь и мукой
Жгучей, на зло негодуя.
Рвалось на помощь ты людямъ,
Скованнымъ злою неволей,
Пѣло имъ грустныя пѣсни,—
Пѣсни про горькую долю.
Гнѣвомъ пылало кипучимъ,
Старую боль вспоминая,
Словомъ гремѣло могучимъ,
Злобу, обманъ проклиная.
Чудныя пѣсни замолкли,
Тѣ, что такъ дивно звучали,
И лишь могила осталась
Въ тихой, глубокой печали.

О. Я.

1895 р.

Надруковано в журналі „По морю и сушѣ", що виходив в Одессі, за 1895 рік № 8.

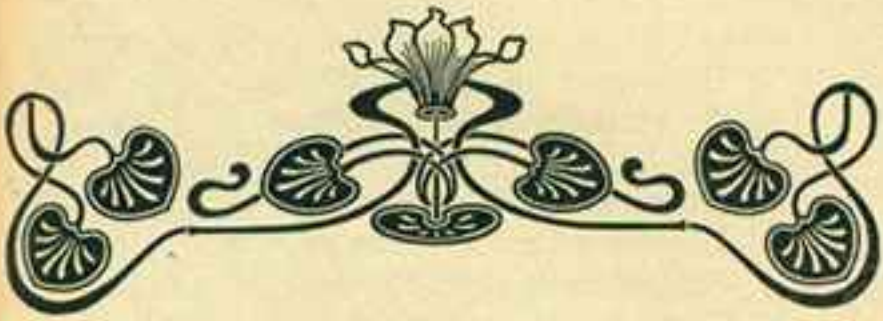

До Дніпра.

До хвиль твоїх співучих і ласкавих,
До гір, ярів, зелених берегів —
Твій бідний син ізнову повертає.
Далеко був я, довго там блукав...
Поміж людей чужих, серед клопотів
І боротьби, на стогнах бучних міст —
Я згадував тебе, мій друже — батьку,
Привіт тобі я щирий посилав.
Прийми мене і ласкавим прощенням
Мою зболілу душу заспокій,
І мої сльози ти омий у хвилях
І рани мого серця окропи.

Відпочивав я думкою віддавна
На сіх зелених, рідних берегах,
У спогадах, у мріях молодечих,
Я бачив славних тут синів твоїх,
Страшних, завзятих і вільнолюбивих;
Я чув лунання їх пісень і сурм,
І казанів — луна йшла відгомоном,
Зникаючи десь в глибині ярів...
І тихий вітерець міні приносив
Розмову гайдамацьку з тих ярів,
Розмову про діла сумні, криваві...

Відпочивав мій дух на тій горі,
Де поховали Кобзаря-пророка,
Що словом огненним будив
І будить нас зі сну, неволі й смерти.
Щоденного клопоту там не чуть;
Кругом синіє рідна Україна,
Понад горою віє вітерець
І плеще там внизу Дніпрова хвиля.
І голову схиляв я до хреста,
Що високо піднявсь, як на Голгофі,
Як прапор, піднятий за все святе,
За всіх покривджених, за волю й долю...

До тебе, Дніпре, я вернувся знов.
Прийми мене, і ласкавим прощенням
Моє побите серце заспокій.
Нехай, гріхи обмивши, сил набравшись,
Я знов вернусь до жизні й боротьби.
А як наближиться кінець сумного
І одинокого мого життя,
Як безнадійним холодом повіє
На мене вітер смерти,— я вернусь
До тебе знов, мій друже, мій ти батьку,
Щоб слухати розмову твоїх хвиль
Про дива таємничі і довічні;
Щоб до остатньої хвилини чути
Спокійну, давню пісню, що співає
Твій тихий вітерець... Останній раз,
Вміраючи, я гляну на ту гору,
На стяг надії й визволення — хрест,—
І очі затулю на вік спокійно...

1896 р. *Грицько Коваленко.*

Надруковано в журналі „Зоря" 1896 р. № 5, ст. 88, а потім в збірнику „Акорди". Антологія української лірики. Уложив І. Франко. У Львові. 1903 р. ст. 268—269.

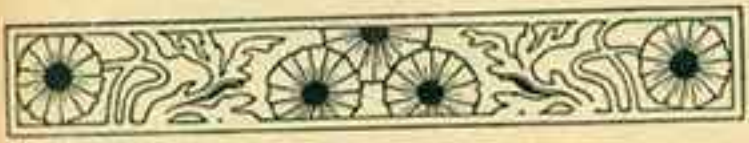

Тарасова гора.

Уводъ широкаго Днѣпра
Стоитъ высокая гора.
Ту гору скорби и печали,
Гдѣ бардъ Украины, Тарасъ,
Пѣвалъ и слезы лилъ не разъ,—
Горой Тарасовой назвали.
Давно подъ этою горой
Въ могилѣ темной и сырой
Лежитъ пѣвецъ, намъ дорогой!
Молва народная гласитъ:
Когда Украина вся спитъ,
Когда на небѣ голубомъ
Зажгутся звѣздочки огнемъ
И мѣсяцъ ясный, серебристый
Обронитъ лучъ на лугъ душистый,—
Пѣвецъ Украины встаетъ
Изъ темной пропасти могильной
И пѣсни скорбныя поетъ,
И слезы льетъ рѣкой обильной.
Тарасъ поетъ, и Днѣпръ широкій
Тѣмъ пѣснямъ внемлетъ въ тишинѣ
И звуки скорби той глубокой
Хоронитъ онъ въ себѣ, на днѣ...

Ольга Л—ье.

1896 р.

Надруковано в журналі „По морю и сушѣ", що виходив в Одесці, 1896 р., № 12, ст. 206.

Шевченкові.

Стояла тиха ніч в надзорянім просторі,
Блакіть прозорая зоріла вся кругом.
І, наче вогники, в широкім темнім морі,
Зірки́ в ній сяяли позлотистим шитвом.

Зірки́ злотистиї вели весь час розмову,
Промінням граючись в півтемрявій ночі
І світло любеє, мов шату грезетóву,
На світ осяяний пестливо ільючи.

І між блискучих зір, що в небі гордо сяли,
Зоря єдиная, ясніш від них усіх,
У колі світлому без смутку й без печали
Пишала радісно в країнах неземних.

Від неї промінь ливсь, в перлини пишні вбратий,
І тéплінь любая кружляла в вишині
І мріяв легкий сон, промінням зорі знятий,
В якійсь невідомій, довічній таїні.

Зірки спокійниї вели розмову тиху,
Зоря найкращая горіла вся в сріблі
І раптом світ здрігнувсь, немов в якомусь лиху,
І все заплуталось в навислій зразу млі.

Густа розпалась мла, засяло світло знову,
Зірки прорізались в густому тумані
І знов зняли свою таємную розмову
В своїй надзоряній, безкраїй глибині.

І лиш єдиної не сяло в небі зорі,
Що грала краще всіх над прóстором землі
І що раніш на всім безлюдному простóрі
Пишалась вродою в яскравому сріблі.

Вона не сяла більш. Не вже-ж вона пропала?
Невже погаснула без сліду в злій пітьмі;
Як часто гасне блиск святого ідеала
Поміж заглохлими у темряві людьми?

О, ні, ясна́ зоря не згасла в тьмі безкрайній,
Краса довічняя не вмерла в хмурій млі,
А тихим янголом, як світла промінь тайний,
Засяла радісно в степах рясних землі.

Засяло радістю в одній ясній країні
І світло тихеє по селах полила
І, наче ненька та укоханій дитині,
Утіху віщу їм і долю подала...

І в них піднісся дух, міцна відвага встала,
Борня жахливая здалася легша всім
І геній рідного святого ідеала
Полинув з мріями по нивам дорогим,

Чия-ж то є зоря, для нас усіх окраса,
Чия-ж то кра́їна щаслива та пишна́?
Та вічняя зоря — то є зоря Тараса,
А край щасливий той — Вкраїна єсть ясна́.

1899 р. *Іван Сердешний.*

Надруковано в журналі „Правда" 1899 р., № 2, ст. 112, а потім в збірнику В. Супрамівського „На вічну память Т. Шевченкові", Золочів, 1911 р., ст. 106—107.

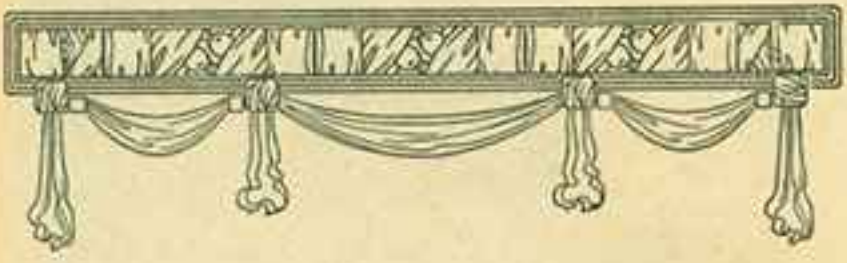

На могилі Т. Шевченка.

В могилі тихо та звичайно
Лежить сердешний дід Тарас
І бачить: спить його Украйна —
Послідній каганець погас.
Не чуть нігде пісень козацьких,
Не стогне на млині сова,
І не ревуть воли чумацькі
І соловейко не співа.
І тільки неборак сивенький —
Старий Дніпро шумить, шумить,—
Та дзвоник дзявка десь сміленько —
То-ж мабуть становий біжить.

Ф. П—г.

Надруковано в московському гумористичному журналі „Развлеченіе“ 1899 року № 29.

Т. Шевченко.

(В XXXIX роковини його смерти).

Не на шовкових пелюшках,
І не у пишному палаці,—
В хатині бідній він родивсь
Серед неволі, тьми і праці.
Нещасна мати сповила
Його малого й зажурилась...
І цілу ніченьку вона
За сина кріпака молилась.
І Бог почув молитву ту,
І дав душі убогій силу,
І в руки хлопцеві вложив
Співацьку надзвичайну ліру.
І виріс він, і кобзу взяв,
І струн її торкнувсь рукою—
І пісня дивна полилась,
Повита вічною журбою.
В тій пісні людям він співав
Про щастя, про добро, про волю,
Будив від сна, пророкував
Їм вищу і найкращу долю;
Співав про чесну боротьбу,
Про сором кайданів брязкучих,
І не жалів він сил своїх,
І не втерав він сліз пекучих.
І пісня голосно лилась...
Але не довго: ворог лютий

Підкрався нишком — і замовк
Співець, кайданами окутий.
Замовкла пісня на устах,
Але в душі жила, бреніла,
І в серці бідного співця
Вогнем палаючим горіла.
І довго у степу глухім,
В неволі жив між ворогами
Співець самотний, мовчазний
З своїми думками — піснями.
Він рвався серцем із тюрми
На волю, до ланів широких,
До синіх хвиль Дніпра ріки,
До тихих тих могил високих.
Він рвався — і прийшла вона
Сподівана, бажана воля —
І все, чого не знав раніш,
Тепер дала лукава доля.
Та сил в співця вже не було...
Остання пісня продзвеніла —
І в небо тихо піднялась
Душа поета наболіла.
Умер співець! І привезли
Його на рідну Україну
І коло синього Дніпра
Йому насипали могилу.
Умер співець! Але живуть
В серцях людей слова безсмертні
І тихо по Вкраїні всій
Бренять його пісні славетні.

1900 р. *Галина Комарова.*

Надруковано спершу в журн. „Літературно-Науковий Вістник" 1900 р. кн. 6, ст. 243—244, потім в збірниках: „Розвага" — український декламатор (К. 1906 р., т. І. ст. 47—48) і „Досвітні огні (К. 1908 р. Видання друге, ст. 125—126).

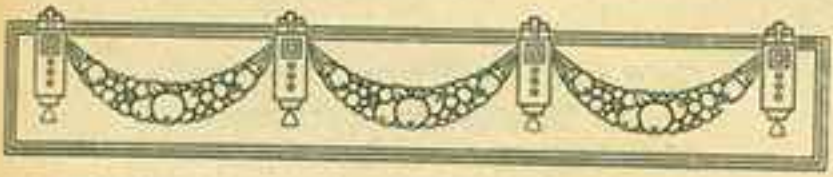

Кобза.

Памяті Т. Шевченка.

I.

Сонечко з неба привітливо сяло,
Пташки щебетали в гаю,
Рослини, хиляючись, тихо шептали,
Було всюди наче в раю.
В такому то раю в вечірнюю добу
Кобзарь бідолаха лежав;
Зломила його на дорозі хвороба
І він одиноко вмірав.
Навколо нікого живого не малось
Одна тільки кобза його,
Подружжя щоденне, з ним поруч лежала
Й мовчала від стону того.
Не плакав дідусь той, що тільки з годину
Йому вже зосталось пожить,
А борючись з смертью, він кобзі дружині
Останній читав заповіт:
„Я вмру незабаром, це добре я знаю,
Тебе ж зоставляю ще жити.
Живи поки змога... І тільки благаю
Єдиній лиш правді служити.
Як доля закине не в добрі руки
Тебе після цього в житті, —
Замовч! онімій! ні єдиного звука
Із себе на світ не пусти.

Бо в кого немає у серці любови
До Вкрайни, до брата свого,
Тому твої звуки чарівні, чудові
Не варті й шага одного.
Коли ж попадесся у добриї руки
І вздриш хоч краплину в душі
Любови до брата, — і радість і муки
Усе ти йому роскажи.
Скажи йому, як ми колись блукали
По світу широкім ввесь час,
Скажи йому, як ми колись панували
І як бідували не раз.
Роскажеш про Січу, й козацьку долю,
Що бачила власне сама,
Роскажеш про війни, за братство, за волю,
Яких уже зараз нема.
Усе це роскажеш"... Й останнії сили
Дідусь на послідок зібрав
І палко губами вже ледве живими
До кобзи своєї припав.
І тільки тоді він заплакав гіркими
Сльозами... Й від себе одпхнув
Чарівницю кобзу й провівши очима
Де впала, на віки заснув.

II.

Його незабаром знайшли й поховали,
А кобза зосталась лежать
В кущах того гаю, І довго лежала
І довго прийшлось їй мовчать.
Пастух — дитинчатко в південную добу
Від спеки до гаю забрів
Й женучи повз кущ той помалу худобу,
Закинуту кобзу уздрів.
Зраділа дитина дарунку такому:
Давно вже бажалося мати

Йому в себе кобзу і так, як старому,
Кобзарику, пісні співати.
Зраділа дитина і щиро, прихильно,
Всім серцем вітала її.
І кобза цю щирість відразу уздріла
Й повідала думи свої.
У звуках чудовних, у тихиї ночі
Вона росказала йому
Про долю, кохання і серце дівоче
Й про те, як жилося кому —
В ті давнії літа, як вільне козацтво
Гуляло, мов вітер в степах,
Й про теє завзяте лихе гайдамацтво,
Що й зараз співають в думках.
І хлопець ті звуки, чудовую мову
Глибоко у душу складав
І наче таємнеє Божеє слово
Носив із собою й мовчав,
Аж поки, зібравшись із силами, міцно
У кріпкиї руки узяв
Чарівницю кобзу. Й тоді то довічну
Він правду усім росказав.
Чарівниця кобза ридала, сміялась,
А він під ті звуки співав —
І гучно та пісня під них виливалась,
Далеко той голос лунав.
У себе на Вкра́йні і геть по за морем,
Повсюди він чутно пройшов,
Його привітали... бо втіху від горя
В тих піснях усякий знайшов.

III.

Зато́го пів віку, з тиеї години
Пройшло вже, як кобза мовчить,
Славетная кобза... й співець України
У темній могилі лежить.

Але його пісні чарівні, могучі
Між нами ще й зараз живуть,
Як сонечко теплі, як правда живучі,
Вони нам утіху несуть.
Несуть і нестимуть дітям і онукам
І цілі століття минуть,
А пісень чудових чарівниі звуки
А ні постаріють, ні вмруть,
А будуть гучніше й гучніше лунати
Чи буде давнійший той час,
Старії й малії усі будуть знати,
Що дав їм Шевченко Тарас!...

А. Шабленко.

1900 р.

Надруковано в книжці: „Нова хатина. Збірничок творів А. Я. Шабленко". СПБ. 1900 р. ст. 20—23.

Памяти Т. Г. Шевченка.

Тамъ, гдѣ льется Днѣпръ широкій,
Крестъ надъ кручею стоитъ;
Подъ крестомъ пѣвецъ Украйны
Вѣчнымъ сномъ спокойно спитъ;

Спитъ онъ крѣпко,—не проснется,
Но душа его жива:—
Имъ пропѣтыхъ чудныхъ пѣсенъ
Не забудутся слова.

Слишкомъ сорокъ лѣтъ промчалось,
Какъ пѣвецъ въ могилѣ спитъ,—
Но на милой Украинѣ
Онъ доселѣ не забытъ;—

Думъ и пѣсенъ задушевныхъ
Слово льется, какъ волна,—
И до Сѣвера достигла
И весь Югъ прошла она!..

Спитъ онъ крѣпко... а по степи
Льется пѣсни звукъ живой,
А подъ кручей Днѣпръ могучій
Плещетъ пѣнистой волной!

1904 г. *П. Бѣлоусовъ.*

Надруковано спершу до 33-х роковин смерти Т. Шевченка, в Київській газеті „Жизнь и искусство" 1894 р. № 76, а потім передруковано в Одеському журналі „Южныя записки" 1904 р. № 11, ст. 26.

На роковини Шевченка.

Колись нашу рідну хату
Темрява вкривала,
А чужа сусідська хата
Світлами сіяла.

Та минав ти, наш Кобзарю,
Чужиї пороги,
Орав свою вбогу ниву,
Рідні перелоги.

Гомоніла твоя кобза
Гучною струною,
В кожнім серці одбивалась
Чистою луною.

Спочиваєш ти, наш батьку,
Тихо в домовині,
Та збудила твоя пісня
Думки на Вкраїні.

Хай же промінь твоїх думок
Поміж нами сяє,—
„Огню іскра великого"
Повік не згасає!

Щоб між нами не вгасало
Проміння величне,
Ти „поставив на сторóжі"
Своє слово вічне.

Ми, як ти, минати будем
Чужиї пороги,
Орать будем свої ниви,
Рідні перелоги.

Леся Українка.

1904 р.

Надруковано в книжці „На крилах пісень". Збірник творів Лесі Українки. К. 1904, ст. 55 — 56. До цих віршів А. Степовий скомпонував музику, котру разом з віршами надруковано в серії його композицій під заг. „Барвінки Я. Степового". Для співу з проводом фортепіано. На роковини Т. Шевченка. Слова Лесі Українки. Музика Я. Степового (Для мішаного хору). К. 1909 р. Видання книгарні Л. Идзіковського. 6 ст. 8°. Ц. 40 к.

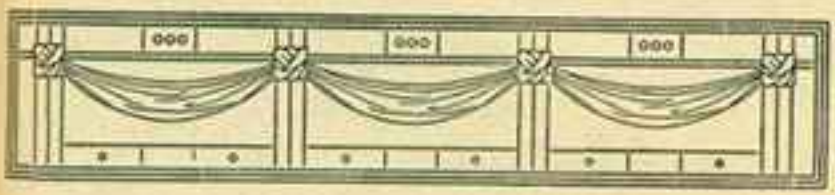

У гостях на Шевченковій могилі.

Прийми і нас, гостей, до себе, тату,
Твоїх синів, як духом, так і кровью,
Що увійшли до тебе зараз в хату,
З великою пошаною й любовью.

Чолом тобі, кобзарю наш великий!
Твої пісні лунають по Вкраїні
І морок скрізь і тьму прогонять дикий,
І світ ясний показують людині.

І ми прийшли до тебе поклонитись,
Могилонці святій твоїй вклонитись,
Де сном останнім ти спочив на віки.

І будеш нам повік світить зорею,
Та чарувать нас піснею своєю,
І душам всім слабим давати ліки.

Олекса Коваленко.

1905 р.

Надруковано в журналі „Рідний край", рік 1-й, 24 Декабря 1905 р. Полтава.

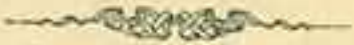

На Тарасовій могилі.

Схиляй чоло́, дитя! Оттут на віки
Серед степів, край Дніпра на могилі
Спочив Мистець, на сон замкнув повіки,
Але не вмер — спочив лиш по знесиллі...

Зробив же, що був зробити в силі:
Минувшину закляв у пісні ріки
І освітив коханням пітьми хвилі,
Надією півсонні вмив повіки...

Хиляй чоло! Колись як степ просторий
Розльєся пісня святого щастя — волі,
А наш народ з безсилля здвигнесь хорий

І заживе знова у щастю — долі,
Бо Батько йому шлях вказав надії —
Хиляй чоло! з могили вітер віє...

Ф. Коковський.

05 р.

Надруковано в галицькій газеті „Дзвінок“. 1905 р. ст. 86, а тут передруковано із збірки В. Супранівського: „На вічну память Шевченкові“.

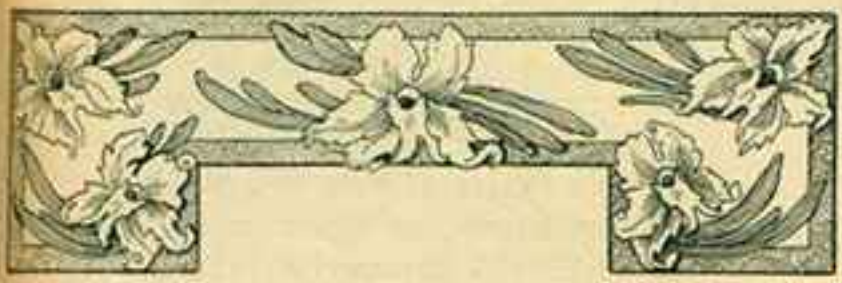

Т. Шевченко.

(В XL роковини його смерти).

Був час лихий, в неволі непросвітній
Наш бідний край без слова замірав,
Народ губив свою свідомість, гордість,
У тьмі, в ярмі, німуючи, мовчав.

Було скрізь темно, кращі діти краю
Не знали, де шукати світу їм,
І падали безсило кволі руки,
Згасав огонь у погляді смутнім.

В той час лихий у хаті вбогій, темній
Світ засіяв і тихий і благий,
З'явивсь „апостол правди і науки"
І вийшов він на шлях тяжкий, довгий.

Пройшов він мало: смерть неублаганна
Його взяла в обійми потайні,
Але лишив він дивную надію,
Слова лишив величні і міцні.

Вогнем палючим ті слова проникли
В серця людські пригноблені, страдні,
Збудили в їх відважні бажання
І слави нагадали зниклі дні.

І світять нам пісні поета дивні
І кличуть нас до любої мети,
І поки будуть ті пісні бреніти,
Ми не впадем, ми будемо все йти.
Нехай тепер тобі роскажуть хвилі,
Що не забули ми твої пісні,
Що ми йдемо́ дорогою твоєю
І заповіти любимо твої,
Що ти для нас прекрасне ясне сонце,
Від котрого ми маємо життя,
Тепло і світ, а в дні тяжкі занадто —
У кращу долю віри почуття.

Галина Комарова.

1905 р.

Надруковано в збірнику II творів „Починок". І. Пісні, думи та мрії Г. Комарової. Одесса. 1905 р. ст. 67—68, а потім в збірнику „Українська муза". К. 1909 р., ст. 990.

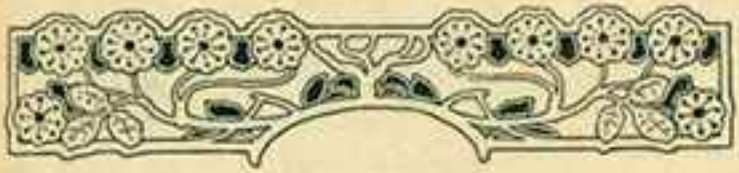

На могилі Т. Шевченка.

Як тихо тут!.. Поля, луги,
Провалля, вимиті водою,
Село далеко під горою
І лісом вкриті береги —
Все, все заснуло навкруги.

Мов зачарований, стоїть,
До неба знявшись, хрест високий;
Хлюпоще нишком Дніпр глибокий,
Злегенька сріблом миготить —
І тихо скрізь, і все мовчить.

Мовчу і я... В душі моїй
Щось крадькома немов ридає
І з жалем прикрим озирає
Краси великої спокій —
Святий, чудовий і тяжкий.

Яків Самотній.

1905 р.

Надруковано в збірнику „Перша ластівка". Альманах. Херсон, 1905 р., ст. 214.

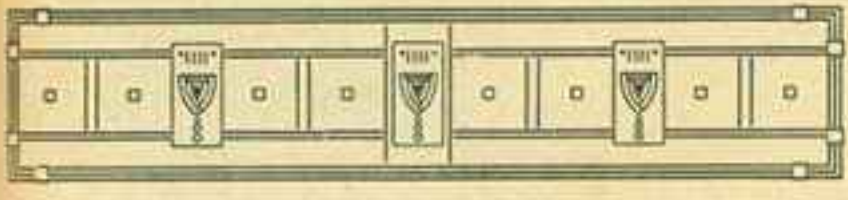

Шевченкова могила.

У всіх людей на світі є святині,
Що будять в них найкращі почування,
Що їх зміцняють при лихій годині,
І наливають в душу сподівання.

Святиня та у нас, на Україні,—
Шевченкова славутная могила,
Бо там заснув на віки в домовині
Той, хто Вкраїні дав орлині крила.

Його пісні, слова його пророчі,
Збудили нас, сліпим одкрили очі
І сповнили завзяття чарівнóго.

І зроду те завзяття не погасне,
І в серці нашім, мов проміння ясне,
Світитиме серед шляхý труднóго.

Олекса Коваленко.

1906 р.

Надруковано в київському журналі „Шершень" 1906 р. № 8, ст. 5.

До Шевченка.

З того часу, коли стоїть Вкраїна мати,
Ніхто сердечно так, як ти, в нас не співав:
І спів твій голосний почав людей здіймати
І в змучені серця новую міць вливав.

І все, що почало в народі умірати,
Почувши гук дзвінкий палких твоїх пісень,
Прокинулось від сну, в святкові вбралось шати,
І для Вкраїни знов почався світлий день.

І хоч тебе, співця, на світі вже немає,
Але Твій щирий спів і досі в нас лунає
І гучно поклика до згоди всіх братів.

І вчувши поклик твій в часи борні тяжкої,
Ми сміливо йдемо проти недолі злої
І сміємося з кар безсилих ворогів!

Олекса Коваленко.

1906 р.

Надруковано в журналі „Шершень", що виходив в Київ 1906 р., № 9.

Вінок Тарасові Шевченку в день 26 Лютого.

I.

Ще один сьогодні рік минув,
Кобзарю любий наш, від того часу,
Як голос твій замовк для України,
Замовкла навіть пісня голосна.
Ще раз нам світить день сумного свята,
Той день, що нам нагадує ще більш
Того, хто нас покинув...
Та не тільки
В цей день ми згадуєм тебе, кобзарю,
Тебе, наш батьку, віщий наш пророче!
Чи зможе той, у кого єсть хоч трохи
Любови в серці до свого народу,
Хоч день один про тебе не згадати!
Народу син, ти син його найкращий,
Ти був його борцем за людську долю.
В часи неволі, злиднів і темноти
Твій дух світив йому промінням сонця.
Як він терпів, корився мовчки долі,—
Твій голос був його болючим криком.
Як він забутий був у цілім світі,—
Ти розповів його колишню славу.
І в час, як ним, мов крамом, торгували,
Ти показав його високу душу.

Ти в серці ніс тягáр його великий,
Святий тягáр народної скорботи,
І переливши в слово голосне,
У óбразах живих живеє горе
Усім очам незрячим показав.
І поки житиме народ твій рідний,
Твоя душа не вмре в його душі.
Твій рідний край не раз оплаче гірко
Того, хто так його оплакав долю.
Ні, не забудемо тебе, Кобзарю,
До віку.

II.

Будем, будем памьятати
Нашу втрату, нашу згубу:
Не прибудеш ти співати
Пісню смутку, пісню любу.

Не роскажеш нам про славу
Та про давнії події,
Щоб ізнову в душу мляву
Влити втіхи та надії.

За хвилиною хвилина,
Рік за роком проминає,
І сумує вся Вкраїна,
Що тебе між нас немає.

III.

„Тебе нема!“ вже довгий час
Ми кажемо з журбою,
А хтож зуміє проміж нас
Співати за тобою?

Багато нас тепер, співців,
Та в нашім хорі чути
Гучніше инших голосів
Твій голос незабутий.

Багато ми складали слів,
Чимало в їх і змісту,
Та тільки в нас, твоїх синів,
Твого немає хисту.

І ми так саме, як і ти,
Кохаєм Україну,
Готові їй допомогти
Й служити до загину.

Ні, в нас, хоч любимо її,
Немає в серці сили,
Бо ми з душі скарби свої
Потроху розгубили.

IV.

В твоїх піснях високий творчий геній
Дивує нас.
Як сталось те, що в боротьбі щоденній
Він не погас?
Що не могли йому підбити крила
Неволя й гніт?
А доля їх на тебе наложила
З дитячих літ.
Твоє життя, коли його згадати,
Наводить сум,
Та не могло від тебе одібрати
Високих дум.
І в час, як ти в неволі нудив світом
На чужині,
В твоїй душі все квітли пишним цвітом
Твої пісні.

V.

В піснях, що ти покинув нам,
Ти образ дав душі святої:

Вона була величний храм
Любови до семьї людської.
Гарячим серцем ти кохав
Усіх, забувши власні рани,
І в слові тільки тих карав,
Хто на людей кує кайдани.

Самотна над Дніпром стоїть
Тепер могила над тобою,
Але над нами тут горить
Твій дух зорею провідною.

В. Самійленко.

1906 р.

Надруковано спершу в газеті: „Громадська думка", що виходила в Київі, 26 Февраля 1906 р. в № 45, з підписом псевдоніма: *В. Синенький*, а потім під власним призвіщем в збірнику віршів В. Самійленка під заг: „Україні", що вийшов у Львові 1906 р. і в Київі 1910 року.

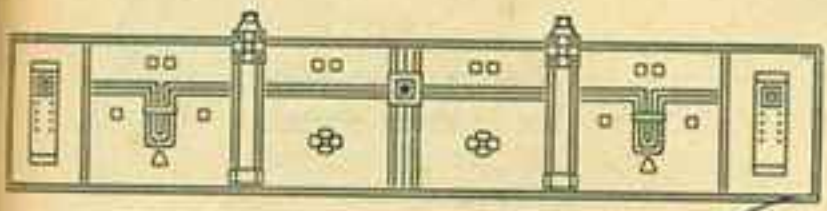

Бамрок
III. 5.
1924 г.
с. Ірки

Т. Шевченко.

Я знав забутий лишний храм;
Давно покинутий жерцями,
Що продались чужим богам —
Стояв він сумно перед нами.

І не було в ньому одправ,
І не курилось фиміаму,—
Бо ворог злий печать поклав
На дверях замкненого храму...

А щоб ніхто з людей не смів
Із храму знять замок печаті,
Він смертью й дзвоном кайданів
Велів невольників лякати...

І йшли часи... і повний мли,
Стояв той храм без жертви Богу,
І зéла буйні поросли
До нього втоптану дорогу.

Але прийшов і правди час...
Зьявивсь юнак, мов сталью скутий,
І знять з народу гніт обрáз,
Пішов під рідний храм забутий.

І хоч на камінї ступнів
І впав він жертвою тяжкóю,

Але той храм за-для братів
Одкрив він власною рукою.

І нині ходим ми в той храм
І там, свободи вірні діти,
Складаєм гимн тому, хто нам
Дав змогу в рідний храм ходити.

Ів. С—ко.

1906 р.

Надруковано в київському журналі „Шершень" 1906 року № 8, ст. 2.

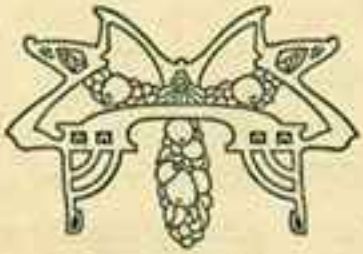

Рідна легенда.

Я чув колись: на край зелений,
Що у квітках і щасті цвів,
Повіяв дух зіми шалений
З країни вікових снігів,
І роспустивши холод лютий,
Скував веселий любий край,
І впав той край, льодами скутий
В надмірну тугу та одчай...

Погасло щастя й світло всюди;
Замерзла радість на устах
І до зіми незвичні люде
Вмірати стали на снігах...
І щоб знайти якогось ладу
І зрятувати край з біди,
Зійшлись на журную пораду
До мудреця свого діди.

І мовив той: „не марно браття,
Шуканням істини я жив
І людські зносячі прокляття,
Блукав між гір та довгих нив.
Я знаю зла того причину,
Я знаю, як його змести
І поневолену країну
Вернуть до ясної мети.

За наш же гріх, за чорну валу
В снігах ми гинем серед мли,—
Бо ми страшну вчинили зраду,
Свій край чужинцю продали!
І щоб побачить нам одлигу,
Щоб сонце вглядіть над людьми,
Потрібно, щоб народ наш кригу
Своїми ростопив слізьми.

Але ті сльози мусять бути,
Не тим, що льє тепер народ,—
Бо очі їх, морозом скуті,
На льод — такий же ронять льод.
Ті сльози мусять буть інакші:
Щоб кригу миттю роспекти,
Вони повинні будь гарячі...
Добудьте-ж ви тих сліз, брати!

Ідіть, і в дорогій країні
Такого ви знайдіть співця,
Щоб і журбу й думки орлині
Міг наливать в чужі серця;
І хай про нашу кривду й скруту
Він зложе спів з таким вогнем,
Щоб людську душу, льодом скуту,
Він вкрив нечуваним жалем.

І як народ себе пізнає
І ті, що продали народ,
Проронять море сліз безкрає —
Гарячих сліз на кріпкий льод,
І льод той стане роставати,—
Тоді лиш ніжна та знадна
Нас привіта, як люба мати,
Довічня світлая весна!

Але співцю тому скажіте,—
І хай це вчує цілий мир,

Що за ярмо, слізми розбите,
Впаде він першою з офір.
„Ідіть-же!“ — І пішли ті люде,
І розійшлася вість кругом,
Чим можна увільнити груди,
Суворо здавлені ярмом.

І почали співця шукати,
Щоб міг розчулить їх до сліз,
І за свою країну — мати
Себе в офіру щоб приніс;
І одшукався він в народі, –
Та не між дук, не між панів,
Не в шовком прибраній господі,
А у халупі, між рабів.

І він, що побивавсь од суму,
Що бачив тільки царство хмар,
Таку зложив про волю думу,
Що світ замер, не мов од чар.
І вчувши спів про гніт народа,
Де обіцявсь і рай і суд,—
Сльозами понялась природа
І заридав невільний люд.

І впали сльози ті пекучі
На заморожені лани
І ожили квітки пахучі
Під райським подихом весни,
І сколихнулось царство льоду,
І боячись лучів тепла,
Зіма, забравши злу негоду,
На дальню північ утікла...

Але, тікаючи, безсила,
Під тиском дужчого борця,
Вона з орканом захопила
І ненависного співця;

На безпросвітную чужину
Його закинула і там
За відрятовану країну
Співець той наложив життям.

Та не забули про визвольця
Брати, що встали в царстві мли,—
І тіло славного бездольця
Вони в свій край перенесли,
І поуз хвиль ріки — Славути,
Де він здійнявсь на люту тьму,
Де він співав, щоб край роскути,
Могилу вивели йому.

І славна стала та могила,
Як ні одна з могил у них,—
В ній полягла велика сила,
В ній незрівняний дух затих...
І протоптали тут широку
До місця, де спочив співець,
І ходить люд туди що—року,
Щоб положить з квіток вінець.
І научаючи дитину,
Промовить: „памьятай дитя,—
Се той, що за свою країну,
Як вірний син віддав життя".

Ів. Стешенко.

1906 р.

Надруковано в київському журналі „Шершень" 1906 р. в № 8, ст. 2, 3 і 6.

На спомин Т. Шевченка.

Тихо — тихо Україна зневолена спала...
Плили зорі над землею, находили хмари,
Плили довгиї години, а ніч не минала...

Часто зірка серед ночі дивилася в хати,
Пригрівала всіх нещасних, сиріток ласкала,
Роздивлялася, чи в діток є рідная мати...

Раз над бідним сиротою свій промінь спинила
Тая зоря й зажурилась, і даром високим,
Та вогнем своїм небесним його наділила,

Щоб почуття в душах братніх на вік не поснули.
І будив людей він словом палким та розумним
Щоб ненавидів люд рабства своїм серцем чулим!

І лунала його пісня плачем о-півночі,
Ворогів наскрізь проймала, гриміла грозою,
Обікраденому люду роскрила вмить очі!

І коли його за правду далеко заслали,
Тихі й смутні та журливі з пустині Арала
Ті пісні до душ кріпацьких сумних долітали...

Та зломився під вагою тяжкої неволі
Проводирь святих думок, що вбогих прославив,
Що за вільність їх боровся, не бачивши волі!

І як день тієї волі, що ждав він, настане,
Боротьбу його завзяту в-ночі з ворогами,
І замученую душу усякий спомьяне!

Христя Алчевська.

1906 р.

Надруковано в журналі „Рідний край", що виходив в Полтаві, 1906 р., № 8, ст. 6.

На спомин Т. Шевченка.

(На 26 Лютого 1906 року).

Всей день Україна ридала,
Як ще не ридала нікóли —
Тараса на віки ховала,
А з ним і чудовеє слово.

В сей день замовк той, хто про долю
Лихую Вкраїни співав;
Замовк той, хто все її горе
Своїм серцем чесним пізнав,

Хто чув, як Вкраїна ридала,
Як всюди лиш горе жило,
Хто чув, як кати панували,
В кого серце чесне було.

Заплакала гірко Україна,
Її степи й гори заридали,
Заплакала гірко сиротина,—
Тараса на світі не стало!

Спи-ж тихо, наш рідний співаче,
Спи-ж тихо в землі, неборак!
За тобою Вкраїна вся плаче,
Бо ти був їй рідний козак.

Спи, бо скоро вже правда настане,
І правда, і щастя, і доля,
І пісня твоя залунає
По всій Україні на волі!

В. Тищенко.

1906 р.

Надруковано в збірнику його віршів під заг. „Перші згуки". Збірник поезій. В. П. Тищенко. Прилуки, 1906 р. ст. 39—40.

Вічні згуки.

Замовкла бандура, покояться струни —
Покрив їх нанесений порох,
Ні згуку не чути, лиш тихії луни
Бренять, мов віддалений шорох.

Лиш тихії луни у темряві ночі,
Мов голос молитви святої,
Пливуть в моє серце і серце тріпоче,
Як скроплене листя росою.

Замовкла бандура, лишилися згуки,
Рукою майстерною злиті,
І гоять на серці пекучії муки,
І мрії скриляють розбиті.

О, згуки величні! вам смерти немає,
Хоч вмер ваш творець незабутній,
Ви з нами до віку, бо те не вмірає,
Що витворив Геній могутній.

Насунуться хмари з страшними громами,
Завіють оркани північні,
А тихиї згуки все ж будуть над нами
Бреніть не заглушені, вічні.

1906 р. *Ів. Федорченко.*

Надруковано в київському журналі „Шершень" 1906 р., № 8 ст. 6.

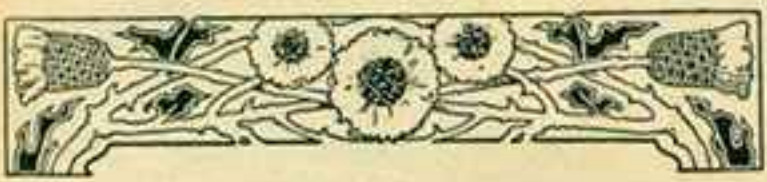

Батьку Тарасу.

Ти не вмер, наш любий батьку,
Бо вмерти не можуть
Твої думи: вони живі
І по світу Божім
Скрізь лунають,— научають,
Як правдою жити,
Людей добрих шанувати,
Вкраїну любити.

І. Вороньківський.

1907 р.

На Тарасовій могилі.

Устань, батьку, подивися,
Що діється в світі:
Встали долю добувати
Усі твої діти:
Встали щиро — усю силу
Оддають на діло
Це святеє, — і вже лихо
Трохи заніміло, —
. . . . . .
Прокинетьця наша доля —
Кобзарі заграють,
Твої пісні, заповіти
Кругом залунають,
Царство щастя і любови
Між людьми настане,
Ненька наша Україна
Знову раєм стане!
. . . . . .

І. Вороньківський.

1907 р.

Обидві пієси І. Вороньківського надруковано в збірнику його віршів під заг. „Вірші“ І. Вороньківського. Чернігів, 1907 року ст. 19 — 22.

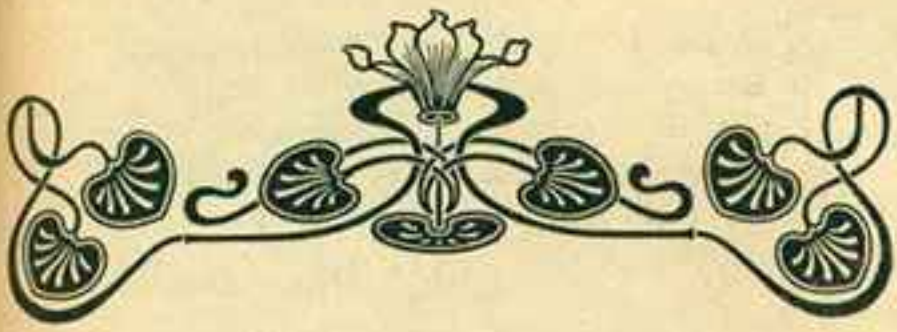

На роковини Шевченка.

Батьку мій Тарасе! тебе я шукаю,
Господь про те знає, де тебе знайду;
Оглянься на мене, бо й я шкандибаю
По твоїм стернистім, колючім сліду.

Ходить я учуся, ридаю й сміюся,
Може, Бог поможе й мині перейти
Шлях оцей нерівний до тебе, Татусю,
На гору Чернечу спочити прийти.

На любую раду, на тиху розмову,
До твоєї хати, де предвічний гай,
Там твоя оселя — висока могила,
Над Дніпром широким вічний там твій рай.

Там вітер горою застогне, повіє
Аж земля здрігнеться, як загомонить
Правда із могили, тай знову німіє,
Бо нема куточка на світі їй жить...

Од віку й до віку з твоєї могили
Сіятиме слава, що ти сам придбав,
На спомин зоставив думи сизокрилі,
А сам з цього світу десь помандрував...

Батьку мій Тарасе, тебе я шукаю,
Сам Бог тее знає, де тебе знайду,
Оглянься на мене, — бач я шкандибаю
По твоїм широкім і вічнім сліду.

Грицько Гайдамака.

1907 р.

Надруковано в полтавськім журналі „Рідний край" 1907 р. № 9 ст. 6.

На спомин Шевченка.

Його життя усе згубили,
За те, що чуле серце мав,
Що мав таємні, дужі сили,
Свою Україну кохав;
Що не зумів глядіть байдуже,
Як люд в неволі пропада,
Як у петлі безправья туже,
Весь вік недолю проклина.
І от зьявився світ бажаний —
Безсмертний батько наш Тарас:
Настав той час давно жаданий,
Коли повидніло й у нас...
То невмірущий геній сяє,
То незабутній наш Тарас
Дітей України збірає...
Настав, пробив бажаний час:
Усі, хто мав ще хоч краплину
Живих бажаннів і надій,
Хто не забув іще Вкраїни,
Хто не скалічив розум свій,
Усі, всі ті зійшлись до купи
Під стягом генія — борця, —
Одним бажанням — праці, праці,
Палали щирі їх серця...
Вони хотіли повернути
Минулу долю України,

Хотіли доленьку добути
Із під великої руїни:
Хотіли правду насадити
На своєму — чужому полі,
Людей пригнічених збудити,
Покликать їх до світла, волі,
Сумуй, сердешна Україна,—
Згубили генія — борця —
Твого возлюбленого сина,
Твого найкращого співця!..
Але ж не в силах доля злая
Живую душу закувати,—
Вона живе і жити буде,
До правди буде призивати.
Тарасів голос невміручий
Нас всіх до праці повертає —
Це світ чарівний, світ живучий,
Він шлях до волі освіщає...

Петро Загорисвіт.

1907 р. 10 Лютого.
Катеринослав.

Надруковано в полтавському журналі „Рідний край" 1907 р. № 9 ст. 6.

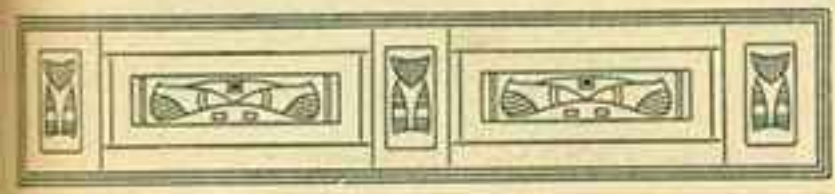

На Шевченковій могилі.

Краще-б сю могилу зрівняло з пісками,
Навіть, щоб і сліду не знати було,
Щоб вона стояла не вкрита квітками,
Щоб каміння гостре на неї лягло!
Краще-б сю могилу густим лісом вкрило
Та терном колючим стежки заросли,
Щоб гук не доходив, щоб вітрові крила
Голосу людського сюди не несли!
Краще-б сю могилу та хвиля ізмила
І навік покрила покровом важким,
Щоб її забули, її не томили
Та не зневажали спогадом таким...

Надія Кибальчич.

1907 р.

Надруковано в журналі. „Літературно-науковий вістник" 1907 р. кн. V за Май, ст. 224. На жаль, авторка не додала ніякої замітки до своїх віршів, а набуть так, що їх викликали недоладні вчинки де-яких одвідачів могили Т. Шевченка, що про їх так багато писано, див. напр. ст. Ф. Матушевського: „Посѣтители могилы Т. Шевченка" в жур. „Кіевская старина" 1903, № 2 ст. 207—294.

На 46-ті роковини Т. Шевченка.

Ти не вмер, ти тут завжде живий,
Бо „дух свят" не вмірає ніколи...
Його частки — Кобзарь голосний
Твій про те найгучніше гомóне.

Всі покривджені в світі людьми,
Не пригрітиї прóмінем сонця,
Покалічені лихом з весни,—
Мають в йому свого оборонця.

А що правда, та воля ота,
Що глумились весь вік над тобою,
То вони, наче мрія свята,
Сяють нам провідною зорьою.

Через те від високих палат
І до кожної вбогої хати
Твій „Кобзарь" — є жаданий нам брат,
Чі сестра — жалібниця, чі мати.

Як той круг розгорта по воді
Без упину широкеє коло,
Так немає упину й тобі,
Бо... „дух свят" — не вмірущий нікóли.

П. Мирний.

Надруковано в полтавському журналі „Рідний край" 1907 р. № 9 ст. 2.

До Кобзаря.

Кобзарю наш! хвали не треба
Твоїм пісням, твоїм думкам,—
Немов зоря з ясного неба
Вони пів-віку сяють нам!

Та ще ясніш зоря блискуча
Твоєї слави засія,
Коли згадать, яка живуча
Була та думонька твоя:
Ти не позбувсь думок юнацьких,
Не одцуравсь,— ні в полоні,
Ні в диких нетрах азіяцьких,
Де довгі роки йшли сумні...
О, часто думка молодая
Промінням грає, як зоря,
Не мов прудка орлиця тая
Під хмари високо ширя;
Та роки йдуть... весна минає
Тих молодощів золотих,
Життя багато навіває
Розчарування, дум смутних...
Холоне серце, гасне мрія,
Як сонце в хмарних небесах,
Зникає смілива надія,
Замість одваги — в серці страх...

І коли думка жалібниця
Колишні пóриви згада,—
Юнацьких років зоряниця
Встає — журливая, блідá:
„То був весняний шум потока,
То безрозумний ряд химер,
То мрії пóмилка глибока,—
Пора одуматься тепер!..“

Юнацька мрія одвернеться,—
Іде других шукать вона...
Душа ж холодна зостанеться,—
Як пустка кинута, сумна...

Не дай Господь дожить до того,
Щоб віру щиру загубить,
Позбуться пóриву святого,
Руками думку задавить!

Кобзарю наш, почуй благання
І жить навчи нас так, як ти:
Щоб найсвятіші поривання —
Аж до могили донести.

Олена Пчілка.

19 Лютого, 1907 р.
Полтава.

Надруковано в журналі „Рідний край“ 1907 р. № 9, ст. 3.

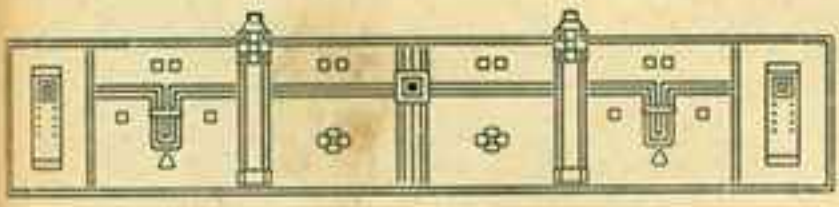

На спомин Т. Шевченка.

Глянь, Тарасе, рідний батьку,
З високого неба,
Що Вкраїна збірається
Будувать для тебе.
Рідні діти України,
Треба памьятати,
Кого, коли, і завіщо,
І як споминати.
Ви ввійшли вже трохи в силу,
Стали вже на ноги,
Треба тільки держатися
Своєї дороги.

Г. Корнієнко.

Надруковано в журналі „Рідний край" 1908 р. № 7 ст. 4. Тоді вже дозволено було збірати жертви на памятник Шевченкові у Київі, і земляки заходилися коло цієї справи, то, мабудь, про це і згадує автор в цих віршах.

На роковини Т. Шевченка.

Летіть, думки, летіть, не гайтесь,
Летіть швиденько, не спиняйтесь
Нігде, летіть мерщій в сей день:
Туди, де Дніпр реве широкий,
Де хрест маячить одинокий,
Де спить кобзарь палких пісень.

Там ви, думки мої, спиніться,—
Могилі рідній поклоніться,
До праху батька припадіть!..
Бо я, закинутий в чужину,
Не маю змоги на Вкраїну
Укупі з вами полетіть!—

І. Левченко.

1908 р.
г. Баку.

Надруковано в журналі „Рідний край" 1908 р. № 7 ст. 4.

Т. Г. Шевченкові.

Синє море тихо грало,
Хвилі хлюпались злегенька,
Вибігаючи на берег,
Жартували з ним любенько.
Шепотіли, гомоніли,
Любі речі розмовляли,
Розважали сумний берег
І з камінням загравали.
Ясне сонечко над гору
З неба чистого скотилось
І блискучими огнями
Скрізь по морю заіскрилось,
Потім сіло за горою,
Іще раз воно любенько
Осміхнулося на землю
Й позирнуло скрізь ясненько.
Далі впало геть за хмару,
Тай заплющило очиці,
Забажавши упокою,
Уступило місце нічці.
Край берега, по каміннях,
Тільки промінь його сяє,
Та відбившись од берега,
Перлинами в хвилях грає...

А по морю, по синьому,
Корабель новенький плине,
На Вкраїну він багатства
Несчисленну силу двигне.
І йому раденькі хвилі:
Зустрівають, обіймають,
Жартуючи, превеликий
Корабель той підганяють,
Тихесенько, любесенько
Море хвилями вітає,
Наче дівча козаченька
Вперше любо обіймає...

Сіло сонце. Де взялися
Преграшенні вихри злиї.
Подихнуло море грізно
І схопилось вмить із ними.
І клекоче грізне море,
Аж реве, аж завиває,—
Кораблеві великому
Ходу на морі немає.
А вихри не потурають:
Вони дужче з морем грають,
Здіймаючи в гору хвилі,
Аж до неба досягають.
Аж ревуть, аж стогнуть, виють,
Стовпи грізні поробили
І між ними корабель той
Пребагатий закрутили.
Довго кидали, крутили,
Затопляючи водою,
А таки не затопили:
Незагинув він з бідою.
Хоч вихри зірвали з нього
Й паруси його, всі снасті,

Та спасла його хвортуна
Не дала йому пропасти...

Зтихли вітри. Мовчить море,
Хвилі також замовчали
І кораблик знівечиний
Знову любо завітали.
Хоч не просто,— пливе боком,
І не цілий, а побитий,
Доплив таки до берега,
Дуже хвилями підбитий.
І багацства несчисленні
В злу хвортуну не згубив він,
Все вповні приніс Украйні,
Бо для неї тільки й жив він.

Святий образ, поки живий,
Буду в серці я ховати,
І безщасному страждальцю
Покій в Господа благати.
Я не маю тії сили,
Щоб розвіять твоє горе,
І не вмію помогти я,
Хоч виплакав сліз я море.
Іще плакати я буду,
Святий образ твій носивши;
Між богами мировими
Ти, мій боже, найяснійший...

Хмара.

1907 р.
Катеринослав.

Надруковано в газеті „Світова зірниця" 1907 р. № 9 ст. 6—7.

Кобзарь Т. Шевченка.

В годину смутку я вітаю
Думкáми десь в недосяжнім...
Тоді „Кобзарь" я розкриваю
І наче з батьком ражусь з ним.
Він почуттям моїм керує,
„Кобзарь" цілюще вміє грать,—
Хоч сльози лью, а не горюю,
Я радий з ним і сумувать!..
Сумую з ним я за Оксану
І за зруйновану Вільшану,
І за Ярему Галайду,
На „свято" вкупі з ним іду,
І на бенкеті у Лисянці
Дивлюсь на гайдамацькі танці,
Ховаю з Гонтою синів,
Бью за згнущання ворогів;
Нещасну бачу Катерину
І Івася, її дитину,—
Їх бачу всіх перед собою —
І так бажав би я душою,
Щоб панувала всюди воля
І з нею правда і любов,
Щоб засіяла краща доля
І не лилася більше кров;

Щоб боротьба за істнування
Людей до кривди не вела,
Щоб всі думки і поривання —
Любов братерська пойняла.
Про це Шевченко без упину
З плачем на кобзі вигравав...
Любив він волю до загину —
І нам любить заповідав!...

Валентин Війченко.

17 Лютого 1908 р.
Феодосія.

Надруковано в жур. „Рідний край“ 1908 р. № 9, ст. 6.

В Шевченкове свято.

Діждались знов ми Шевченкових днів...
Всміхнулась „заплакана мати"
І радісно стала коханих синів
На берег Дніпра виряжати,
Де спить — спочива під залізним хрестом
Великий співець України,
Щоб там поклонились вони всі гуртом
Своїй заповітній святині...
О, ненько — Вкраїно, і ви земляки!
Святкуйте велике це свято,
Але не забудьте й про тих бідаків,
Що мусять далеко конати!..
Вони — безталаннійші з ваших братів! —
З-за ґратів тепер виглядають
І змоги не мають в те місце прийти,
Де батька Тараса вітають!..
Вам — воля, вам сонечко з неба блищить
І свіжий вітрець повіває, —
А їм тільки й чуть, як залізо брязчить,
Та серце нудьга розриває...
Вклоніться ж за них до сирої землі
Могилі славетного тата
І нишком шепніть, через що не прийшли,
Сердешні, вони на те свято...

З. Ткаченко.

27 Лютого 1907 р.

Надруковано в журналі: „Рідний край" 1907 р. № 10, ст. 4.

На вічну память Т. Шевченкові.

. . . . . Возвеличу
Малих отих рабів німих!
А на сторожі коло їх
Поставлю слово.
Т. Шевченко.

Без мови немає народу,
Як сонця без сяйва й тепла,
Як волі, де гноблять свободу,
Як квітці без корня й стебла.
Тим ріднеє слово в народі
Живе і росте з ним повік,
А вмре — то й народові годі
Шукати поради та лік.
Найближче, виразне, палюче
Простісінько в душі летить.
Там сили розбуркає дужі
І вкаже їм славну мету —
За ними й недбалі й байдужі
Встають на роботу святу!

Народнє українське слово
Скрашали колись кобзарі —
І золотом сяяла мова
Ще в тій стародавній порі.
І пісні, і думи лицарські
Народові склали вони,
Ще й досі ті твори кобзарські
Не вмерли, як правди сини.

Народ за свого вже уряду
До вільної волі доріс
І слово свободи на Раду
Тоді він для кожного ніс.
Тим словом огненним карали
По Вкрайні своїх ворогів,
За право народнє збірали
Борців до свячених стягів.
З тим словом Украйна міцніла,
До світла, до правди ішла,
І кривда од його німіла,
І рівність в народі жила.
Бо пташкою слово літало,
Як іскра огненне було,
За правду народ піднімало,
З козацтвом на волі жило!

Приборкали волю Вкраїни,
І душу, і слово її,
Зазнать довелось і Руїни,
Як зрадили діти свої.
Бо внуки Великого Лугу
Хапалися рідне забудь,
Дали свою неньку в наругу,
Аби собі панства добуть;
Побігли юрбою до зради,
Щоб мати за те крепаків,
І кинули люд без поради,
Бо стали пани з козаків...
А з рідної мови зробили
Сміховисько, глум для людей —
До жарту її притулили,
Казали: „це мова дітей!..“
І з слова свого глузувати
Не хто ж, як самі, зачали.

І мову живою ховати
В труну забуття оддали.
А зрікшись живої святині,
Зубожили душі свої,
І стали катами отчизні,
Пригнобивши душу її...
Оддавши ж на глум, на поталу
Все рідне, з тяжкої пітьми
Вмірали духовно й помалу
Себе поховали сами!..

Тарасе! З тяжкої могили
Ти словом Украйну збудив,
І рух найсвітлішої сили
Ти в душі зубожені влив!
Ти рідну занедбану мову,
Як неньку свою, поважав
І славну дорогу їй нову
В народне життя показав.
Ти в скривжене слово коштовне
Чогось чарівного налив —
І стало краси воно повне:
Ти знову його окрилив!
І словом багатим та дужим
Ти щиро про все росказав,
Синам підневольним, байдужим
Ти волю і світ показав.
Ти ним удовиці Украйні
Вернув її рідних синів,
Вказавши на вчинки доганні
Й на тяжкі помилки дідів.
Отчизну кохаючу кревну,
Та й инших казав не забуть,
Незгоду славянську непевну
Ти в згоду бажав повернуть.

Щоб краще жилося народу,
Будив ти думки й почуття
Про волю, братерство й свободу,
Про щастя, про світле життя.
В своїм „Кобзарі" — заповіті
Ти висловив мрію свою,
Щоб всі на широкому світі
Збратались в єдину сімью.
Ні лихо, ні тяжка неволя
Тебе не спинили проте,
Бо віра у правду ніколи
Не зрадила серце святе.
Ти просто ішов по дорозі,
Куди тобі геній казав,
Апостолом правди небозі
Україні-неньці ти став.
Ти сіяв, щоб люде зібрали,
Для брата ти вік працював,
Щоб люде всі рівними стали,
Ти всіх і молив, і благав...
Ти сіяв зерно без полови —
І слово те в світ понеслось,
І з ростком добра та любови
У серці людськім принялось.

Нехай же те слово несеться
Ще ширше між людом собі
І в памятник слави складеться
На вічную память тобі!
Нехай же те слово не вьяне,
Росте та міцніє в кінець
І діжде, що вільні славяне
Зівьють тобі згоди вінець!
Нехай же те слово на світі,
Як вираз найвищих ідей,

Для всіх стане знаком освіти,
Свободи й братерства людей!
Так спи ж тепер, сине отчизни,
Нащадку гетьманів-батьків,
Ти слава, ти міць України,
Козак над усіх козаків.

Сергій Павленко.

1908 р.

Вірші ці скомпоновано автором ще в 1889 році і того ж року надруковано їх в журналі „Зоря" № 6 і 7, ст. 117—118, а потім вони були значно перероблені автором і надруковані в газеті „Рада" 1908 р. № 47, в якій переробці і містимо їх в цій збірці.

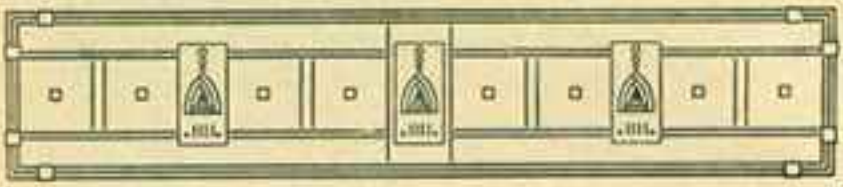

На вічний спомин Т. Шевченкові.

Батьку наш Тарасе! тебе споминаєм:
Святкує Вкраїна твій день роковин;
Не забудь же, батьку, дітей України,
У день цей великий думкою прилинь.
Думаєш ти, може, що тебе не треба?
Гадаєш, не треба вже співом будить?
Думаєш, та думка, що ти нам зоставив,
Вже вільно, як пташка, по світу летить?..
Посіяв ти правду на рідному полі,
Думаєш — зорею ясною зійшла?
Ні, кривда, як хміль той, пишає — панує,
І доля Вкраїни у найми пішла.
І вітер той буйний, як в добу осінню,
По небові хмари сумнні нагнав,
Дніпро, як той батько, дітей відділяє
І заміж багато за Амур віддав.
О, любий татусю! Коли-б ти побачив,
Як рідну оселю твій люд покида,
Бо рідна Вкраїна його не вітає,
В далекій країні він щастя шука.
Та посеред лиха, на це святкування
З кобзою гучнóю до нас прилинй,
У день цей, великий для всеї Вкраїни,
Українським дітям тугу розжени.

Ти море бурхливе цілий вік проплавав,
Від нас як той місяць за хмару зайшов,
Та хвилі бурхливі тебе не здолали,
В душі своїй захист від бурь ти знайшов.
Так, любий татусю! Хоч досі зелене
Жито, що посіяв, — та гарно зійшло;
Хоч дуже багато його потоптали,
Та все не повьяло, а в зе́рно пішло.
Багато морози його попалили,
Зійде ж ясне сонце, землю приласка,—
І знов зеленіє нива твоя вбога,
Знов жито зелені паростки пуска.
Благослови ж, батьку, з високого неба
Ниву, що ти словом своїм засівав,
Що своїми слізьми поливав так рясно,
Що їй урожаю так щиро бажав!

Л. Вельменко.

1909 р.
Люботин (Харьківщина).

Надруковано в журналі „Рідний край" 1909 р. № 5 ст. 3.

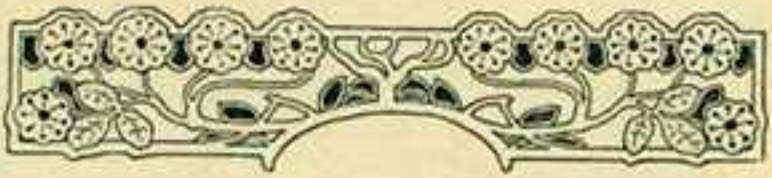

До Тараса Шевченка.

Ти могутньою рукою
В моє серце молодеє
Уложив на віки вічні
Все хорошеє, святеє.
Прочитавши твої думи,
Моє серце стрепенулось
Та до рідної країни
Щиро, чуло привернулось.
Ти навчив мене кохати
Україну, нашу мати,
Вивчив волю шанувати,
Правди в світові шукати.
І посіянеє слово
В душу глибоко запало,—
Вірю, вірю, мій Учитель,
Що воно там не пропало.

Галя Ковбаріана.

1909 р.
Острогожск. (Воронеж. губ.).

Надруковано в журналі „Рідний край" 1909 р. № 7 ст. 6.

Памяці Шэвчэнкі.

Ад гасцінца да гасцінца,
Ад хаты да хаты
Звініць кобза украінцам
Аб вялікім сьвяту:

Уся чыста галасіста
Ўкрайна маладая
Свайго „бацьку" кабзарысту,
Важна ўспамінае.

Мейсцэ даў яму пачэсьне
Бедны і багаты;
Распеваюць яго песьні
„Парубкі", „дівчаты".

Эй, бо песьня кабзарысты
Ад краю да краю,
Плыве вольна — расхадзіста,
Перашкод ня знае!

Сам ён многа меў нядолі,
Крыўды, паніженьня,
Ды не здрадзіў жэ ён волі,
Волі і сумленьня,

Дух збудзіў свайму народу
Сваім гучным словам,
Навучыў любіць свабоду,
Родны край і мову.

Яго „бацькам" ахрысціла
Памятна Украйна.
Эх! і нам будзь бацькам мілым,
Украінчэ слаўны!

Плывучы ў даль, твая песьня
Гасьцінцам ня вузкім,
Нашла одгалас пачэсьне
Ў серцы беларускім!

Янук Купала.

26/11 1909.
Вільня.

Вірші ці відомого білоруського поета Я. Купала надруковано в білоруському журналі, що з 1906 року виходить у Вільні, під заг. „Наша Ніва", за 1909 рік № 11, ст. 155. Друкую без переклада, бо для кожного українця вони зрозумілі, і таким же правописом, як у автора, при чім поясняю, що Ў виговляється скрізь, як В.

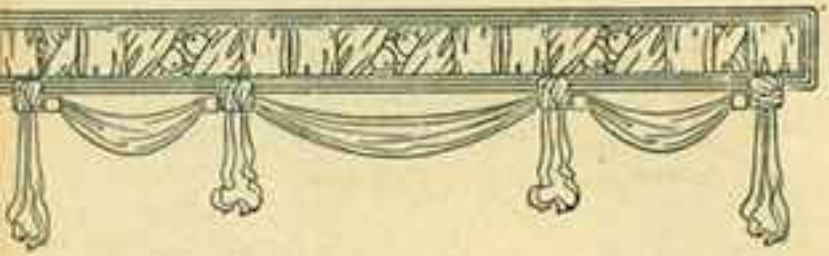

Памьяти Т. Шевченка.

Минають все роки, за ними й хвилини,
Як „батька“ не стало в живих;
Того, що кохала уся Україна
І котрий був батьком для всіх.

Усі на Вкраїні були його діти!
Він плакав за всіх та страждав,
І щиро народ свій умів він любити —
Бо горе народне він знав.

Він чув своїм серцем усяку недолю,
Бува, як лучалося з ким...
І як же він бився за спільную волю!
А волі жадав він усім!

Він бився за правду, він бивсь за просвіту
Бездольного брата свого,
Що був він одягненний в латану свиту
І сонця не бачив того...

І сонечко ясно над ним засіяло:
Вже й волю дали за для всіх
І скоїлось горе нове тут: не стало
Тебе, наш Кобзарю, в живих!

Душею ж ти й досі живий на Вкраїні,
Бо пісня твоя не умре:
В палацах, в будинках і в бідній хатині
Вона, як і перш, там живе.

Г. Кернеренко.

1909 р.

Надруковано в збірнику його творів під заг. „Менти натхнення" Грицька Кернеренка. Гуляй-поле. (Катеринос. губ.) 1910 року, ст. 69.

Pamiaci T. Šeučenki.

(25 Lutaha 1909).

Słahodnia na Ukrajnie wialikaje świata:
Ŭ dzień hety radziŭsia piawiec „Kabzara".
Na ŭsich i pawaha, i strojnyje šaty,
I pieśni nia moŭknuć swajho pieśniara.

Prasłaŭnamu baćku ŭkrajinskaj praświety
Pakłon bje razbudżena ŭsia starana,
Dniaprowyje wody talkujuć ab hetym,
I dumaje dumu stepoŭ cišyna.

Pieśniar — kabzarysta nikim nie zabyty:
Jak žyŭ dziela pieśni, tak s pieśniaj nia ŭmior:
Zdabyŭ sabie sławu nie z marmurnaj plity,
A s sloŭ, što nia kryše ni wiek ni tapor...

. . . . . .

Bywajuć upadki,— lud stohnie baleśnie:
Pieśniar pajawiŭsia, i ŭciechi žwiniać:
Pieśniar umiraje... a peśnia?.. a peśnia?..
Ech! kamieniu tolki nie dana paniać.

Żywie heta pieśnia, jak wichar kłakoče
Nad lesam mahiliš, nad čmoju biažyč,
Zrywaje zapory i bramy łamoče,
I kryūda niamieje, i zmoha dryžyč.

Kaliś oklik pieśni i świet nam admienie,
Adsłonie druhije puciny žyčcia,
Ščaśliwaści jasnaj uzojduč pramieńnia,
Akwiecicca dolaju lepšaj ziemla.

Dyk daj-že češč pieśni na Ūkrajnie! za Ūkrajnaj
Toj kožny, chto praūdy nie zdradziū žywoj;
I ūspomnimcie „baču", što pieū niezwyčajna,
Što sławie ūkrajinskaj słužyū ūsiej dušoj.

O słaūny ūkrainče, syn wierny naroda!
Ty rodnaha słowa ū słabie nie hłušyū,
Ciarpieū i wučyū, jak ciarpieč u niahodach,
Až lud twoj paniaū, čaho ty jaho ūčyū.

Na poūdzień, na poūnač, na ūschod, zachad sonca,
Na kobzach ludzkich duš twoj hraje „Kabzar".
U chatce, ū pałacy, ū ciamnicy, ū karčomce
Kałoziš ty sercy, jak zwonam zwanar.

I k nam twajo słoūce nie raz daletała;
My słuchali ūcieśna, što baje susied.
Ciapier-že niasiom liść k wianku twajej chwały,
Prymi, brat, i naš biełaruski prywiet!

Janko Kupała.

Вірші ці, як видно з дати, скомпоновано в 1909 році, хоч того ж року були другі вірші талановитого білоруського поета Я. Купала, присвячені Т. Шевченкові (див. ст. 237); надруковані ж вони в збірнику віршів під заг. „Huśtar" — Janka Kupała. Wyd. A. Hryniewicza. Pieciarburch, 1910, ст. 59—60. Подаю їх разом з українським перекладом, що скомпонував для цього збірника П. Конопацький.

ПАМЬЯТІ Т. ШЕВЧЕНКА.

(26 Лютого 1909 р.).

Великеє свято тепер на Вкраїні —
Зібрались поважно сей день зустрічать:
Вродин це Тараса тепер роковини,
„Кобзарь" всім на думці і співи бренять.

Чолом ми, Тарасе, тобі за просвіту!
Збудив ти Вкраїну, од сону збудив...
Це й хвилі Дніпрові голосять по світу,
Вже думкою сею і степ зашумів.

Поета Тараса ніхто не забуде:
Як жив тут у пісні, так і буде жить...
Цей памятник вічний, аж доки тут люде,
Не може вік знищить, ні молот розбить.

Бува часом лихо й зітхання зловісні —
Кобзарь появився, і втіха вже гра,
Кобзарь помірає... а пісня?.. а пісня?..
Хиба вже лиш камінь не чує й не зна!

Лунає ця пісня... могил не минає,
А часом над степом, над тьмою шумить;
Як буря шугає, ланцюги зриває...
І кривда німіє і всильство тремтить.

Колись то ця пісня відмінить світ цілий,
Відкриє нам инші дороги життя,
І правди проміння засвітять ще милі —
Вквітчається щастям рясненько земля.

Так нумо-ж цю пісню повік величати!..
Хто правду кохає і правдою жив,
Той мусить і „батька" Тараса згадати,
Що вірно родині до смерті служив.

Поете і вірний України сину!
Ти рідную мову в собі не здушив,
Терпів муки тяжкі, терпів за родину,
Аж люд зрозумів те, чому ти учив.

Палац, чи хатинка, чи в свято, чи в будень,
На кобзах душ наших твій грає „Кобзарь";
Чи схід, чи то захід, чи північ, полудень —
Владієш серцями, як дзвоном дзвонарь.
Не раз твоє слово й до нас залетіло —
Ми слухали пильно цю мову твою,
То й від Білорусів лавровий лист мило
Прийми, що несу тут, і честь віддаю.

Переклав *П. Конопацький.*

1911 р.
Одесса.

Памьяти Шевченка.

Співець великий,— син народа,—
Він і в неволі не мовчав,
А вколо лютилась негода
І ворон сторожем літав...
„Умреш!“ він кракав, „і з тобою
Умре Україна твоя,
І нишком пізньою добою
Сховає вас чужа земля“.
„Ні, не умре!“— сказала Слава,—
„Я роскажу його братам,
Що ніч сувора і лукава
Його убить хотіла там;
Він буде жить і вічно жити
І в світлі сонця, і у тьмі,
І будуть славить і хвалити
Його раби, колись німі!..“

Христя Алчевська.

1911 р.

Надруковано в Харьківській газеті „Южный Край“ 1911, № 10228 — 26 Февраля, а потім з де-якими поправками, під заголовком „26 Лютого 1911 року“ — в збірнику віршів Х. Алчевської „Вишневий цвіт“. Харьків. 1912 р. ст. 27. Передруковано тут із збірника.

На могилѣ Т. Шевченка.

(Великому сердцу печальника народнаго).

I.

Сердцу великому, злобой убитому
И у Днѣпра на могилѣ зарытому—
Вѣчный покой!
Спи, безпокойное, правду лишь знавшее
И за народъ свой родной пострадавшее,—
Спи подъ землей!

II.

Здѣсь похоронено сердце,
Убитое горемъ людскимъ;
Много имъ пѣсенъ пропѣто,
Думъ передумано имъ.
Спитъ это сердце глубоко,
Спитъ подъ сырою землей;—
Думы жъ и пѣсни безсмертны,—
Живы въ Украйнѣ родной!..
Сердцу великому снова
Я приношу свой поклонъ;
Вѣчная слава поэту,—
Да не забудется онъ...

III.

За народъ страдая сердцемъ,
И любя его душой,
Спишь въ сырой землѣ ты крѣпко
На Украинѣ родной.

И стоитъ твоя могила
Одинокая съ крестомъ:—
Передъ нею Днѣпръ широкій,
Да просторъ степей кругомъ.
Слышишь ты, какъ въ непогоду
Днѣпръ бушуетъ и реветъ,
Слышить ты, какъ въ лихолѣтье
Пѣсни твой народъ поетъ:—
Пѣсни тѣ, что самъ сложилъ ты,
Призывая волю въ нихъ,—
И твоей обрызганъ кровью
Въ этихъ пѣсняхъ каждый стихъ...

Ив. Бѣлоусовъ.

1911 р.

Надруковано в московському журналі „Нашъ журналъ" 1911 р. № 4.

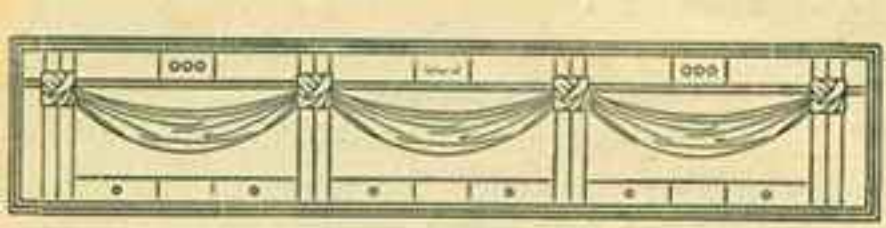

Т. Шевченко.

Онъ былъ ребенокъ, и порой
Его душа его мечтой
Горѣла съ дѣтской простотой.
Онъ думалъ: я имъ разскажу,
Гдѣ небо сходится съ землей...
Взойду на холмъ и погляжу.
И онъ взошелъ. Онъ на холмѣ.
А небо — небо впереди.
Досада горькая въ груди,
Рѣшенье быстрое въ умѣ:
— Вотъ обойду кустарникъ тотъ!.
И побѣжалъ онъ безъ заботъ.
Бѣжитъ... Вотъ кочка, вотъ цвѣтокъ
Мелькнулъ, качнувшись, между ногъ.
Вотъ онъ кустарникъ обошелъ,
Но передъ нимъ широкій долъ,
И зноя марево, какъ дымъ,
Все больше прячетъ неба даль
Тамъ, гдѣ рѣка свѣтла, какъ сталь,
Блеститъ извивомъ голубымъ.
Онъ думалъ: дальше побѣгу,
На этомъ скошенномъ лугу
Трава не будетъ мнѣ мѣшать! —
Спѣшитъ себя онъ утѣшать.

Вечерній воздухъ освѣжалъ
Лицо ребенка... Онъ бѣжалъ...
Лугъ безконеченъ. Все темнѣй
Кругомъ становится трава;
Темнѣй и неба синева.
Задорно щелкнулъ соловей,
Зарницы вспыхнули вдали,
И вотъ одна другой яснѣй
Зажглися звѣзды. И легли
Ночныя тѣни... Тихій лугъ
Тумана дымкой забѣлѣлъ.
Тарасъ почуствовалъ испугъ,
Остановился и присѣлъ;
Но глазъ усталыхъ не смежалъ.
Полна душистаго тепла
Ночь невидимкою плыла.
Подъ утро холодъ набѣжалъ,
И поборолъ ребенка сонъ:
Прилегъ, вздохнулъ и — замеръ онъ.
Его въ нѣмой отрадѣ сна
Лелѣютъ мракъ и тишина...
Разсвѣтъ. На ложѣ изъ цвѣтовъ
Очнуться мальчикъ ужъ готовъ.
Глаза раскрылъ онъ. Хлынулъ въ нихъ
Горячій свѣтъ. Испуганъ, тихъ,
Онъ осмотрѣлся: лугъ бѣлѣлъ
Росой, обозъ на немъ темнѣлъ.
Волы, колебляся, бредутъ —
И близь ребенка — тутъ какъ тутъ:
— Э, хлопецъ, цуръ тоби, дурной!..
Что говоришь? Смотрѣть пошелъ,
Гдѣ небо сходится съ землей?
Невозмутимъ усачъ хохолъ —
— Гайда! До хаты отвеземъ,
Поучитъ батько батожкомъ,
Садись сюда на облучекъ!..

Тарасъ усѣлся. Батожокъ
Отца, должно быть, не пугалъ:
Туда, гдѣ неба край сіялъ
Въ лучахъ восхода, онъ смотрѣлъ
Съ уныньемъ, съ тайною тоской —
Узнать онъ все таки хотѣлъ:
Гдѣ небо сходится съ землей?..

Прошли года... Прошли, какъ часъ...
Сидитъ сѣдой усачъ Тарасъ
Близь Орской крѣпости во тьмѣ,
Въ цѣпяхъ — съ тоской глядитъ во тьму —
И мыслитъ горестно: ему —
Какъ въ дѣтствѣ — было то давно, —
Увы! — весь вѣкъ не суждено
Увидѣть свѣтлый край такой,
Гдѣ небо сходится съ землей!..

Вірші ці надруковано в московській газеті „Раннее утро" 1911 року 26 Февраля № 46, в статті: „Батько Тарасъ", автор котрої *Павук-Вовченко*, згадуючи про те, як маленький Тарас мріяв про той край, де небо сходиться з землею, каже, що літ десять назад в якійсь поволжській газеті були про це надруковані чиїсь вірші, котрі зостались у його і він їх передруковує. Здається так, що ці вірші взято з ярославської газети „Сѣверный Курьеръ", де в 1901 році в № 12 були поміщені чиїсь вірші під заг. „Гдѣ небо сходится съ землей?", та, на жаль, я цієї газети роздобути не міг. Друкую так, як у газеті „Раннее утро".

До Кобзаря.

Поки будуть на Вкраїні
На бандурі грати,
Доти тебе не забудуть,
Кобзарю — наш брате.

Мов живая та бандура
В тебе під руками:
То співає, то ридає
Гіркими сльозами.

Розбудив ти нашу славу
Струнами своїми.
Вона встала, як живая,
В нас перед очима.

І воскресли перед нами
Славні козаченьки,
Залізняк та Морозенко,
І Ненька старенька,

І Дніпро, і степ, і море,
І в степу тополя,
І високая могила
І сирітська доля.

Хай же промінь теї слави
Нам до смерти сяє
І на працю для Вкраїни
Нас усіх скликає.

А тобі велика дяка,
Друже наш єдиний,
Що ти будиш нашу славу,—
Славу України.

Людмила Волошка.

1911 р.
Житомир.

Надруковано в журналі „Рідний край" 1911, № 11 і 12 ст. 1—2

Привид.

Ніч. Тихо, як в усі. І важко, і душно...
Замовк цілоденний гармидер і шум,—
І я у знемозі лежу непорушно,
Один, самотою, без сили і дум.
Весь день проминув в метушні і турботах,
Весь день був зужитий на працю гидку,
Ту працю, що лине в що-денних клопотах
Про власний добробут, у власнім кутку.
Доволі, над силу... Спокою, спокою...
Не треба нічого, байдуже про все,—
Знемігся на силах я, впав під вагою,
Нехай же хоч ніч забуття принесе.
Як тихо навколо. Зійшов срібнорогий
Мандрівець північний і все освітив,
Зирнув і до мене в покоїк убогий
І весь своїм лагідним світом залив.
Химерниї тіні прослалися долі
Від столу, завіс і квіток на вікні.
Лежу я, безсилий, позбавлений волі
І втоплюю очі в портрет на стіні:
Замислене чóло до-долу схилилось,
Поважний і змучений вираз лиця,
Неначе в нім горе всесвітнє відбилось...
І очі глибокі, сумні без кінця...

У шапці й кожусі і вуса козачі...
Не можу очей одвести, притягла
Мене якась сила могутня й неначе
Солодка дрімота всього поняла.
Як пильно, докірливо дивляться очі,
Немов би говорять... Ні, це не портрет,
Це в місячнім світлі зімової ночі
Стоїть він, живий, наш великий Поет.
Стоїть і з докором хита головою...
Мій Боже! либонь він говорить зо мною!..

„Півстоліття я дивлюся
З високого неба,
Виглядаю, та не бачу
Чого мині треба.
Над могилою моєю
Чорний ворон кряче
А душа моя убога
Сумує та плаче...
Сини мої, дочки мої,
Квіти — мої діти —
Знеможені, зубожені,
Морозом прибиті!
Виростав вас, доглядав вас
На втіху, та диво,
Сіяв зерно, сподівався
На добриї жнива...
Та ба! думка одурила,
Як і перш дурила —
Зледащіла, знікчемніла
Козацькая сила!
Пішли в найми, запродались,
Своє залишили,
Зацурали Україну,
Степи та могили;
Зацурали й свою мову
Землячки кохані —

Славних прадідів великих
Правнуки погані!..“

. . . . . .

І враз я прокинувсь... Химерною грою
Сріблясті проміння в вікні миготять;
Портрет на стіні... Але що ж це зо мною?
Чому в мене сльози на віях тремтять?

— Мій батьку коханий! Люблю я Вкраїну,
Її не цурався я, щастя моє
Я в ній покладаю, за неї я згину,
Дам молодість, силу, здоровля своє!
Але я знемігся... Не велит я дужий,
Як син свого часу, я духом хиткий,
Але до святих твоїх дум не байдужий
І в серці зберіг заповіт дорогий.
І всі ми такі... В нас приборкані крила,
Хробак песімизму нам серце сточив,
Але не зломив він любови до діла
І творчої сили він в нас не убив.
Таж сила — ознака *живого* народа,
Її ніщо в світі не може спинить,
Вона, як сама невміруща природа,
Будує, руйнує, щоб знову творить.
І прийде час слушний — вона стрепенеться!
Всіх нас поєднає, до купи зільє,—
Тоді і до нас, може, з неба всміхнеться
Повите журбою обличчя твоє.

М. Вороний.

Ці вірші, тільки без останнього уступу, були надруковані ршу в збірнику „Багаття“, що вийшов в Одесі 1905 року . 179 — 181), під заг. „Сон в ніч під 26 Лютого“, а вповні руковано їх в газеті „Рада“ 1911 р. 26-го Февраля в № 46 етім в збірнику віршів М. Вороного під заг.: „Ліричні поезії“ 1911 р. т. І, ст. 117 — 119.

На Тарасовій панахиді.

Дим од кадила розноситься хмарами.
Вгору, все вгору снується примарами...
Пісня ридає...
Сумно з свічками
Всі скамьянілі стоять, як мерці.
„Вічная памьять" з посмертними чарами
В душі лягає тяжкими ударами...
Журно вітає
Десь по-над нами
Тінь Кобзарева в терновім вінці.

Тільки-ж в серця з панахидними співами
Бьють переливами
Инші бажання,
Инші надії.
Груди тремтять і палаютъ в огні...
Думка літає над рідними нивами...
Жити ми хочем і бути щасливими!
Всі поривання,
Думи і мрії
Вилити грізно в діла голосні!

М. Вороний.

Надруковано в збірнику його віршів під заг. „Ліричні поезії", що вийшов у Київі 1911 року, т. І ст. 127.

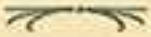

Памяти Т. Шевченка.

Я видѣлъ сонъ: на берегу высокомъ
Въ вечерній часъ я надъ Днѣпромъ сидѣлъ...
Вдали, внизу извилистымъ потокомъ
Старинный Днѣпръ синѣлъ...
Высокій крестъ, какъ хмурый стражъ могилы,
Былъ въ думу весь какъ будто погруженъ,—
И плылъ, дрожа, надорванно-унылый
Бандуры тихій звонъ...
Въ вечерней мглѣ къ кресту сходились тѣни,
И струнъ звенѣлъ чуть слышный переливъ...
И плакалъ хоръ печальныхъ пѣснопѣній
Подъ сѣнью скорбныхъ ивъ...
Казалось мнѣ, что подъ бугромъ могильнымъ
Томится онъ,— пѣвецъ родныхъ скорбей,—
Что онъ встаетъ... и падаетъ безсильнымъ
Подъ звонъ своихъ цѣпей...
Хоръ тихо пѣлъ... Душа сжималась болью
Въ отвѣтъ словамъ, исполненнымъ тоски,
И гасла пѣснь про счастье и про волю
Надъ тихимъ сномъ рѣки...

. . . . . .

Михаилъ Гальперинъ.

1911 р.

Надруковано в московському журналі „Рампа и жизнь" 1911, № 9.

* * *

Съ верховьевъ Днѣпра въ Зауральскую степь
Влачилъ онъ желѣзную, тяжкую цѣпь.
Его провожалъ со штыками конвой,
Онъ долго томился въ казармѣ глухой,
Отъ жизни вдали, въ молчаливой тиши,
А думы и пѣсни рвались изъ души.
И вотъ онъ передъ нами съ открытымъ челомъ,
Весь въ блескѣ и славѣ,— и лавры кругомъ!
А думы его, какъ тогда, не молчатъ,
И пѣсни его въ Украинѣ звучатъ!

В. А. Гиляровскій.

Надруковано в московській газеті „Русское слово" 1911 р. 27 Февраля № 47, в ст. „Памяти Т. Шевченка". Продекламовано автором експромтом перед бюстом Т. Шевченка, уквітчаним лаврами, на юбилейному вечері, що одбувся в честь Шевченка в Москві 26 Февраля 1911 року.

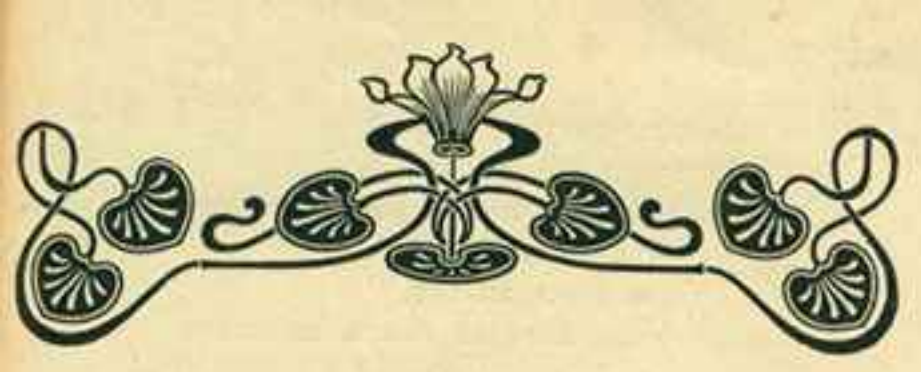

На могилѣ Т. Шевченка.

На обрывѣ крутомъ,
Высоко надъ Днѣпромъ,
Надъ пучиной холодной, глубокой,
Гдѣ гуляютъ валы —
Вырываясь изъ мглы,
При лунѣ блещетъ крестъ одинокій.

Подъ крестомъ тѣмъ почилъ,
Кто Украйну любилъ,
Кто страдалъ и болѣлъ за родимую,
Тотъ, кто въ думахъ своихъ,
Въ смѣлыхъ думахъ святыхъ
Воспѣвалъ ее, нѣжно любимую.

Много лѣтъ онъ страдалъ,
Много лѣтъ не видалъ
Дорогой его сердцу Украйны...
Тихо все. Все молчитъ —
И могила хранитъ
Той души неразгаданной тайны.

Днѣпръ кипучей волной,
Вѣтеръ дикій степной —
Лишь одни они въ полночь глубокую
Пѣсни, думы его,
Не боясь никого,
Надъ могилой поютъ одинокою.

Вл. Гилировскій.

Надруковано в московському журналі „Женское дѣло“ 1911 г. № 5 — 1 Марта.

Т. Шевченкові.

Положив ти голівоньку,
Голову невинну,
Положив її дочасно
За неньку Вкраїну.
І орлині бистрі очі
Закрив на чужині,
Між чужими людьми ліг ти
В чужій домовині.
І приїхав на Вкраїну—
Та вже не навчати,
А приїхав у могилі
На вік спочивати.
Та багатую нам дуже
Кинув батьківщину,—
Ти нам кинув свою славу
І науку щиру.
Хоч тепера у могилі
Спочиваєш ти,
Та ми будем неупинно
В твою путь іти.
Тобі, батьку, вічна памьять,
Вічно спочивать,
А ми будем на шляху тім
Щиро працювать.

Будем славить тебе, батьку,
Поки будем жить,
Поки й ми в сирую землю
Ляжемо спочить!

Козак Антін Гонкало.

Село Любарці, в Полтавщині.

Надруковано в журналі „Рідний край" 1911 р. № 9—10, за місяць Лютий, ст. 5, а потім в брошурі „Памьятка про пошанування 50-х роковин смерти Т. Шевченка". К. Видання часописі „Рідний край". 1911 р. ст. 4.

Шевченко.

Над Дніпром посеред степу висока могила,
Згадай, брате, згадай, милий, кого схоронила,
Погадайте, подумайте, хто в ній спочиває,
Чиє тіло, чиї кості вона покриває.

Схоронила вона того, що любив Вкраїну,
І за неї, за Вкраїну пішов в домовину!
Сумне життя за життя, сумна домовина
Твого, мати, найбільшого сина.

Брати мої рідненькії, козацькії діти,
Покажімо, як умієм ми матір любити.
Полетіте, його діти, гей на Україну,
Покропіте слізоньками могилу єдину
Того батька, що зі сну нас пробудив страшнóго
До просвіти, до науки, до життя новóго.

Михайло Кейса.

Надруковано в галицькій газеті „Свобода" 1911 р. 10 Марта, а потім в збірнику В. Супранівського „На вічну память Т. Шевченкові" ст. 146.

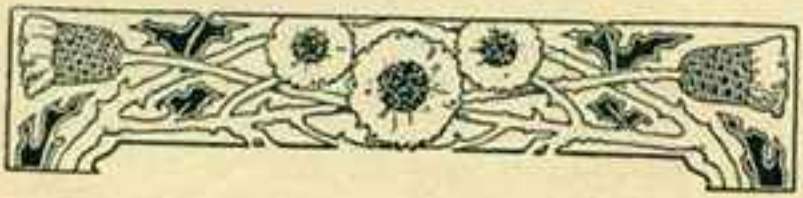

У великий день.

(26 Лютого 1911 р.).

Мій любий поете, соколе крилатий,
Чого ти в задумі на ліру схилився?
Чому ти не хочеш сьогодні співати
Про сонце, про зорі, чого засмутився?"

— Прости мене, люба: не можу сьогодні
Тебе я потішити співом-узором
Про квіти, про зорі, про чари безодні,
Бо чую я голос з правдивим докором:—

„Про втіхи солодкі, про райськії сни
Примусили грати ви предківські ліри.
Нікчемного часу, нікчемні сини!
Забули мої ви страждання й заміри.

Як брязкіт кайданів — мій голос лунав;
Як стогін невольників — струни бреніли,
За рідну Вкраїну весь вік я ридав,
За неї літа у неволі марніли...

Ви-ж все те забули — й химерні танки
Заграли на скропленій кровію лірі:
І замісць тернових — квітчасті вінки
На голови ваші ви втішно наділи.

Ганьба вам і сором, байдужі співці!
Звели ви ні на що святі заповіти.
Так знай те-ж: клянуть вас великі мерці!
Нікчемного часу нікчемні ви діти".

Прости-ж мене, люба: узорних пісень
Тобі я не можу співати в сей день,
Бо бачу я страдника очі суворі
І чую ганьбу і правдиві докори.

Я. Мамонтов.

Хутір Катеринівщина.

Надруковано в журналі. „Рідний край" 1911 р. № 9—10, за місяць Лютий, а потім в брошурі „Памьятка про пошанування 50-х роковин смерти Т. Шевченка". Видання часописі „Рідний край". К. 32 ст. 8° ц. 15 к.

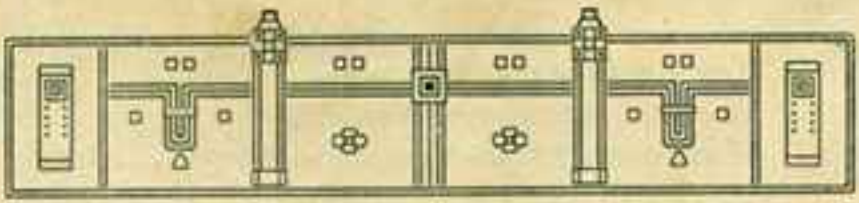

„Кобзарь“.

(Памяти Т. Г. Шевченко).

„Какъ умру — похороните
На Украйнѣ милой“...
Т. Шевченко.

Тамъ, гдѣ стоятъ, бѣлѣя, хаты,
Тамъ, гдѣ слѣпительны закаты,
Гдѣ въ теплый воздухъ ароматъ
Сады вишневые струятъ...
Гдѣ катитъ волны Днѣпръ спокойный,
Среди зеленыхъ береговъ,
Гдѣ лунной ночью тополь стройный
Внимаетъ трелямъ соловьевъ...
Гдѣ встрѣтивъ милаго у тына,
Быстра, какъ серна, и легка,—
Русоволосая Горпина
Цѣлуетъ смуглаго Грицька...
Гдѣ безконечными степями
Бредутъ, мечтая, чумаки,
И плавно темными рогами
Качаютъ сонные быки...
Гдѣ пѣсни грустныя „дівчата“
Поютъ, звучащія тоской,
Гдѣ запорожцевъ кровь когда-то
Лилась широкою рѣкой,—

Тамъ онъ родился въ темной долѣ,
Впервые свѣтъ тамъ увидалъ,
И первый дѣтскій крикъ въ неволѣ
Подъ цѣпи рабства прозвучалъ...
И съ первыхъ дѣтскихъ лѣтъ жестоко
Надъ нимъ все тѣшилась судьба,
И дѣтскимъ сердцемъ онъ глубоко
Сталъ понимать ярмо раба...
И съ дѣтскихъ лѣтъ онъ научился
Любить природы красоту,
Въ поляхъ, въ лѣсахъ онъ съ ней сроднился
И создавалъ въ душѣ мечту.
Какъ рано онъ узналъ,—ребенокъ,—
Людское зло, тоску души!
Какъ часто,—мальчикъ—пастушонокъ,—
Онъ слезы лилъ въ лѣсной глуши!
Онъ несъ сиротской доли бремя,
И рабства темнаго тягло...
И все онъ впитывалъ... А время,
Не останавливаясь, шло.
Мужалъ Тарасъ. Живого чувства
Въ немъ заглушить никто не могъ,
Въ его душѣ жилъ богъ искусства
И звучной пѣсни свѣтлый богъ.
Зачѣмъ-то выпали на долю
Ему страданія одни!..
Какъ призывалъ онъ страстно „волю",
Какъ ею грезилъ въ эти дни!
И вотъ пришла она къ поэту,
Улыбка брызнула судьбы.
Но проклиналъ онъ волю эту,
Свою,—когда кругомъ рабы,
Въ столицѣ, полонъ муки тайной,
И за тюремною стѣной,
Онъ бредилъ милою Украйной
И край оплакивалъ родной.

Шепталъ онъ родинѣ: „Воскресни!
Свободна будь, пока умру!"
И пѣлъ сердечныя онъ пѣсни
Украйнѣ, свѣтлому Днѣпру...
А тамъ, на родинѣ, ужъ знали
О немъ. Вечерняя заря,
И лѣсъ, и Днѣпръ не разъ слыхали
Родныя пѣсни „Кобзаря"...
Онъ пѣсни слалъ домой съ чужбины,
Онъ сердцемъ жилъ въ родномъ краю,
Онъ про судьбу пѣлъ „Катерины",
Про долю горькую свою...
Онъ умеръ съ теплой вѣрой въ Бога,
Въ бреду о волѣ говоря,
Когда ужъ „воля" у порога
Стояла, вспыхнула заря...
Когда ужъ онъ лежалъ въ могилѣ,
Гремѣла вѣсть въ краю родномъ:
Рабовъ на волю отпустили!
Пѣвца Украйны схоронили
Въ родной сторонкѣ, надъ Днѣпромъ
О томъ что, миновало — было
Поетъ днѣпровская волна,
Кругомъ — святая тишина,
И одинокая могила
Поэта издали видна.
Украйны сынъ, теперь свободный,
Чтитъ этотъ памятникъ народный,
И съ грустью скажетъ каждый разъ:
„Зарытъ здѣсь батько нашъ Тарасъ!."

Р. Мечъ.

Надруковано в московській газеті „Раннее утро" 1911 р. 26 Февраля № 46.

Т. Шевченкові.

Співець рідної України,
В житті ти тяжко горював,
А через те людськеє горе
Видющим духом обіймав!
Ти сіяв правду, розважав,
Та почуття будив святе,
В своїх піснях ти поєднав
І душу й серце золоте.
Гаряча мова йшла рікою,
Було багато горя в їй,
Та сам незлобний був душою,
Моливсь за люд коханий свій.
Ти „Катерину" і „Марьяну"
Кохав як діточок своїх,
Ти росказав про їх про всіх,
Щоб люде знали горе їх.
Собі-ж за те, що на землі
Так тяжко, гірко ти прожив,
В неволі тій на чужині —
Чого у Господа просив?
„Міні ж, мій Боже,
Подай Ти рай,
Сердечний рай,
І більш нічого не давай!"

Хоч спиш, Тарасе, в домовині
Вже півстоліття над Дніпром,
Та дума скорбная вітає
І по степах, і над селом.
В своїх піснях, ти батьку наш,
Зоставив нам всього себе,—
І слава вічная живе,
Спомйнком буде про тебе!

П. Сенюта.

Петербург.

„Надруковано в журналі „Рідний край" 1911 р. № 11 і 12 ст. 4. Наведені в цік віршах в 6-му куплеті слова Т. Шевченка трохи переінакшені автором: у Шевченка читаємо так:

„Мені ж, мій Боже, на землі
Подай любов, сердешний рай,
І більш нічого не давай!"

Кобзарь. СПБ. 1908 р. ст. 587.

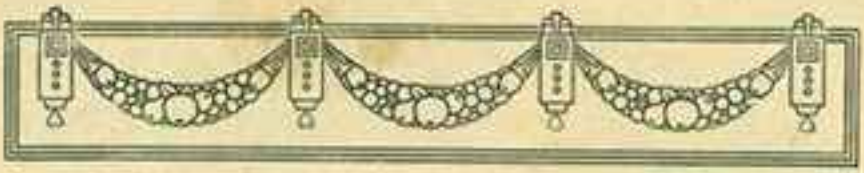

На 50-ті роковини смерти Т. Шевченка.

Вже пів-віку, як сумує Ненька-Україна,
Поховавши свою гордість, преславного сина.
Наш Тарасе! Батьку рідний! серце з туги рветься
І сльоза пекуча, щира, тихо — тихо льється,
Читаючи твої вірші про життя суворе...
Скільки мук приняв ти в світі! скільки бачив горя!..
Як ти щиро любив рідну матір-Україну,
Як болів за неї серцем! Як кожну хвилину
Сподівався кріпакові звісточки про волю!
Бо зазнав в кріпацтві тую гірку долю,
Не діждавши, спочив тихо в далекому краю...
Спи, кобзарю! Край твій рідний тебе поминає
Що-рік „тихим, не злим словом" — повік не забуде!
В щирім серці українськім повік жити буде
Святий спомин про Тараса, співця України.
Спочивай-же собі з Богом, Неньки вірний сину!

Олена Суботенкова.

Київ.

Надруковано в журналі „Рідний край" 1911 р. № 11 і 12, ст. 2.

На роковини.

Не він один її любив.
Віддавна Україну
Поети славили в піснях,
Не мов красу-дівчину.
Від неї переймали сміх,
І жарти, і таночки,
Її байки, немов квітки,
Сплітали у віночки.
Той в ній давнину покохав,
Той мрію молоденьку,—
Він перший полюбив її,
Як син кохає неньку.
Хоч-би була вона стара,
Сумна, змарніла, бідна,—
Для сина вірного вона
Єдина, люба, рідна.
Хоч-би була вона сліпа,
Каліка, недоріка,—
Мов рана ятриться в ньому
Любов його велика.
Вкраїна бачила не раз,
Як ті закоханці
Над вечір забували все,
Про що співали вранці.

І, взявши дар від неї, йшли
До иншої в гостину;
Вони не знали, що то є
Любити — до загину.
Він перший за свою любов
Тяжкі дістав кайдани,
Але до скону їй служив
Без зради, без омани.
Усе знесла й перемогла
Його любови сила.
Того ж великого вогню
І смерть не погасила.

Леся Українка.

Надруковано в журналі „Рідний край" 1911 р. № 9 і 10, за місяць Лютий, ст. 3, а потім в брошурі „Памьятка про пошанування 50-х роковин смерти Т. Шевченка". Видання часописі „Рідний край" К. 1911 р. 32 ст. 8⁰ ц. 15 к.

Лютого день 26-й.

Стоять гаї,
Замерли луки,
Лани під саваном лежать;
Мабуть синам твоїм
І внукам
Весінніх ранків не діждать.

Мовчать уста,
Німіють руки,
Так сумно сонце день веде...
І вьяне серце
І не йде
„Апостол правди і науки".

М. Філянський.

Надруковано в збірнику його творів під заголовком „Calendarium", року Божого 1911-го, стр. 69, т. II. М. 1911.

До роковин.

Коли минає півстоліття
Від часу смерти тих людей,
Що житьове ганьбили сміття
Під на́дихом святих ідей,—
Тоді ми поминки справляєм
І гомін чинимо гучний;
Про тебе також ми згадаєм,
Кобзарю любий, чарівний!..
Не раз розкотяться промови
Про те, як гарно ти співав,
І на що людям скарб любови
В своїх піснях заповідав.
Високі ж ті твої завіти
Чи ми справдили вже, чи ні?
На жаль, нема чому радіти
Твоїй коханій стороні...
А все ж нас ваблять ідеали,
Що в добрих вдержались руках;
То світочі, що завжди сяли,
Як люд тинявся по ночах.

М. Шамраєв.

Надруковано в книжечці „До роковин". Частка з поезій М. Шамраєва. Костянтиноград. 1911. р. 5 ст.

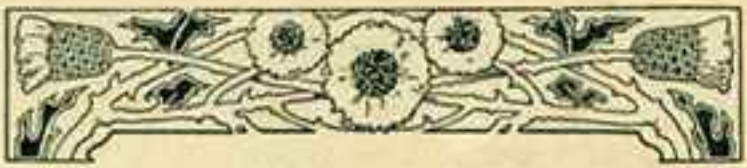

Т. Г. Шевченкові.

Над широким Дніпром,
Над високим шпилем,
Де байрак простягнувся глибокий,
Де бьють в берег вали,
Вириваючись з мли,
Там стоїть сумний хрест одинокий
Під хрестом тим спочив,
Хто Вкраїну любив,
Хто душею болів за безщасну,
Той, хто в думах своїх,
Думах чистих, святих,
Виславляв її так, бідолашну.
Скільки год він страждав,
Скільки год не видав
Свою неньку-Вкраїну бездольну!
Тихо все. Все мовчить,
І могила таїть
Його думи глибокі повольні,
І ніхто їх не зна,
І ніхто не співа,
Тільки хвилі високі, бурхливі,
Та ще вітер палкий,
Вітер вільний, легкий,
Що буяє в степу так сумливо,

Та ковил степовий,
Весь пожовклий, сухий,
Вони чують ті думи глибокі,
І співають вночі
Всі ті думи святі,
Де могила та хрест одинокі.

Д. І. Яворницький.

Надруковано в Катеринославській газеті „Дніпрові хвилі“ 1911 р. № 10.

Великому Кобзареві.

Як високо піднявся Ти
Своєю світлою душею!
Засяв, мов сонце над землею,
Де в ярмах плакали брати.
І Ти почув їх і прийшов
З своєю лірою святою,—
На ній росказував з журбою
Свої жалі, свою любов...
Ти розмовляв огнем — словами,
За люд окривджений страждав,
Найменшим сльози утерав
І сам не раз вмивавсь сльозами...
Скрізь рознеслись Твої слова,
Серця огнями запалили,
Нечулих серцем розбудили,—
І знову правда ожива!..

П. Гай.

Надруковано в газеті „Рада" № 47, р. 1912 і передруковано в журналі „Вѣстникъ Золотоношскаго Сельско-хозяйственнаго Общества" за 1912 р.

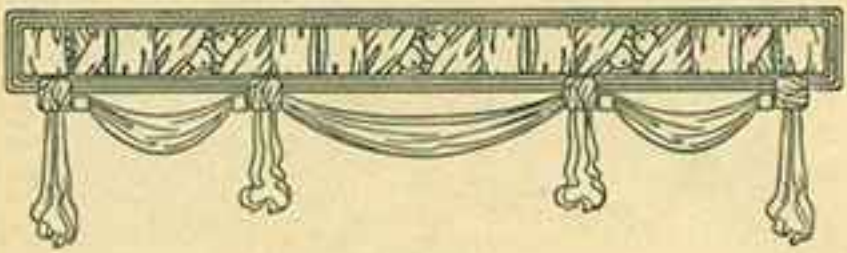

Славі Т. Шевченка.

Доки зорі в небі сяють,
Доки люде будуть жить,
Доки квіти розцвітають,
Будеш сонцем нам світить.
Сіяв зерна правди й згоди,
Співом з сна будив нарід:
Слава велетню свободи,
Вічна слава з роду в рід...

Олекса Коваленко.

Надруковано в збірнику „На спомин 50-х роковин смерти Т. Шевченка", виданному Комітетом по упорядкуванню Шевченківських свят у Москві. М. 1912 р. ст. 195.

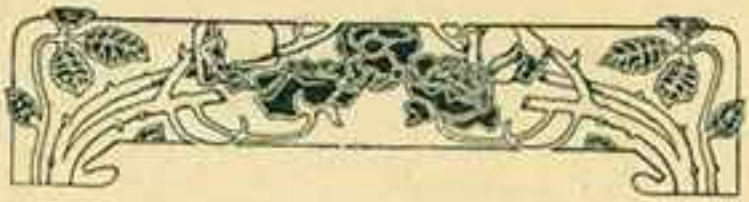

На Чернечій горі.

Ой на горі, на Чернечій,
Висока могила,
Цю могилу, гей, високу
Весна цвітом вкрила.
Під горою Славутиця —
Дніпро кручі миє...
А на горі круг могили
Гаєм зеленіє.
Гей, на горі, на могилі
Зніся Хрест високо...
А навколо неосяжний
Степ заліг широко.
Тут лани широкополі
І Дніпро, і кручі...
А з могили видно й чути,
Як реве ревучий.
Гей, шмат видно України
Навколо, широко!
Благословля цю небогу
Хрест, знятий високо.
Благослови-ж нашу долю
І працю, і волю,
Наш дорібок, нашу справу
І добрую славу.

Гей, на горі, на Чернечій
Гаєм зеленіє...
А від степу, з нив широких
Тихий вітер віє.
Вітер віє, повіває,
Пахощі розносить;
На могилу теплий дощик
Тихесенько росить.
Чи то дощик, чи то сльози
Так росять козачі —
За тобою так, Тарасе,
Україна плаче.

Прилинули дві зозулі
Та на гилках сіли,
На галузках, на зелених
Побіля могили.
Гнуться гилки, та хитають,
Гнуться тонесенькі;
Дві зозулі закували,
Мов сестри рідненькі.
Одна сіла на схід сонця,
З заходу другая;
Одна кує, немов плаче,
Друга спомогає...
Мов рідненькиї сестриці
Сумно закували
І до долу так смутненько
Крильця поспускали.
Одна в головах могили
Кує, мов горює,
А в ногах другая сіла
Тай сестрі вторує.

Не зозульки кують сумно
На славній могилі —

Прилинули дві сестриці
Тай заголосили.
Похилились на могилі,
Впавши на коліна —
Галичина тут сумує,
Плаче Україна.

П. Конопацький.

1912 р.
Одесса.

Написано власне для цього збірника.

На Шевченковій могилі.

Я на Тарасовій могилі
Стою сама в журбі німій,
Сплелися в думки легкокрилі —
Моя задума й смуток мій...
Нема юрби, немає гуку,
Мовчить околиця смутна,—
Та виразніш про давню муку
Могила мовить самотна...
Я чую дух святої сили
Під тим пророчистим хрестом
І до величної могили
Я прихиляюся чолом.
Та не кладу вінець терновий,—
Хоч муки тяжкиї були,—
Не буде це й вінець лавровий,
Емблема бучної хвали;—
Я положу барвінку вітку,
Хреста я нею обівью,
І польову кладу я квітку,
Зірвану в близькому краю.
Тарасе батьку! ти вгадаєш
Де квітка тая процвіла,
Красу журливую пізнаєш,
Що в краю рідному зросла:

То „сон-трава", що на могилах,
Тобою вспіваних, буя,
Де ти вітав на тихих крилах,
Де думка плакала твоя!

Кочубеївка.

1912 р.

Надруковано в журналі „Рідний край" 1912 р. № 3 ст. 12.

Велика могила.

Над широким Дніпром, що розливсь по лугах,
Що носив запорожців колись в байдаках
І чимало козацької крови —
Одиноко висока могила стоїть,
В тій могилі апостол Вкраїни лежить,
Що учив нас добру і любови.

Він учив; — його слово проміннєм живим
Світе й досі в недолі і горі усім,
Хто у серці ще Господа має,
Хто людей не забув, про багацтво не дбав,
Хто сам жив, але-ж жити і другім давав,
Щирим серцем хто правду кохає...

Хто-ж забув про людей, Україну забув,
Хто убогого брата до долу все гнув,
Своє рідне кепкує, хто й лає,
Він того не кляне — він шкодує того,
І, шкодуючи, він захищає його,
Щирим серцем за його благає...

В Чорне море дніпрова вода все біжить,
Над Дніпром одинока могила стоїть;
В тій могилі лежить в домовині,
Той, хто щиро нещасну Вкраїну любив
І за долю людськую життям заплатив —
Незабутий апостол Вкраїни.

Олексій Недоля.

Надруковано в Харківській газеті „Сніп", № 9, 1912 р.

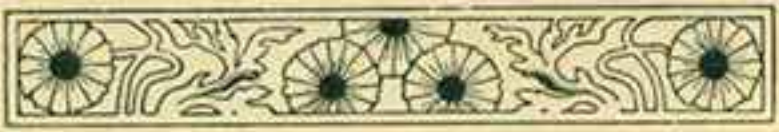

Тарасове свято.

Милий тату, милий тату,
На-що в нас сьогодня хату
Плахтоньками повстеляли,
Рушниками повбірали?
Наче в свята великодні!
І квіток он як багато!
— Ох, у нас сьогодні свято!..
— Діду милий, діду сивий,
Ти чого такий журливий?..
Он-же оченьки вбірає,
Мов з тобою розмовляє,
Тая в шапочці людина,
Та на покуті картина,
Що квітками так убрата!
— Ох, у нас сьогодня свято!
— Що це, мамочко, за свято?
— Се — Тарасове в нас свято.
Се колись, моє серденько,
Був у нас Тарас Шевченко.
— Се був пан великий, ненько? —
— Ні, не пан, проста людина, —
Та найкращая перлина,
Яку має Україна,
Наша рідная Країна!..

Хв. Новицький.

Надруковано в часописі для дітей „Молода Україна" К. 1912 р. 2, ст. 17.

Т. Шевченкові.

Палало сонце. Лютовало —
Горіла нива, ліс горів.—
Палало сонце. Все мовчало,
Ніхто і дихати не смів.

Чорніла круком чорна нива,
І враз, як голос Божий, грім,
І враз, як сльози Божі, злива
В краю пустельнім і німім.

Минули тижні. В мертвім полі
Усе забилось, загуло...
І стало сходити поволі
Життя майбутнього стебло.

О. Олесь.

Надруковано в газеті „Засів". № 8, 1912 р. відміля і передруковано тут, але з поправкою, яку зробив автор в листі до мене: в газеті „Засів" в 3-му куплеті цік віршів було надруковано: в „минулім" полі, а треба: в „мертвім" полі, як і надруковано в цій збірці згодно з поправкою автора.

Памьяті Тараса.

Знов сумні роковини
Всіх єднають нас,
Та у власній вже хатині
Зібрались в сей час.
Хоча нас ще не багато
Зібралось сюди
На сумнеє наше свято,—
Немає біди!
Наша праця, сподівання
Не підуть дарма,
Не скує палкі бажання
Лютая зіма.
Хоч нема Тараса з нами,—
Та поет не вмер,
В творах він до нас словами
Промовля тепер.
. . . . . .
В сорок восьмі роковини
Ми зібрались знов,
Щоб тісніш зьєднатись нині,
Розбудить любов.
Ми не будем сумувати
З горя та журби,
Та все плакать і ридати,
Як плачуть раби.

Ми поета словом щирим
Дружно спомьянем
І до праці шляхом милим
Ми за ним підем.
Шляхом згоди, світла, волі,
Як учив Тарас,
Щоб на спільнім нашім полі
Все єднало нас.
Встаньмо — і засвідчим шану
Першому борцю!
Слава нашому баяну,
Велетню-співцю!

Сергій Полій.

1909 р.

Вірші ці читано було в Київському Українському Клубі, на товариській вечері в честь Т. Шевченка, 10 Марта 1909 року, а потім в 1911 році передано для надруковання в журналі „Рідний край", але як Шевченківський номер вже був випущений, то Вельми шановна Редакторка О. П. Косач (О. Пчілка) передала ці вірші мені для збірника.

Памьяті Т. Шевченка.

В труні лежить співець свободи
І України щирий син,
Краса і гордощі народу,
Що був усе життя один.
Це той, чий дух не був в кайданах,
Хто Дніпр широкий прославляв,
Хто на людські душевні рани
Бальзам цілющий проливав.
Хоч не зазнав він щастя й долі —
Та не схилявсь ні перед ким,
І в путах гіми великий волі
Із уст його лунав, як грім!
Хвала ж тому, хто шлях тернистий
Одважно до кінця пройшов,—
Йому вінок безсмертя чистий
Сплете народняя любов!

Полтавець.

1911 р.

Вірші ці були прислані в редакцію журнала „Рідний край", але як Шевченківський номер був вже випущений, то Вельми шановна Редакторка О. П. Косач передала ці вірші мені для збірника.

До портрета Т. Г. Шевченка.

Сонет.

Хвала тобі, великий наш творець!
Твоїх пісень для нас безсмертні звуки,
Зо всіх співців — найкращий ти співець,
Співець журби народньої і муки.
Твої пісні — цілюще джерело
Життя людей в кріпацтві і недолі;
В своїх піснях карав єси ти зло,
Страждав за тих, хто був рабом в неволі.
Ось через що ти славен, наш Тарас,
Що все життя людське вложив в писання,
І віримо — прийде запевне час,
Коли справдяться всі твої бажання,
І залуна повсюду правди глас,
Звучи людей до праці і єднання.

Т. Романченко.

Надруковано в часописі „Дніпрові Хвилі“ № 5, 1912 р. Катеринослав.

До роковин.

Півсотні вже років у вічність пірнуло,
Іще один рік після того мина —
Сховали ми серце Тарасове, чуле,
Без нього Вкраїна зосталась сумна...
Зосталися й діти її безталанні,
Чужі для чужинців, чужі для своїх...
Рабами живуть його люде кохані...
Їх душі усі в ретязях золотих...
Побірники моди та зрадники краю,—
Останки якогось сумного життя,
Що з рідного краю, журливого раю —
Зробили культурно-нікчемне сміття.
Для вільного світу — у них єсть могила,
А мова їх рідна — для них вже смішна.
В культурі чужій — вони хворі, безсилі,—
І доля їх буде багато сумна...
Не знаючи сторії краю — руїни,
Себе одписавши давно до чужих,—
Нещасні, нікчемні сини України
Забули братів бідолашних своїх...

Півсотні вже років у вічність пірнуло,
І ще один рік після того мина, —
Сховали ми серце Тарасове, чуле,
Без нього Вкраїна зосталась сумна...

Виталій Самійленко.

Надруковано в газеті „Засів" 1912 р. № 12 ст. 119, в замітці про „Нову „Просвіту" в м. Велика Перещепина", де при святкуванні в цім році роковин Т. Шевченка місцевий автор В. Самійленко деклямував ці вірші.

Народне серце.

(Памяті Т. Шевченка).

Конала в сні забутая країна,
Дрімав Дніпро у пишних берегах,
Забулася славетная руїна,
Як хижий вовк, блукав у пітьмі жах.
А дужий люд, уславлений дідами,
Стогнав рабом, знесиленим в ярмі,
І тільки плакали над кайданами
Сини лицарства славного німі.
Зьявивсь пророк... І серце спалахнуло,
І полились огненні слова,
І сон пройшов, і забуття минуло,
І підвелась похила голова.
Вже надходять красні дні:
І з пітьмою в лютім герці
Творять дива чарівні
В помертвілім людськім серці.
Більш не буде чорних снів,—
З їх обіймів серце рветься,
В серці радість, в серці гнів,
Серце плаче і сміється.
В нім з страждання, як з квіток,
З сліз трудящої людини
Заплітається вінок
Щастя рідної країни.

Будить слово чарівне
Спомин щастя, спомин волі.
І народ вже не засне,
Не сконає у недолі.
Не присплять до забуття
Його заміри ворожі:
Коло рідного життя
Слово стало на сторожі!

С. Ч.

Надруковано в газеті „Рада", № 47, 1912 р.

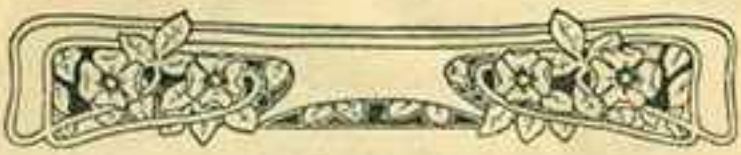

Тарасовий памьятник.

Уже пів століття минуло,
Як батько Тарас у труні,
Як віщеє серце заснуло,
Як співи замовкли сумні...
Де-ж постать величної слави
Здалека очам маячить?—
З брунатної бронзи, мов з лави,
Чи мармуром білим блищить?
В котóрому місці красує
Той памьятник, образ дивний?—
Чи Київ славутній ясує
Тарасовий вигляд сумний?
Чи, може, сестриця Полтава
Той образ у себе хранить
І щира хвала не лукава
Край його вітає, бренить?
Ні, ні!.. ще нігде на Вкраїні
Тепер не шукайте його,—
У нашій козацькій руїні
Не знайдете „Батька" свого!..
Стоїть лише хрест одинокий,
Мов образ страждання і мук,
О там, де той бескет високий
Дніпрóвий вислухує гук.

Се — помник на всю Україну,
Рамена свої простяга,
Немов би за рідну країну,
Він Господа просить, блага...
І місяць сумною порою
З самотним хрестом гомонить,
Славута-Дніпро під горою
І бьється, і рветься, й шумить...

1912 р.
Київ.

Олена Пчілка.

Надруковано в журналі „Рідний край" 1912 року № 3, ст. 7—8. В звязку з цими віршами доречі тут буде пригадати, що в рідній нам Галичині поставлено вже два памьятника Шевченкові і обидва по почину і коштами самих селян. Один — в селі Лисиничах коло Львова, де на сільському майдані з минулого року красується бюст Шевченків. Другий — в селі Надієві, де на памьять про Шевченка поставлено в цім році високу камьяну скелю з хрестом, а в скелю вмуровано емалевий портрет Т. Шевченка з написом. Звістки про це маємо в галицьких газетах, а в наших — див: „Рада" 1911 р. № 204 і „Сніп" 1912 р. № 27. У нас же на Україні, як відомо, памьятник Шевченкові має бути поставлений в Києві і найголовнійше в цій справі вже зроблено. Ще в 1905 році виклопотано дозвіл на постанову памьятника Т. Шевченкові в Києві і 31 Августа того ж року, за № 30433, Міністерство повідомило полтавське земство, що дозволено скрізь по всій Імперії збірати гроші на це діло. За цей короткий час зібрано вже полтавським земством і Київською Городською Управою чималу суму коло 110,000 карбованців, а з такими грішми, вибравши місце і модель, вже сміло можна ставити памьятник. Тож з певностью можна сподіватися, що це діло незабаром буде скінчене і памьять нашого великого поета достойно буде вшановано. Може й ми, старі прихильники Шевченкової поезії, доживемо ще до того радісного часу і будемо свідками слави Кобзаря та разом зо всіма, може в-останнє, промовимо:

Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люде,
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть.

СПИСОК ВІРШІВ,

присвячених Т. Шевченкові, що їх не заведено в цей збірник.

1. **Л. П.** — На віковічню память Т. Шевченка.
   „Кіевскій Телеграфъ" 1861 р. № 21. (*)

2. **Згарський Є.** — В день смерти Т. Шевченка.
   Львів. „Вечерниці" 1862 р. № 4. (*)

3. **Федькович Ю.** — Співанка на добра ніч. На скін Т. Шевченка.
   В збірнику віршів Ю. Федьковича. Л. 1862 р. ст. 28 — 29. Також Писання Ю. Федьковича. Л. 1902 р. т. I.

4. **Климкович.** — Великі роковини.
   „Слово" (галицька газета) Л. 1863 р. № 5. (*)

5. **NN.** — Вічня память Кобзареві.
   „Нива" (галицька газета) Л. 1865 р. № 6. (*)

6. **Білокерницький Б.** — Береза на могилі Т. Шевченка.
   „Голос Народний" (галицька газета) 1866 р. № 10.

7. **Вінцковський Д.** — До почитателей Т. Шевченка. Ibid.

8. **Климкович К.** — Тарасові на вічну память.
   У пьяті роковини смерти його. Л. 1866 р. 7 ст. 8°. З печатні Інститута Ставропигійського. Спершу ці вірші надруковано в галицькому журналі „Русалка" 1866 р. № 10.

9. **Федькович Ю.** — У день скону батька нашого Т. Шевченка, кобзаря Русі-України, предтечі нашої волі і слави.
   Л. 1866 р. 7 ст. 8°. З печатні Інститута Ставропигійського. Див. теж: Писання Ю. Федьковича. Л. 1902 р. т. I.

10. **Коваль Данило.** — Три брати.
    В память осьмих роковин смерті Т. Шевченка. Л. З друкарні Інститута Ставропигійського. 1869 р. 4 ст. 8°. (*)

11. **Шашкевич В.** — Вінець на могилу Т. Шевченкові.
    уплетений в осьмі роковини його смерти. „Правда" 1869 р. № 10. Див. також: збірник його поезій: „Зільник". Л. 1896 р. 52 ст.

12. **Шашкевич В.** — Вінець на могилу Т. Шевченкові.
    уплів В. Ш. Виголошено на вечері декламаторсько-музикальній у Львові 27 Лютого 1872 р., себ-то в 11 роковини смерті неза-

---

*) Зіркою означені ті вірші, яких я не мог роздобути і які бажано було-б мати для другого повнішого видання цієї книжки.

бутнього кобзаря. У Львові. 1872 р. Коштом товариства „Просвіта". 7 ст. 8°. Спершу надруковано в галицькій газеті „Основа" того ж 1872 р. № 17.

13. **St.** — До Шевченка.

„Молот". Галицько-українська збірка. Л. 1878 р. ст. 104.

14—17. **Куліш П.** — До Шевченка.

На двадцяті роковини великого поворону. (В збірник заведені уривки) — *До Тараса на річку Ингерм.* — *До Тараса на небеса.* — *Одів з Тарасової гори.* Хуторна поезія. У Львові 1882 р. 137 ст.

18. **„Вѣкъ"** (Петерб. журн.) — Памяти Т. Шевченка. 1882 р. № 2. (*)

19. **Масляк В.** Памяти Т. Шевченка.

„Зоря" 1883 р. № 5.

20. **Живий.** Могила Тарасова.

„Нове зеркало" (галицька газета) 1884 р. № 5. (*)

21. **Л. С.** — В Шевченкові роковини.

„Правда" 1892 р. № 2 ст. 101. (*)

22. **Забіла В.** — Посланіє до Т. Шевченка.

„Зоря" 1893 р. № 5.

23. **Чорнушенко В.** — До Тараса на той світ.

„Правда" 1894 р. № 2.

24. **Масляк В.** — В XXXV роковини смерти Т. Шевченка.

„Зоря" 1896 р. № 5 ст. 81.

25. **Грінченко Б.** — Землякам, що збіраються на Шевченкові роковини співати гимн: „Ще не вмерла Україна".

„Літературно-Науковий Вістник" 1898 р. т. IV ст. 253.

26. **Занягина Е.** — Памяти Т. Шевченка.

„Казбекъ" (Тифлиська газета) 1900 р. № 684. (*)

27. **Федькович Ю.** — Співацька добраніч на скін Т. Шевченка.

В збірнику творів Ю. Федьковича. Л. 1900 р. т. I.

28. **Гиляровскій В.** — На могилѣ Т. Шевченка.

„Курьеръ" № 56 — 26 Февраля 1901 г. (*)

29. **Конисскій А.** — На смерть Т. Шевченка.

Переводъ съ малорусскаго И. Бѣлоусова. „Журналъ для всѣхъ" 1901 г. № 2. (*)

30. **Чеботаревъ Ѳ.** — Памяти Т. Шевченка.

„Орловскій вѣстникъ" 1901 г. 26 Февраля. (Вірші Гіляровського, Конисього і Чеботарева надруковані потім в збірнику: „Южнорусскій альманахъ на 1902 г." Изданіе Ю. Сахнелірскаго. Одесса 1902 г. в ст. А. Андріевскаго: „Поминки Т. Шевченка въ русской печати въ 40-ю годовщину его смерти"). (*)

31. **Ивановъ В.** — Памяти Т. Шевченка.

„Южный Край" 1902 г. 26 Февраля № 7800. (*)

32—33. **Лепкий Б.** — В XLII річницю смерти Т. Шевченка.

„Руслан" (Львівська газ.) 1903 р. № 46. В Тарасові роковини. Збірник „З глибин душі". Вибір з поезій Б. Лепкого. Л. 1905 р. (*)

34. **Яричевський С.** — Устань Прометею.

(На спомин Тараса). Збірник віршів „Пестрі звуки" Чернівці. 1904 р. (*)

35. **Одинокий М.** — На спомин Тараса Шевченка.

Збірник творів. Т. І. Полтава 1906 р.

36. **Українка Л.** — Легенда.

Шершень. К. 1906 р. № 8 ст. 3.

37. **„Далекая Окраина"**: — (Владивосток). Приложенія 1909 № 547 — Памяти Т. Шевченка. (*)

38. **Грицай О.** — Тіням Тараса.

Утеча О. Пархуна. (Поема). Краків. 1910 р. ст. 3. (*)

39. **Лотоцький Л.** — Шевченко.

„Свобода" (галицька газета) 1911 р. 10 Марта. (*)

40—46. **Супранівський В.** — На вічну память Тарасові Шевченкові в 50-ті роковини його смерти.

Поетична антольогія. Зібрав і видав В. С. Наклаєм філії Товариства „Просвіта" в Зборові (в Галичині). Друкарня Ліндеберга. 1911 р. 158 ст. 8°. Ц. 1 кор. 20 сот. (В цей збірник заведено 82 пісни, в тім числі 6 таких, що ніде не були ще надруковані, а саме: **Сюдковський Є.** — *Останні хвилі Т. Шевченка.* — *Тінь Л. Полусмакіяни.* — *Легенда про Шевченка.* — *На віковічну память Шевченкові.* **Орел І.** — *Свято Сонця* **Остапенко О.** — *Тарасові Шевченкові).*

ЗМІСТ.

Стор.

Передмова III

Алчевська Х. На спомин Т. Шевченка 193

. Памяти Т. Шевченка 245

Афанасьєв-Чужбинський О. Шевченкові 1

. Над домовиною Т. Шевченка 15

Бердяєвъ С. Памяти Т. Шевченка 74

Білиловський Ц. Роковини Тараса 137

Богомолов Ів. На смерть Т. Шевченка 35

Бутурлинъ Графъ. Могила Т. Шевченка 85

Бѣлоусовъ И. Памяти Т. Шевченка 167

. На могилѣ Т. Шевченка 247

Василенко А. На смерть Т. Шевченка 33

Вельменко Л. На вічний спомин Т. Шевченка 233

В—р—ля. На Тарасовій могилі 65

Вінченко В. Кобзарь Т. Шевченка 219

Вовченко-Павукъ. Т. Шевченко 249

Волошка Л. Т. Шевченкові від жінки українки 221

. До Кобзаря 253

Вороний М. Привид 255

. На Тарасовій панахиді 259

Воронківський І. На Тарасовій могилі . . . . . [illegible]

. Батьку Тарасу 199

Гавриш А. Шевченкові на той світ 123

Гай П. Великому Кобзареві 289

Гайдамака Г. На роковини Шевченка 201

Гальперинъ Михаилъ. Памяти Т. Шевченка 261

Гиляровскій В. Памяти Т. Шевченка 263

. На могилѣ Т. Шевченка 265

Глібів Л. Над Дніпром 121

Гнащенко. На роковини Шевченкові 107

Гонкало А. Т. Шевченкові 267

Гуцуляк Г. Три зорі 103

Загорисвіт П. На спомин Т. Шевченка 203

Zalleski B. Mogila Tarasowa 57

Кейса М. Шевченко 269

Стор.

Кернеренко Г. Роковини смерті Т. Шевченка 105
. Памяти Т. Шевченка 239
Кибальчич Н. На Шевченковій могилі 205
Климкович К. На вічну памьять Тарасові 51
Кобзарівна Г. До Т. Шевченка 235
Коваленко Грицько. До Дніпра 153
Коваленко О. В гостях на Шевченковій могилі 171
. Шевченкова могила 179
. До Шевченка 181
. Славі Т. Шевченка 291
Коковський Ф. На Тарасовій могилі 173
Комарова Г. В XXXIX роковини смерті Т. Шевченка . . 161
. В XL. роковини смерті Т. Шевченка 175
Коніський О. На смерть Т. Шевченка 23
Конопацький П. Памяті Т. Шевченка 243
. На горі Чернечій 293
. Тарасова могила 59
Корнієнко Г. На спомин Т. Шевченка 223
Кочубеївка. На Шевченковій могилі 297
Кримський Х. Тарасове свято на чужині 109
Кулик В. На смерть Т. Шевченка 25
Куліш П. Віє вітер над Київом 3
. З того світу Варфоломею Шевченкові 43
. Брату Тарасові на той світ 45
. До братів на Вкраїну 49
. На двадцяті роковини великого похорону . . . 79
Купала Я. Памяці Шевчанкі 237
. Pamiaci Ševčenki 241
Левицький О. Тарасе! 119
Левченко І. На роковини Т. Шевченка 225
Лиманський В. (Мова). В роковини смерти Т. Шевченка . 143
Максимович М. На святе Благовіщення 9
. На смерть Т. Шевченка 27
. На похорон Шевченка під Каневом 39
Мамонтов Я. У великий день 271
М—въ Л—въ. Великороссъ — памяти Т. Шевченка . . . 81
Мечъ Р. Кобзарь. Памяти Т. Шевченка 273
Мирний П. В 46-ті роковини смерті Т. Шевченка . . . 207
Мова В. В роковини смерти Т. Шевченка 143
Навроцький А. На смерть Т. Шевченка 29
. На смерть Т. Шевченка 31

Стор.

Невідомий. Жалібний марш на смерть Шевченка . . . 97
Недоля О. Велика могила 299
Некрасовъ Н. На смерть Т. Шевченка 69
Новицький Хв. Тарасове свято 301
Одинокий М. На 46-ті роковини Т. Шевченка 211
Олесь О. Т. Шевченкові 303
Ольга Л—ьє. Тарасова гора 157
О. Я. Памяти Т. Г. Шевченка 151
Омельченко І. Чудова книжка 87
Павленко С. На вічну память Шевченкові 227
Палій С. Памяті Тараса 305
Перебендя О. В роковини смерти Т. Шевченка 55
. На 15 роковини смерти Т. Шевченка 61
Перекотиполе Ів. Памяті Тараса 71
Полтавець. Памяті Т. Шевченка 307
Потомок запорожця. Здоров Кобзарь 7
Пскович. На смерть Т. Шевченка 21
Псьол А. Віє вітер над Київом 3
. Молим тебе, Боже правий 5
П—ъ Ф. На могилі Т. Шевченка 159
Пчілка О. До Кобзаря 209
. Тарасовий памятник 315
Річицький В. Шевченкова могила 93
Романченко Т. До портрета Т. Шевченка 309
Самійленко Володимир. Українська мова 83
. На роковини смерти Т. Шевченка 95
. 26 Лютого 101
. Вінок Т. Шевченку в день 26 Лютого . . . 183
Самійленко Виталій. До роковин 311
Самотній Я. На могилі Т. Шевченка 177
Сенюта П. Т. Шевченкові 277
Сердешний І. Цвітка на могилу Т. Шевченка 133
. Шевченкові 158
Січ П. На спомин Т. Шевченка 125
Sowa A. Do brata Tarasa Szewczenki 11
Старицький М. На роковини Шевченку 77
. На спомин Т. Шевченка 73
. По виході пражського видання „Кобзаря" . . 67
С-ко Ів. Т. Шевченко 187
Стешенко І. Рідна легенда 189
Суботенкова О. На 50-ті роковини смерти Т. Шевченка . 279

Стор.

Таволга П. Над домовиною Т. Шевченка 17
Тищенко В. На спомин Т. Шевченка 195
Ткаченко З. В Шевченкове свято 213
Українка Л. На роковини Шевченка 169
На роковини 281
Федорченко Ів. Вічні згуки 197
Філянскій М. Лютого день 26-й 283
Франко І. В 25-ті роковини смерти Т. Шевченка 89
Фругъ С. Г. Памяти Т. Шевченка 113
Хмара. Т. Шевченкові 215
Чайченко В. Шевченкова могила 111
Ч. С. Народне серце. (Памяти Шевченка) 313
Шабленко А. До Шевченка 129
„Кобза". (Памяті Т. Шевченка) 163
Шамраєв М. До роковин 285
Школиченко М. Шевченкова могила 107
Поете-пророче 12
Тіні. (Безсмертному Т. Шевченку) 147
Явор П. Наша слава 99
Яворницький Д. Шевченкові 287
Список віршів, що незаведені в цей збірник 317

Видавництво „СНІП“. № 4.

Ціна 1 р. 50 к.

Склад видання в **Одесській** книгарні „Діло“ — Преображенська на розі Елизаветинської № 11, в **Київі:** „Українська книгарня“ (Безаковська № 8) і „Книгарня Літературно-Наукового Вістника“ (Велика Володимирська № 28), в **Полтаві:** книгарня Г. Маркевича (Бульвар І. Котляревського) і в **Харькові:** „Українська книгарня“ (Рибна № 25).

Там же можна добути видання „СНІП“:

№ 1. **„Українська драматургія“** (1815 — 1906 р.) М. Комарова. Одесса. 1906 р. 232 ст. ц. 1 р. 20 к.

№ 2. **„Тарас Бульба“.** Повість М. Гоголя в українському перекладі М. Уманця. Од. 1909 р. ц. 50 к.

№ 3. До **„Української драматургії“** (1906 — 1912 р.) М. Комарова. Од. 1912 р. ц. 90 к. Також і всі инші українські видання.

Готується до печаті „Богдан Хмельницький“. Монографія М. Костомарова в українському перекладі М. Уманця.